Göteborgs Stad

Protokollsutdrag
Sammanträdesdatum: 2025-02-25

§ 73 Ärendenummer SBF-2023-00596

Bildande av naturreservatet Lärjeåns dalgång

Beslut

I stadsbyggnadsnämnden

1. Besluta om att bilda ett naturreservat av det området som avgränsas i bilaga Beslutskarta. Namnet på naturreservatet ska vara Lärjeåns dalgång.

2. Fastställa skötselplanen för naturreservatets långsiktiga skötsel, bilaga Skötselplanen. Beslutet fattas med stöd av 3 § förordningen (1998:1252) om områdesskydd enligt miljöbalken.

3. Föreslå stadsmiljönämnden att anta förslag till föreskrifter enligt bilaga *Naturreservatets föreskrifter*.

4. Föreslå kommunfullmäktige att förklara uppdraget att färdigställa naturreservatet i Lärjeåns dalgång, samtidigt som jordbruk och gröna näringar möjliggörs, för fullgjort.

Skäl till beslut

Nämnden beslutar i enlighet med de skäl som anges i förvaltningens tjänsteutlåtande.

Tidigare behandling

Bordlagt på förslag av Adam Wojciechowski (MP) 2024-12-17 och Emmyly Bönfors (C) 2025-02-04.

Handlingar

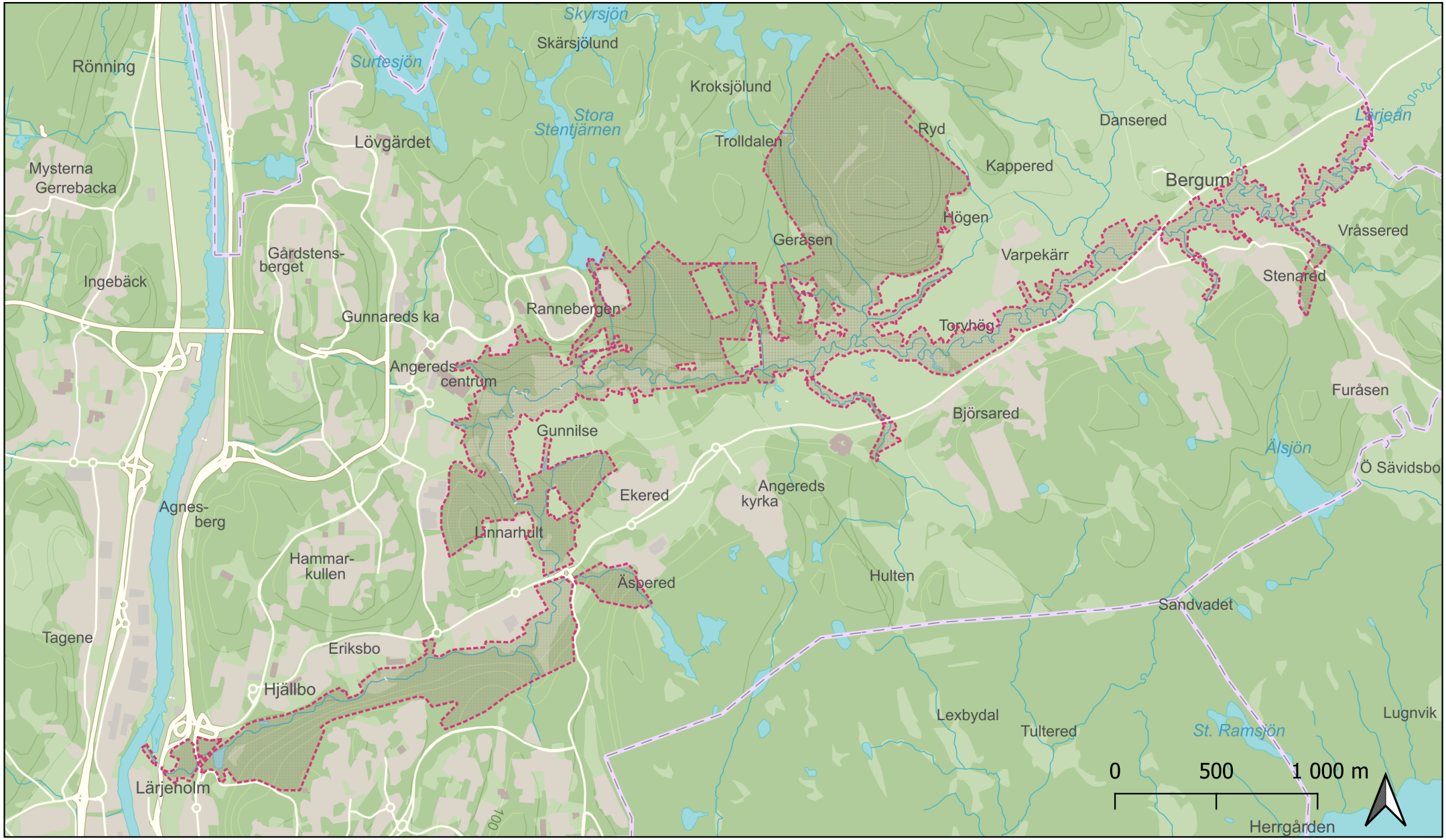
Förvaltningens tjänsteutlåtande daterat 2024-11-20, med bilagor.

Yrkanden

Johannes Hulter (S) yrkar bifall till tjänsteutlåtandet.

Beslutsgång

Ordföranden föreslår att nämnden ska besluta att bifalla tjänsteutlåtandet och finner att nämnden beslutar i enlighet med ordförandens förslag.



Bilaga 1a, Beslutskarta
Naturreservatet Lärjeåns dalgång

Reservatsgräns

Illustrationkarta till beslut om Naturreservatet Lärjeåns dalgång. Tillhör Stadsbyggnadsnämndens beslut om naturreservat enligt 7 kap 4 § miljöbalken 2024-12-17 dnr SBF-2023-00596

© Göteborgs Stad

Göteborgs Stad

Tjänsteutlåtande
Utfärdat 2024-11-20
SBN 2024-12-17
Diarienummer SBF-2023-00596
(LIS diarienummer 1935/88)

Handläggare
Emma Svensson
Telefon: 031-368 15 93
E-post:
emma.h.svensson@stadsbyggnad.goteborg.se

Bildande av naturreservatet Lärjeåns dalgång

Förslag till beslut

I stadsbyggnadsnämnden

1. Besluta om att bilda ett naturreservat av det området som avgränsas i bilaga *Beslutskarta*. Namnet på naturreservatet ska vara Lärjeåns dalgång.
2. Fastställa skötselplanen för naturreservatets långsiktiga skötsel, bilaga *Skötselplanen*. Beslutet fattas med stöd av 3 § förordningen (1998:1252) om områdesskydd enligt miljöbalken.
3. Föreslår stadsmiljönämnden att anta förslag till föreskrifter enligt bilaga *Naturreservatets föreskrifter*.
4. Föreslå kommunfullmäktige att förklara uppdraget att färdigställa naturreservatet i Lärjeåns dalgång, samtidigt som jordbruk och gröna näringar möjliggörs, för fullgjort.

Sammanfattning

Stadsbyggnadsnämnden ska besluta om bildandet av naturreservatet Lärjeåns dalgång.

Under 2023 bearbetade stadsbyggnadsförvaltningen förslaget till beslut för Lärjeån. Bearbetningen innebar att reservatsgränsen minskades ner till ungefär hälften. Stadsbyggnadsnämnden beslutade om återremiss, SBN 2024-06-18, som innebar att förvaltningen skulle lägga till skogsområdet i reservatet. Det är området som tidigare har ingått i förslaget till reservatet.

På grund av hur Stadens reglementen är utformade kan stadsbyggnadsnämnden fatta beslut om att inrätta ett naturreservat med reservatets avgränsning och syftet med reservatsbildningen. Stadsmiljönämnden fattar beslut om föreskrifter för naturreservat. Beslutet om att inrätta ett naturreservat och beslutet om föreskrifterna ska ses som en helhet. Beslutshandlingen, reservatets avgränsning och föreskrifterna måste läsas tillsammans.

Bedömning ur ekonomisk dimension

Drift- och investeringskostnader för att förvalta ett reservat varierar beroende på skötselbehov, vilket är olika för olika naturtyper och ambitionen för både naturvärden och friluftslivet. Vilken skötsel som krävs för att upprätthålla eller utveckla områdets natur- och friluftsvärden står angivet i skötselplanen, vilken fastställs i samband med beslutet om att inrätta naturreservat. Skötselplanen beskriver en långsiktig planering och takten på skötselåtgärder anpassas efter förvaltningarnas resurser och efter den politiskt beslutade

budgeten. Skötsel och åtgärder i naturreservatet utförs enligt en prioritering av planerade åtgärder som finns med i skötselplanen.

Exempel på ökade investeringskostnader vid inrättande av naturreservat Lärjeåns dalgång är kostnader för att tydliggöra entréer och satsning på information om naturreservatet, som uppskattas till 500 000. Exempel på investeringar och reinvestering för Lärjeån, som är planererade oavsett om det blir naturreservatet eller inte är: nya entréskyltar, utbyte av slitna trappor, åtgärder för att säkra Lärjeleden.

Att skydda natur innebär inte enbart kostnader utan är också en satsning då det genererar mervärde både nu och i framtiden. Exempel på vinster är förbättrad folkhälsa när förutsättningar för friluftsliv och vistelse i naturområden ökar. Forskningen visar att tillgång till natur skapar välmående till exempel genom stressreducerande effekter och bidrar till att öka graden av fysisk aktivitet.

Naturen utför också en mängd andra tjänster i form av till exempel reglering och rening av vatten, kolsänka och luftrening, så kallade ekosystemtjänster. Genom att skydda, utveckla, och skapa ekosystem med syfte att bibehålla och stärka ekosystemtjänster hanteras olika utmaningar kring till exempel klimatförändringar. Detta ligga också i linje med mål 15 inom Agenda 2023 om ekosystem och biologiska mångfald. Inom målet anges det vikten av att säkerställa hållbart nyttjande av ekosystemtjänster. Reservatsbildningen blir också att till uppfylla mål 3 Hälsa och välbefinnande.

De ekosystemtjänster som finns inom reservatet kan hjälpa till att uppfylla målet i Stadens budget att *Göteborg ska vara ledande i klimatomställningen.* Ett samhälle med fungerande ekosystem är mer motståndskraftigt mot effekterna med klimatförändringen. Den faktiska summan är svår att uppskatta, men motsvarar betydande belopp på samhällsekonomisk nivå.

Bedömning ur ekologisk dimension

Skyddad natur skapar förbättrade förutsättningar för biologisk mångfald. Detta ger också förutsättningar för att nå målet i Stadens budget att *Göteborg ska ha en hög biologisk mångfald*. Inrättade av ett naturreservat bidrar till att uppfylla målet i Stadens budget att *Göteborg ska byggas ihop till en grön och levande stad utan bostadsbrist.*

Att bilda naturreservat är ett av de viktigaste verktygen för att uppnå Sveriges miljökvalitetsmål. Det är även ett viktigt bidrag i det internationella naturvårdsarbetet genom att Sverige på så sätt bevarar naturmiljöer för att bidra till att konventioner och andra åtaganden om skydd av natur uppnås. Inrättande av naturreservat är det enskilt viktigaste och vanligaste instrumentet för att genomföra det skydd som behövs i Natura 2000-områden.

Bildandet av naturreservatet bidrar till att uppnå målen för naturen och människan i Stadens Miljö- och klimatprogram. Ett av delmålen är att *skydda arters livsmiljöer så att naturvärdena utvecklas*. Delmålet fokuserar till stor del på Göteborgs Stads ansvarsbiotoper och inom reservatet ryms en stor andel av dessa. I och med reservatsbildningen får dessa ansvarsbiotoper ett långsiktigt skydd och ges möjlighet till att utvecklas.

Reservatsbildningen bidrar till att uppnå flera av de nationella miljömålen, särskilt *Myllrande våtmarker, Levande sjöar och vattendrag, ett rikt växt- och djurliv samt ett rikt*

odlingslandskap. Reservatsbildningen bidrar också till att uppnå de globala målet *Ekosystem och biologisk mångfald.* Bildandet av naturreservatet Lärjeåns dalgång går i linje med generationsmålet. Ett viktigt syfte med denna reservatsbildning är att biologisk mångfald och natur- och kulturmiljön ska bevaras, främjas och nyttjas hållbart. Detta är också ett av fokusområdena för generationsmålet.

Reservatsbildningen bidrar till att uppfylla mål 15 att skydda den biologiska mångfalden och naturliga livsmiljöer inom Agenda 2030. I reservatet skyddas livsmiljöer för flera hotade arter.

Bedömning ur social dimension

Genom att bilda ett naturreservat i Lärjeån får området ett långsiktigt skydd och bevaras för kommande generationer. Naturreservatet ger möjlighet till möten mellan människor i olika delar av staden. Att röra sig och utforska reservatet är gratis vilket gör att det är tillgängligt för alla. Att vara ute i naturen har dessutom en stort positiv påverkan på hälsan. Det finns sedan tidigare tillgänglighet i reservatet bestående av anlagda gångvägar med hänvisningsskyltar samt informationsskyltar vid de flesta entréerna.

Barnkonventionen blev svensk lag från och med 2020. Genom att skydda Lärjeån säkerställs att barn får tillgång till tätortsnära naturområden. Bildandet av naturreservat i Lärjeåns dalgång tillgängliggör området i högre utsträckning än idag. Barn och unga får bättre möjligheter att vistas i naturområdet. Möjligheterna att pröva på och utöva friluftsaktiviteter av olika slag ökar. Lek i naturområden triggar fantasi och är större utsträckning mer jämställd än lek på iordningställda lekplatser. Ett av målområdena i Stadens program för en jämlik stad är att *skapa hållbara och jämlika livsmiljöer*. Det handlar bland annat om att säkerställa plats för rekreation och samspel för barn och unga genom tillgång till friytor och bra utemiljöer för lek och utevistelse vid bland annat bostäder. Detta bidra naturreservat till att uppfylla.

I vissa delar av reservatet är marken väldigt kuperad och besökare behöver gå i trappor för att till exempel komma ner till Lärjeån. Detta gör att personer med olika typer av funktionsnedsättning inte kan röra sig i alla delar av reservatet. Detta är svårt att hantera. Det finns andra delar av reservatet som är mer tillgängligt för besökare som till exempel sitter i rullstol eller promenerar med barnvagn. Det är viktigt att det framgår av kartor och informationstavlor var det finns olika hinder såsom trappor och branta backar.

Reservatsbildningen bidrar till att uppfylla målet om hållbara städer och samhällen inom Agenda 2030. Reservatsbildningen bidrar till att säkra och tillgängliggöra grönområden.

Bilagor

1	Beslutshandling
1a	Beslutskarta
2	Förslag till naturreservatets förskrifter
3	Skötselplan med bilagor
4	Samrådsredogörelse
5	Sakägarförteckning
6	Sändlista

Ärendet

Stadsbyggnadsnämnden ska besluta om bildandet av ett naturreservat i Lärjeåns dalgång. På grund av hur Stadens reglementen är utformade kan stadsbyggnadsnämnden fatta beslut om att inrätta ett naturreservat, med reservatets avgränsning och syftet med reservatsbildningen. Stadsbyggnadsnämnden fastställer även skötselplanen för naturreservatet.

Stadsmiljönämnden fattar, enligt reglementet, beslut om föreskrifter för naturreservat. Beslutet om att inrätta ett naturreservat och beslutet om reservatets föreskrifter ska ses som en helhet. Beslutshandlingen, reservatets avgränsning och föreskrifterna måste läsa tillsammans.

Beskrivning av ärendet

År 2023 fick Stadsbyggnadsförvaltningen i uppdrag att färdigställa naturreservatet i Lärjeåns dalgång samtidigt som jordbruk och gröna näringar skulle möjliggöras. Synpunkter som inkommer under samrådet skulle beaktas och dialogen med boende och verksamma inom området skulle förbättras. Stadsbyggnadsförvaltningen har beaktat alla de synpunkter som har kommit in men alla synpunkter har inte kunnat tillgodoses. Hur stadsbyggnadsförvaltningens har beaktat de inkomna synpunkterna framgår av samrådsredogörelsen från remissen 2019 (se bilaga 4).

Innan förslaget skickades ut på samråd år 2022, genomförde dåvarande stadsbyggnadskontoret dialogmöten med privata fastighetsägare, jordbruksarrendatorer samt verksamma föreningar och organisationer. Stadsbyggnadsförvaltningen kommer att genomföra informationsträffar när beslutet om naturreservat är taget, med syfte att berätta om vad reservatet innebär för boende och verksamma.

De tidigare förslagen till beslut till ett naturreservat i Lärjeåns dalgång har skickats ut på remiss vid två tillfällen, 2019 och 2022. Stadsbyggnadsförvaltningen har tagit fram samrådsredogörelser från både dessa remisser.

Under 2023 bearbetade stadsbyggnadsförvaltningen förslaget till beslut för Lärjeån. Bearbetningen innebar att reservatsgränsen minskades ner till ungefär hälften samt att indelningen av zoner i reservatet togs bort. Stadsbyggnadsnämnden återremitterade ärendet, SBN 2024-06-18 §436, som innebar att förvaltningen skulle göra följande:

Förslaget återremitteras för att i samverkan med stadsmiljöförvaltningen och exploateringsförvaltningen inkludera följande områden i naturreservatet samt beskriva konsekvenserna av inkluderingen av följande områden:

- De områden som i tidigare förslag ingick i zon 2
- Det kommunägda skogsområdet nordväst om bostadsområdet Torvhög som ansluter till Vättlefjäll (tidigare zon 3).
- Området som ligger mellan Rannebergen och Kroksjövägen, skog och en del våtmarker (tidigare zon 3).

Förvaltningen får i uppdrag att definiera dessa områden och i den definitionen utesluta eventuell jordbruksmark.

Förvaltningen fick även i uppdrag att särskilt belysta nyttan för att uppnå miljö- och klimatprogrammet, driftskostnader för stadsmiljönämnden och exploateringsnämnden samt lantbrukets och friluftslivets möjligheter att utvecklas i Lärjeån.

Konsekvensbeskrivning enligt återremiss

Nedan redovisat gemensamma konsekvenser av inkluderingen för alla tre områden i återremissen:

Inkluderingen säkerställer en långsiktig skötsel av natur- och friluftsvärden jämfört med förvaltning av markreserv. Staden får mer långsiktigt nytta för de kostnader som läggs på åtgärder som genomförs i ett skyddat område, jämför med om det genomförs på mark som är avsatt som markreserv.

Att inkludera dessa områden gör också att reservatsgränsen blir mer naturlig och får en bättre läsbarhet.

Det är positivt att ha med stora delar av Lärjeåns avrinningsområdet i reservatet. Då finns det möjlighet att skapa vattenfördröjande åtgärder och det blir en trygghet att dessa åtgärder kan finnas kvar på lång sikt. Vattenfördröjande åtgärder har positiv inverkan på hela dalgången.

Negativa konsekvenser av inkluderingen är att områdena tas bort från Stadens markreserv och inte längre kan exploateras.

Konsekvenser av att inkludera områden som tidigare ingick i zon 2

Dessa viktiga tätortsnära naturområden får ett långsiktigt skydd och inkluderingen säkerställer en långsiktig skötsel av natur- och friluftsvärden.

Gränsen till naturreservatet blir mer naturlig när områdena kring norra Kortedala och Norra Bergsjön ingår i reservatet. Det blir en bättre helhet och det blir lättare för de som besöker reservatet att förstår gränsen för reservatet. Denna avgränsning kommer troligtvis innebära att det kommer krävas färre reservatsstolpar och därmed hålls kostnaderna nere för utmärkningen av reservatet.

Konsekvenser av att inkludera det kommunägda skogsområdet nordväst om bostadsområdet Torvhög som ansluter till Vättlefjäll (tidigare zon 3) samt Området som ligger mellan Rannebergen och Kroksjövägen, skog och en del våtmarker (tidigare zon 3).

Att inkludera dessa skogsområden i reservatet ger området ett långsiktigt skydd som gynnar både den biologiska mångfalden och friluftslivet. En fördel med att reservatet kopplas ihop med Vättlefjälls naturreservat är att det skapas ett större sammanhängande skogsområde som skyddas mot avverkning.

Dessa skogar består av en variation av barr- och lövträd, sumpskogar, våtmarker och vattendrag. Denna variation av livsmiljöer är viktig för en mängd arter, både vanliga arter och hotade. Hultabäcken rinner genom Barefjäll och bäcken är utpekad som ett särskilt värdefullt vattendrag. Djur- och växtlivet i bäcken gynnas av att den omkringliggande skogen skyddas. Vissa arter, framför allt däggdjur och fåglar, behöver stora obrutna naturområden. Naturreservatet säkerställer ett långsiktigt skydd för dessa områden och arter.

Rödlistade arter i Sverige 2020 är en sammanställning av arters status (utdöenderisk) inom landets gränser. En viktig punkt som lyfts fram i sammanfattningen av Rödlistan 2020 är den låga andelen skyddad natur i Götaland och Svealand. Särskilt andelen skog som är skyddad i Götaland och Svealand är låg, mindre än tre procent. Skydd av naturområden är en viktig faktorför att hjälpa rödlistade arter. Genom att skydda skogsmark vid Lärjeån och Vättlefjäll kan Göteborgs Stad bidra till detta viktiga arbete.

Nyttan för att uppnå miljö- och klimatprogrammet

En indikator för miljömålet om naturen i miljö- och klimatprogrammet säger att arealen skyddad natur i Göteborgs ska vara minst 16 200 hektar år 2023. Vid utgången av 2022 var den totala arealen skyddad natur 14 785 ha. Med Lärjeåns dalgång blir siffran 15 931 hektar. Då återstår det att skydda 269 hektar. Stadsbyggnadsförvaltningen har tidigare bedömt att denna indikator kommer var möjligt att nå även med den tidigare mindre avgränsning för reservatet. Bedömningen byggde på att både Länsstyrelsen och Staden bildar naturreservat. Genom att storleken på naturreservatet Lärjeån ökar så säkerställer Staden att indikatorn kan uppnås utan att behöva förlita sig på att Länsstyrelsen skyddar natur inom Göteborgs kommun.

Driftskostnader för stadsmiljönämnden och exploateringsnämnden

Exploateringsnämnden ansvarar för att arrendera ut de kommunalt ägda betesmarkerna. Exploateringsförvaltningen har inga egna driftskostnader för betesmarkerna. Vid händelse av att ett arrende avslutas och om exploateringsförvaltningen då inte kan hitta en ny arrendator, går förvaltningen av marken över till stadsmiljöförvaltningen.

Det är stadsmiljöförvaltningen som i huvudsak sköter de områden som föreslås ingå i naturreservatet. Det är också stadsmiljöförvaltningen som i huvudsak kommer att förvalta naturreservatet. I stort är det samma skötsel som är tänkt att fortsätta i reservatet. I skötselplanen är planerade åtgärder uppdelade efter en prioritering. Åtgärder som ligger utöver befintlig skötsel, har en lägre prioritet. Dessa kan genomföras när de ekonomiska förutsättningarna tillåter det.

Stadsmiljöförvaltningen lägger medel på att sköta natur- och friluftsvärde i området men det finns inga öronmärkta pengar för just Lärjeån. Stadsmiljöförvaltningens driftbudget ska fördelas och prioriteras för alla viktiga natur-och friluftsområden i Staden.

Den årliga driftskostnaden för naturreservatet uppskattas grovt till 2 455 000 kronor. Då ingår inte driftkostnader för de skogar som tidigare förvaltades av tidigare fastighetskontoret. Engångskostnader för olika typer av åtgärder uppskattas till 759 000 kr. Exempel på engångskostnader är gränsstolpar som inkluderar både inköp av stolpar och kostnader för att sätta ut stolparna i fält. Ytterligare exempel på engångskostnader är naturvårdsåtgärder i vattendragen.

Förvaltaren av reservatet har inga krav på sig utifrån skötselplanen att broar, leder och liknande anläggningar måste repareras skyndsamt. Däremot kan det bli ökade förväntningar från besökare att till exempel broar och leder i ett naturreservat ska vara framkomliga och repareras skyndsamt. Att reparera broar och leder nära vattendrag kräver ofta ansökan om dispens som handläggs av länsstyrelsen. Detta påverkar också hur snabbt anläggningar kan repareras.

I skötselplanen finns det mål att betesdriften ska återupptas i betesmarker som idag växer igen. Betesdriften kommer inte att kunna återupptas i alla betesmarker på en gång utan detta får göras efterhand och anpassas efter det ekonomiska läget för förvaltaren.

Lantbrukets och friluftslivets möjlighet att utvecklas

Genom att inkludera skogsområdena i reservatet bedöms friluftslivets möjligheter att utvecklas som positiva. Skogsområdena som inkluderas är mindre känslig, jämfört med områdena vid närmast Lärjeån som är leriga och skredkänsliga. Det finns möjligheter att på sikt anlägga fler vandringleder och stigar i aktuella skogsområden. Det är också positivt att Vättlefjäll och Lärjeån kopplas samman. Det bli lättare att arbeta med och utveckla friluftslivet som en helhet.

Föreskrifterna och skötselplanen har anpassats för att betet ska kunna fortsätta i reservatet på samma sätt som innan reservatet. Det kan ändå finnas en risk att djurhållare inte vill arrendera betesmark i reservatet på grund av osäkerhet inför restriktioner. Detta kan hanteras genom att kommunicera vad som gäller i reservatet. Bete är en väldigt vanlig skötselmetod i naturreservat. Reservatets föreskrifter har anpassat så att det fortsatt är möjligt att bedriva odlingsverksamhet på vissa utpekade betesmarker inom reservatet.

Naturreservatets skötselplan kan på sikt behöva ändras för att anpassas efter bland annat klimatförändring eller ändrade behov för livsmedelsproduktionen. Om det i framtiden uppstår behov av att ändra markanvändning från bete till odling får förvaltaren av reservatet se över vilka betesmarker som är mest lämpliga för detta.

Stadsbyggnadsförvaltningens bedömning

Stadsbyggnadsförvaltningen bedömer att nyttan av att hela området skyddas som naturreservat överväger nackdelarna av att Staden förlorar markreserver. Att skydda området som naturreservat är positivt både för den biologiska mångfalden och för friluftslivet. Ett viktigt syfte med att skydda natur handlar om att boende och besökare ska få tillgång till natur- och kulturupplevelser, nu och i framtiden.

I vissa delar av reservatet kommer det att vara förbjudet att rida och cykla. Det gäller bland annat på grund av det redan idag är utmanande för förvaltarna att hålla dessa leder i bra skick. I reservatet prioriteras därför dessa leder för gående. Stadsbyggnadsförvaltningen ser positivt på att människor tar sig ut i naturen och ägnar sig åt friluftsaktivitet. Därför har det införts förbud mot cykling och ridning i de områdena som är absolut mest känsliga mot slitage. Det finns andra områden i reservatet där det inte är förbjudet att rida och cykla. I dessa områden finns det också möjlighet att anlägga nya leder och stigar för både ridning och cykling.

De områdena som nu läggs till i reservatet är områden som ingick i förslaget till beslut som skickades ut på remiss under 2022. Det är inga nya områden som tillkommer. Därför bedömer stadsbyggnadsförvaltning att det inte krävs ytterligare en remissrunda. Sakägare och andra berörda har haft möjlighet att yttra sig över områdena vid remissen 2022. De skogsområden som berörs av återremiss ägs av Göteborgs Stad.

Stadsbyggnadsförvaltningen bedömer att områdets värden bäst ges ett långsiktigt skydd genom bildande av naturreservat. Föreskrifterna är anpassade till naturreservatets syften och värden. De är främst avsedda att begränsa skador på mark samt växt- och djurliv.

Stadsmiljöförvaltningen finner vid en vägning mellan enskilda och allmänna intressena i enlighet med 7 kap. 25 § miljöbalken att föreskrifterna inte går längre än vad som krävs för att syftet med skyddet ska tillgodoses. Föreskrifterna är avsedda att begränsa skador på mark och vatten samt djur- och växtlivet. De har även anpassats så den pågående markanvändningen kan fortgå på samma sätt som innan reservatsbildningen.

Henrik Kant	Jenny Adler
Stadsbyggnadsdirektör	Avdelningschef Strategi och taktik

Bilande av naturreservatet Lärjeåns dalgång i Göteborgs stad

Beslutshandling



December 2024

Reservatshandling

Datum: 2024-11-22

Diarienummer: SBF-2023-00596

Beslutshandlingar

- Reservatshandling (denna handling)
- Bilaga 1a Beslutskarta

Innehåll

Beslutet **4**

1.1 Beslut om bildande m.m 4

1.2 Naturreservatets syfte 4

2 Skälen för beslutet **5**

2.1.1 Administrativa uppgifter 7

3 Ärendets handläggning **7**

4 Beskrivning av naturreservatet **8**

4.1 Kulturmiljö 9

4.2 Friluftslivet 10

4.3 Vattendomar 10

5 Stadsbyggnadsnämndens motivering **10**

6 Överväganden och intresseprövning **12**

6.1 Reservatets föreskrifter 12

6.1.1 Samhällsviktiga funktioner 12

6.2 Zonindelning 12

6.3 Intresseprövning 13

6.4 Reservatets gränser 14

6.5 Hushållningsbestämmelser 14

6.6 Beslutets förenlighet med riksintresse, planer och områdesbestämmelser 14

7 Upplysning **17**

7.1 Förvaltare och förvaltningsuppgifter 17

7.2 Dispens från föreskrifterna 17

7.3 Rätten att bruka betesmarker 17

7.4 Tillsyn i reservatet 18

7.5 Ansvar och översyn 18

7.6 Ersättningstalan 18

7.7 Kungörelse 18

7.8 Annan lagstiftning gäller som vanligt 19

7.9 Hur man överklagar 19

Beslutet

1.1 Beslut om bildande med mera

- Stadsbyggnadsnämnden förklarar området som avgränsats på kartan i bilaga Beslutskarta som naturreservat. Beslutet fattas med stöd av 7 kap. 4 § miljöbalken.
- Beslutet riktar sig till allmänheten, fastighetsägare och innehavare av särskild rätt, vars rättigheter att använda mark- och vattenområde berörs inom reservatsområdet.
- Namnet ska vara **Naturreservatet Lärjeåns dalgång.** Naturreservatets gränser ska märkas ut i terrängen (på land).
- Stadsbyggnadsnämnden fastställer skötselplanen för naturreservatets långsiktiga skötsel, bilaga Skötselplan. Beslutet fattas med stöd av 3 § förordningen (1998:1252) om områdesskydd enligt miljöbalken med mera.

1.2 Naturreservatets syfte

Syftet med naturreservatet är att:

- Bevara och utveckla ett värdefullt tätortsnära ravinlandskap med höga naturvärden, friluftslivsvärden och kulturhistoriska värden. Ravinlandskapet innefattar vattenmiljöer, ravinlövskogar och de omgivande betesmarkerna.
- Bevara Lärjeåns naturvärden bland annat som värdefull livsmiljö för flodpärlmusslan samt reproduktionslokal för lax och havsöring.
- Bevara de karaktäristiska geologiska formationerna och de naturliga geologiska, hydrologiska och hydromorfologiska processerna, samt de biologiska värden som är knutna till dessa.
- Bevara och utveckla ädellövskogar och lövrika blandskogar som är värdefulla både för den biologiska mångfalden och för rekreation, friluftsliv och natur- och kulturupplevelser.
- Gynna och bevara biologisk mångfald och hotade arter samt att utveckla de värdefulla livsmiljöer som arterna behöver.
- Bevara ett värdefullt kulturlandskap och en öppen landskapsbild.
- Bevara ett område som är attraktivt för friluftslivet och utveckla tillgängligheten med bland annat utblickar, sociala mötesplatser och naturupplevelser.

- Bevara de inom området förekommande naturtyperna och arterna som ingår i EU:s nätverk av skyddsvärda områden, Natura 2000, i gynnsamt tillstånd.

Syftet ska nås genom att:

- Det geologiska landskapet och ravinmiljöerna värnas och utvecklas, främst genom naturens egna processer genom småskred och meandring som skapar nya miljöer, där det är lämpligt utifrån naturvetenskapliga värden och säkerhet.

- Mark och vatten skyddas mot åtgärder och exploatering som motverkar områdets utpekade värden.

- Ängs- och betesmarker sköts så att deras värden finns kvar. Skötseln bör återupptas i igenväxande ängs- och betesmarker.

- Vattenmiljöerna med sina ekologiskt funktionella kantzoner vårdas och restaureras så att bland annat öring, flodpärlmussla och lax gynnas.

- Ädellövskogar och lövskogar gynnas genom riktad naturvårdskötsel eller genom fri utveckling.

- Barrskogar förvaltas med naturvårdande skötsel för att gynna ökat lövinslag.

- Kulturhistoriska lämningar, andra kulturhistoriska värden och utblickar över landskapet sköts och tillgängliggörs.

- Delar av reservatet görs tillgängligt för friluftslivet på ett varsamt sätt.

2 Skälen för beslutet

Lärjeån har grävt sig ner i de tjocka lagren med lera som finns i dalgången, och skapat raviner där värdefulla ädellövskogar växer om vartannat med gräsklädda betesmarker. Vid dalgången nedströms Ytterstad finns ett område av stort geovetenskapligt intresse, med ett välutbildat och vackert ravinlandskap med meandrande vattendrag. Strandsluttningarna är på vissa ställen mer än 20 meter höga. Lärjeån och de många biflödena har skapat ett geologiskt värdefullt ravinlandskap med meandrande vattendrag, korvsjöar och flera olika skredtyper med västra Sveriges bäst utvecklade ravinsystem.

Dalgången har en mycket tilltalande landskapsbild som är beroende av fortsatt bete. Ett öppet landskap är en viktig förutsättning för att framhäva de intressanta geologiska formerna. Åns meandring och gamla skredärr har skapat värdefulla småvatten i landskapet. Artrikedomen kring Lärjeån är stor med många ovanliga och hotade arter.

Delar av naturreservatet ingår i Natura 2000-området Lärjeån (SE0520167). Natura 2000 är EU:s nätverk av värdefull natur som syftar till att bevara och

skydda den biologiska mångfalden i ett europeiskt perspektiv. I reservatet finns ett flertal naturtyper och arter som är listade i EU:s art- och habitatdirektiv. Av dessa är de värdefulla reproduktionsområde för lax, öring och flodpärlmussla samt de artrika ädellövskogarna och betesmarkerna prioriterade bevarandevärden för Natura 2000-området. I naturreservatet finns ett flertal av Skogsstyrelsens utpekade nyckelbiotoper. Reservatet ingår i både riksintresse naturvård och riksintresse friluftsliv. Ett regionalt värdefullt odlingslandskap finns i de mellersta delarna kring Gunnilse.

Dalgången och de omgivande skogsområdena är populära friluftsområden, som erbjuder ett vackert och varierat landskap med lövskog med stor mångfald, vatten och stora öppna områden med vackra landskapslinjer och låg bullernivå. Reservatet erbjuder en stor bredd av aktiviteter som bland annat promenader, vandring, utblickar, ridning och fiske.

Prioriterade naturmiljöer i naturreservatet är ädellövskogar, ravinmiljöer, betesmarker och sumpskogar. De prioriterade vattenmiljöerna är vattendrag, dammar och våtmarker. Prioriterade arter knutna till vatten- och ravinmiljöerna är öring, lax, flodpärlmussla, källkvicklöpare, tvåtandad spolsnäcka och smal dammsnäcka. Vedlevande insekter och vedlevande svampar är prioriterade artgrupper. Det finns goda förutsättningar för dessa artgrupper inom reservatet, tack vare den höga mängden död ved i ravinlövskogarna. Kungsfiskare, mindre hackspett, stare och rovfåglar är prioriterade fågelarter. Ett värdefullt kulturlandskap och en öppen landskapsbild med utblickar och vattenkontakt är prioriterat i naturreservatet. Ett rörligt friluftsliv, mötesplatser för naturpedagogik och integration är också prioriterande bevarandevärden inom reservatet.

Några av de åtgärder som kan påverka området negativt är samhälls- och vägbyggande i olika former. Upphörande av bete eller igenväxning av landskapet är bland annat ett hot för det öppna landskapet och för jordbruksfåglar. Upplag och massor av storskalig och industriell karaktär kan vara ett hot mot att se och uppleva ravinmiljöerna. Hot mot skogarna är alla former av produktionsinriktat skogsbruk och åtgärder som förändrar hydrologin, som till exempel dikning. Häftiga skyfall och dagvattenflöden kan orsaka erosionsproblem i vattendragen. Lärjeån påverkas av utsläpp från bland annat dagvatten (urbana ytor) och från jord- och skogsbruk.

I lokal skala är området känsligt för ytterligare barriär-, karaktärs- och sambandseffekter för människor, djur och växter som genom ny infrastruktur och bebyggelse inte är anpassad till landskapets småskalighet och variation. Särskilt känsligt är ett spridningsstråk för arter knutna till ädellövskog i västra delen av Lärjeåns dalgång. Ekologiskt råder det en hög känslighet för ytterligare fragmentering i den västra delen av Lärjeåns dalgång med omgivande höjdområden. Detta eftersom stora delar av höjdområdena är exploaterade (Rannebergen och Angered samt Kortedala och Bergsjön) och att dalgången här blir en trång och hårt exploaterad flaskhals. Detta sammanfaller med de högsta ekologiska värdena i Lärjeåns dalgång.

Ett ökat friluftsliv inom reservatet kan leda till ökat slitage och nedskräpning. Det kommer krävas åtgärder för att hålla leder och anläggningar för friluftslivet i bra skick. På flera platser i reservatet riskerar leder och gångbroar över vattendragen att skadas av höga vattenflöden och erosion.

2.1.1 Administrativa uppgifter

Namn:	**Naturreservatet Lärjeåns dalgång**
NVR id:	2057127
Län:	Västra Götaland
Kommun:	Göteborg
Lägesbeskrivning:	Östra Göteborg, intill Angered, Hjällbo och Olofstorp
Fastigheter och ägare:	*Enligt sakägarförteckning (bilaga X)*
Nyttjanderättsinnehavare:	*Enligt sakägarförteckning (bilaga X)*
Areal (ha):	1146 ha
Förvaltare:	Göteborgs Stad
Natura 2000-beteckning	SE0520167 Lärjeån
Naturgeografisk region:	Sydöstra Norges och sydvästra Sveriges kuperade barr- och lövskogslandskap, södra Västergötlands sprickdalsområde

3 Ärendets handläggning

Arbetet med att bilda ett naturreservat i Lärjeåns dalgång har pågått i olika omgångar under en lång tid. Göteborgs kommunfullmäktige beslutade redan 1988 att ett förslag till naturreservat skulle tas fram.

År 2019 skickades ett förslag till beslut och skötselplan ut till sakägare med förläggande om att yttra sig, samt remiss till berörda föreningar, organisationer och myndigheter. Utifrån de remissvaren reviderades föreslaget till beslut, reservatsgränsen samt skötselplanen. Stadsbyggnadsnämnden bedömde att de justeringar som gjorts av föreskrifter, reservatsgräns och skötselplan var så pass omfattande att det krävdes en ny remissrunda.

Inför att förslaget skulle skickas ut på remiss igen genomförde stadsbyggnadsförvaltningen dialogmöten med privata fastighetsägare, jordbruksarrendatorer samt föreningar och organisationer i området.

År 2022 skickades ett nytt förslag ut på remiss. Samtliga berörda mark- och sakägare har förelagts enligt 24 § förordningen (1998:1252) om områdesskydd

enligt miljöbalken m.m. att yttra sig över förslag till beslut med föreskrifter och skötselplan.

Förslaget till naturreservat har remitterats till Skogsstyrelsen, Jordbruksverket, Havs- och vattenmyndigheten, Lantmäterimyndigheten, Länsstyrelsen i Västra Götaland, Trafikverket, Statens geotekniska institut och Vattenfall,

Förslaget har dessutom remitterats till berörda kommunala nämnder och bolag, Lerums kommun, Partille kommun, Business region Göteborg, Göteborgsregionen (GR), Västra Götaland regionen Naturförvaltningen och Västarvet, Lantbrukarnas riksförbund, Naturskyddsföreningen i Göteborg, Göteborgs ornitologiska förening, Göteborgs spårvägar, Bergum-Gunnilse utveckling, Skogssällskapet, Göteborgs stigcyklister, Storås ridklubb, Lerjedalens golfklubb BK, Göta lejon – bågskytte, Angereds bågskyttar, Göta älvs vattenråd, Sportfiskarna samt Friluftsfrämjandet.

Totalt inkom 32 yttrande över förslaget till naturreservat från remissen som skickades ut 2022.

Miljö- och klimatnämnden avstyrkte förslaget. Fastighetsnämnden tillstyrkte förslaget under förutsättning att beslutet om inrättade av naturreservat tas av Kommunfullmäktige samt att ett antal av deras synpunkter beaktas. Lantbrukarnas riksförbund, Gråbacka samfällighetsförening samt Bergum-Gunnilse utveckling var i sina yttranden negativa till reservatets storlek.

De som har uttalat sig positivt till är bland annat: Länsstyrelsen i Västra Götaland, Havs- och vattenmyndigheten, Västra Götalandsregion Förvaltningen för kulturutveckling samt Naturskyddsföreningen.

Inkomna synpunkter har både varit positiva och negativa. De inkomna yttrandena samt stadsbyggnadsförvaltningens kommentar framgår av bilaga 5.

Under 2023 tog stadsbyggnadsförvaltning fram ett förslag till naturreservat där gränsen för reservatet var mindre, jämför med förslaget i remissen. När förslaget presenterades i stadsbyggnadsnämnden tog nämnden beslut om en återremiss med uppdrag att lägga till skogsområden till förslaget. Detta var skogsområden som hade ingått i remissförslaget men som stadsbyggnadsförvaltning valde att plocka bort under 2023.

4 Beskrivning av naturreservatet

Naturreservatet ligger i den nordöstra delen av Göteborgs kommun och ingår i en mäktig sprickdalgång i väst - östlig riktning, som sträcker sig från centrala Göteborg till Mjörnsänkan i Alingsås. Landskapsbilden i hela området är storslagen med stora öppna odlade ytor genombrutna av de nedskurna vattendragen. Dalgången är för Göteborgsområdet ett ovanligt vidsträckt landskap. Den bördiga odlingsmarken omges av skogsklädda höjder där

skogsbryn och sluttningar skapar rum i landskapet. Ridåer av lövträd och lövskogsdungar finns utspritt i dalen.

I reservatet finns flera betesmarker med lång beteskontinuitet som innehåller värdefulla flora. På flera håll har boskap bildat så kallade fårstigar, stigar eller terrasser som ligger parallellt med höjdkurvorna, på slänterna ner mot ån. Dessa bidrar till landskapets estetiska värde. I den västra delen av reservatet är andelen lövskog stor och de mest artrika naturmiljöerna utgörs av ädellövskogar och sumpskogar, som främst finns i ravinerna mot vattendragen. Skogarna i norr och söder består av barrblandskogar. Dessa skogar ska skötas för att öka skogens naturvärden. Det är även möjligt att förbättra dessa för friluftslivet.

Ädellövskogarna och lövskogarna hyser en artrik kärlväxt- och kryptogamflora (ormbunksväxter, mossor, lavar och alger). Svampsamhället i lövskogsraviner är rikt med flera rödlistade arter. Artrikedomen av landmollusker och insekter är också stor. Dalgången har betydelse som häckningsområde och som rast- och övervintringsområde för fågelarter. Lärjeån och flera av biflödena är viktiga lekområden för lax, havsöring och stationär öring. Här finns även ål och ett hotat bestånd av flodpärlmussla. Vattendragets naturliga meandring genom leran har skapat flera korvsjöar. Den rika förekomsten av småvatten är betydelsefull för flera arter.

4.1 Kulturmiljö

Fornlämningarna är relativt få i Gunnilseområdet. De flesta lämningarna utgörs av objekt från historisk tid såsom minnesstenar och brolämningar. De flesta förhistoriska fornlämningarna ligger längs Gunnilsevägen och Gråbovägen. De visar en lång kontinuitet i odlingslandskapet från cirka 3000 f.Kr. till cirka 1000 e.Kr.

Gunnilse by var väl etablerad under 1500-talet. Den äldre jordbruksrelaterade bebyggelsen är placerad intill höjder ute i dalen. Vid laga skifte fick byarnas bebyggelse en mer utspridd placering och idag uppfattas inte gränsen mellan byarna, utan landskapet på södra sidan om Lärjeån och norra sidan om Gråbovägen uppfattas som en enhet. Under 1800-talets senare del började jordbruksbygden i Angered att förändras. År 1899 drogs Västgötabanan genom socken. Stationer med stationshus av trä byggdes bland annat i Gunnilse. Västgötabanan lades ner 1967. Den före detta stationen och den gamla banvallen har lokalhistoriskt värde och området är ett intressant exempel på en stationsmiljö från början av 1900-talet. Spåren i landskapet efter Västgötabanan påminner om de tidigare kommunikationslederna.

Lärjeholms gård, nära mynningen till Göta älv, hörde till en av de mest framträdande gårdarna i socknen. Gården är känd sedan 1400-talet. Parken beskrivs 1739 som en vacker anläggning med allé, lusthus, blomster- och fruktträdgårdar samt stora uppgrävda fiskdammar. Parken anlades i engelsk stil där ån var ett viktigt inslag. Idag finns rester av den gamla trädgården kvar och öster om gården finns en välvd stenbro. Huvudbyggnaden är byggnadsminnesförklarad.

4.2 Friluftslivet

Delar av dalgången ligger tätortsnära och är rekreationsområde för närboende och utflyktsmål för allmänheten. Lärjeleden är en 7,5 kilometer lång vandringsled som sträcker sig från Lärjeholm i sydväst till ett stycke bortom Angereds centrum. Leden förbinder flera stadsdelar med varandra. Bohusleden är en populär vandringled som passerar dalgången vid Gunnilse och det går att ansluta till Bohusleden från Lärjeleden. Pilgrimsleden Göta älv ansluter till Lärjeleden via Kortedala och fortsätter upp till Vättlefjäll. Den gamla tågbanan är idag ett stråk för gående, cyklande och ridande. För att underlätta för friluftslivet finns ett flertal stigar, trappor, informationsskyltar samt i dagsläget ett flertal broar.

Lärjeån och dess omgivningar passar mycket bra för pedagogiska aktiviteter. Här finns många möjligheter att utforska växter, djur och svampar i olika miljöer såsom skog, vatten och i kulturlandskapet

Det finns tre större entréer till reservatet, som ligger vid Lärjeåns trädgårdar, Angereds gård samt vid motionsanläggningen Geråshallen, Det finns även flera mindre entréer till reservatet. Vid Geråshallen finns ett elljusspår. Storås ridklubb ligger också i anslutning till reservatet och här finns det möjlighet för barn och vuxna att rida utmed anlagda ridvägar i reservatet. Lärjeån är också ett populärt vattendrag för sportfiskare. Sportfiskarna i Göteborg förvaltar fisket i ån på uppdrag av Göteborg stad. Området runt Lärjeholmsdammen är ett lättillgängligt område och en populär fiskeplats för sportfiskare.

En mer utförlig beskrivning av området lämnas i skötselplanen.

4.3 Vattendomar

Lärjeån är nödvattentäkt för Göteborgs stads vattenförsörjning, vilket innebär att det finns möjlighet att ta råvatten från Lärjeån för dricksvattenproduktion om råvattenuttag från Göta Älv och Delsjöarna inte är möjlig. Göteborgs kommun har i flera vattendomar från 1949 och framåt erhållit rätt att använda Lärjeån som nödvattentäkt, vilket utgör ett tungt allmänintresse i vattensystemet. Det maximala uttaget får vara 1,75 kubikmeter/s, dock inte mer än den tillrinnande vattenmängden. Det betyder att flödet nedströms Lärjeholmsdammen kan, beroende på eventuellt läckage, gå ner mot noll vid dessa tillfällen. Som stöd har man också rätt att reglera ett antal sjöar i avrinningsområdet, nämligen källsjöarna till biflödena Mölnebäcken, Hultabäcken och Kvarnabäcken.

5 Stadsbyggnadsnämndens motivering

Lärjeåns dalgång är utpekat som lämpligt för reservatsbildning i *Program för skydd av tätortsnära naturområden i Göteborgsregionen (2003)*. Programmet har tagits fram av Länsstyrelsen i Västra Götalands län i samarbete med

kommunerna i Göteborgsregionen. I rapporten redovisas ett antal områden i Göteborgsregionen som bör ges ett varaktigt skydd genom naturreservatsbildning. Bakgrunden till uppdraget finns bland annat beskriven i skrivelsen *En samlad naturvårdspolitik* som regeringen överlämnade till riksdagen 2002. I denna framhåller regeringen att det starka exploateringstrycket i framför allt storstadsregionerna gör att de för friluftsliv och naturvård viktigaste mark- och vattenområdena bör ges ett starkt och långsiktigt skydd, främst som naturreservat. Kvaliteter som lyfts fram för Lärjeån är mycket höga upplevelsekvaliteter knutna till ett vackert och varierat landskap med lövskog med stor mångfald, vatten och stora öppna områden med vackra landskapslinjer och låg bullernivå.

Inrättande av naturreservat är det enskilt viktigaste och vanligaste instrumentet för att genomföra det skydd som behövs i Natura 2000-områden. De nyckelbiotoper som ligger inom reservatet kan genom reservatsbildningen nu skyddas. Inrättandet av naturreservatet bidrar till att verkställa den Nationella strategin för skydd av sjö- och vattendragsmiljöer med höga natur- och kulturvärden.

Bildandet av naturreservatet bidrar till att trygga tillgången på ekosystemtjänster som exempelvis vattenutjämning, bevarandet av vilda arters genetiska resurser och livsmiljöer, lokal klimatreglering och naturupplevelser, vilket i sin tur genererar bättre hälsa och välbefinnande i samhället.

Det är av största vikt att bevara, vårda och utveckla områdets natur- och kulturvärden samt att se till att delar av området även fortsättningsvis är tillgängligt för besökare. Genom att Göteborg bildar ett naturreservat med reglerande föreskrifter kan området skyddas från exploatering och negativ påverkan i form av bland annat byggnation, exploatering för samhälls- och vägbyggande i olika former, produktionsinriktat skogsbruk med mera.

Sverige har skrivit under konventionen om biologisk mångfald som togs fram vid miljökonferensen i Rio de Janeiro 1992. Konventionen är en viktig grund för vårt internationella åtagande att skydda naturen och ett viktigt verktyg för vårt ansvar att bevara biologisk mångfald. Sveriges medlemskap i EU har också inneburit att vi har förpliktigat oss att följa art- och habitatdirektet vilket innebär att vi ska skydda värdefull natur och känsliga arter.

Naturreservatet säkrar det långsiktiga bevarandet av området genom en naturvårdsförvaltning som gynnar de utpekade värdena. Skötselplanen ger befogenheter och möjlighet att rikta resurser till anläggningar och skötsel som krävs för att bevara och förstärka områdets värden. Barnens perspektiv, information och naturpedagogik kan lyftas. Friluftslivet kan underlättas och målpunkter och sociala mötesplatser skapas där människor på ett naturligt sätt träffas över såväl generationsgränser som kulturella och sociala gränser.

6 Överväganden och intresseprövning

6.1 Reservatets föreskrifter

Föreskrifterna är de särskilda regler som gäller i reservatet. Det behövs för att ge området det skydd och den skötsel som krävs för att syftet ska kunna uppnås.

På grund av hur Stadens reglementen är utformade kan Stadsbyggnadsnämnden fatta beslut om att inrätta ett naturreservat, med reservatets avgränsning och skötselplanen. Stadsmiljönämnden kommer att fatta ett separat beslut för naturreservatets föreskrifter. Beslutet om att inrätta ett naturreservat och beslutet om föreskrifterna ska ses som en helhet. Beslutshandlingen, reservatets avgränsning och föreskrifterna måste läsa tillsammans.

I det separata beslutet om reservatets föreskrifter finns ett stycke som motiverar och förtydligar föreskrifterna. Detta är stöd för att bättre förstå bakgrund till att föreskrifterna finns med. Det kan också fungera som stöd och vägledning vid handläggning av dispenser och tillstånd från föreskrifterna.

6.1.1 Samhällsviktiga funktioner

Inom och i anslutning till naturreservatet finns ett flertal samhällsviktiga funktioner såsom nödvattentäkt, infrastruktur samt vatten-/gas-/ och elledningar. Lärjeån är en nödvattentäkt för Göteborg stad, i de lägen då vatten inte kan tas från Göta älv eller Delsjöarna. Alla dessa samhällsviktiga funktioner behöver kunna utvecklas inom och i anslutning till reservatet. Det kan vara nya elledningar, nya ledningar för vatten och avlopp samt skredsäkring av väg och järnväg. Ansökan om tillstånd för dessa typer av nya anläggningar behöver passera stadsbyggnadsnämnden. De ovan nämnda funktionerna ses som ett tungt allmänt intresse och det är prioriterat att dessa ska kunna genomföras i reservatet. Tillstånden kan förenas med villkor som styr hur, när och var åtgärder får ske. Villkoren sätts för att undvika skador eller negativ påverkan på de värden som reservatet ska skydda.

6.2 Zonindelning

Naturreservat är stort och består av flera olika naturtyper som är olika känsliga för störningar och andra åtgärder. I reservatet bedrivs bland annat djurhållning och odlingsverksamhet och det finns ett flertal anläggningar av betydelse för samhällsutvecklingen. Det är bland annat el- och vattenledningar, vägar och en nödvattentäkt. Föreskrifterna har anpassats för att ta hänsyn till dessa verksamheter och anläggningar samtidigt som de mer känsliga områdena behöver skyddas mot olika typer av störningar. Naturreservatet är därför indelat i två föreskrifterszoner: zon 1 och zon 2.

Föreskrifterna som anger de inskränkningar i rätten att använda mark- och vattenområden som behövs för att uppnå syftet med reservatet (”A-föreskrifter”) är anpassade efter de två zonerna. Detta för att göra det tydligt vad som gäller i varje zon. En åtgärd kan vara förbjuden att genomföra i en zon men vara tillåten i en annan. För vissa åtgärder krävs tillstånd från stadsbyggnadsnämnden, innan åtgärden kan genomföras. B- och C-föreskrifterna gäller i hela reservatet om det inte står något angivet. Vissa åtgärder eller verksamheter är helt undantagna från föreskrifterna. Mer information finns under stycket ”reservatets föreskrifter”.

I zon 1 finns en stor andel av naturreservatets prioriterade naturvärden. Det är här som de mest känsliga naturtyper som våtmarker, vattendrag med ravinerna och ravinlövskogar finns. Ravinerna används på flera platser som beteshagar och föreskrifterna för zon 1 är anpassade så att betet ska kunna fortgå. I denna zon ingår Natura 2000-området. Det finns stigar och gångbroar för friluftslivet i zon 1 och dessa får fortsättningsvis underhållas enligt skötselplanen. Nya anordningar får byggas av förvaltaren i enlighet med skötselplanen. Detta ska göras med hänsyn till områdets känslighet.

Inom zon 2 finns friluftsområden, odlingsområden och skogsområden. Här bedöms naturen inte vara lika känslig mot slitage eller anläggande av nya friluftsanordningar. Marken inom zon 2 är inte lika lerig och tål bättre olika typer av friluftsaktivitet. Det finns befintliga friluftanordningar, som till exempel ridvägar och motionsspår samt områden som är lämpliga för nya typer av friluftsanordningar. Hänsyn ska tas till vattendragen vid underhåll av befintliga eller anläggning av nya friluftsanläggningar. I zonen bedrivs olika typer av odlingsverksamhet som grönsaks - och fruktodlingar samt stadsmiljöförvaltningens skogsskötsel. Föreskrifterna är anpassade efter dessa pågående verksamheter och deras möjlighet till att utvecklas. Här pågår det sedan några år tillbaka odlingsverksamhet med inriktning mot Agroforestry, eller skogsjordbruk som det också kallas. Agroforestry handlar om att skapa hållbara odlingssystem genom att integrera perenna växter som buskar och träd i odlingslandskapet. Syftet är att gynna naturens ekosystem och samtidigt sträva efter högre produktivitet och lönsamhet. Agroforestry är ett verktyg för biologisk mångfald och bevarande av naturvärden samtidigt som det är verktyg för social hållbarhet, inte minst barnens och skolornas delaktighet, mänskliga rättigheter och lokal ekonomisk utveckling.

6.3 Intresseprövning

Stadsbyggnadsnämnden bedömer att områdets värden bäst ges ett långsiktigt skydd genom bildande av naturreservat. Föreskrifterna är anpassade till naturreservatets syften och värden. De är främst avsedda att begränsa skador på mark samt växt- och djurliv. Nämnden finner vid en vägning mellan enskilda och allmänna intressena i enlighet med 7 kap. 25 § miljöbalken att föreskrifterna inte går längre än vad som krävs för att syftet med skyddet ska tillgodoses

Stadsbyggnadsnämnden bedömer vidare att pågående markanvändning inte försvåras avsevärt då föreskrifterna har anpassats så att den pågående markanvändningen kan fortgå på samma sätt som innan reservatsbildningen.

Även vid beaktande av proportionalitetsprincipen bedömer stadsbyggnadsnämnden att de privata markerna ska ingå i naturreservatet eftersom dessa marker ingår i det värdefulla, skyddsvärda ravinlandskap som är syftet med reservatsbildningen.

6.4 Reservatets gränser

Vid avgränsningen av naturreservatet har utgångspunkterna varit bevarande av skyddsvärda livsmiljöer och ett värdefullt tätortsnära ravinlandskap med höga naturvärden, friluftslivsvärden och kulturhistoriska värden. Utgångspunkten har också varit att så mycket av Natur 2000-området som möjligt ska ingå i reservatet. En del av Natura 2000-områden, som ligger vid väg 190, ingår inte i förslaget till naturreservat. Målsättningen är att delar av detta område ska läggas till naturreservatet, men det kommer att hanteras efter att reservatet är bildat.

I vissa delar har gränsdragningen anpassats för att reservatsgränsen inte ska gå för nära bostadshus. Vid platser där privata fastigheter ligger i direkt anslutning till naturreservat, ingår inte redan ianspråktagna tomtmark i reservatet.

Där reservatsgränsen följer vattendrag vid Lärjeån och vid mindre vattendrag följer reservatsgränsen i det som är strandkant. Där reservatsgränsen är dragen mellan åkermarker och betesmarker, ingår betesmarkerna i reservatet och åkern ligger utanför reservatsgränsen.

6.5 Hushållningsbestämmelser

Naturreservatsbildningen är förenlig med hushållningsbestämmelserna för mark- och vattenområden enligt 3 och 4 kap. miljöbalken och med den för området gällande översiktsplanen.

6.6 Beslutets förenlighet med riksintresse, planer och områdesbestämmelser

Riksintressen med mera
Naturreservat Lärjeåns dalgång ligger inom riksintresse för naturvård (SE0520167 Lärjeån). Större delar av reservatet ligger inom riksintresse för friluftslivet (FO 28). Det ligger även inom regionalt värdefullt odlingslandskap (80-06)

Majoriteten av reservatet är av regeringen utpekat som Natura 2000-området Lärjeån (SE0520167) och utgör därför riksintresse enligt 4 kap. 8 § miljöbalken. Bildandet av naturreservatet är en del i skyddet av Natura 2000-

området och därmed uppnås de krav som ställs i EU:s art- och habitatdirektiv. Skogsstyrelsen har pekat ut ett flertal nyckelbiotoper inom reservatet.

Kommunal översiktsplan och detaljplaner
I översiktsplanen är det största delar av naturreservatet utpekat som *värdefulla natur- och friluftsområden*. Mindre delar av naturreservatet är utpekat som *kust och landsbygd.*

Detaljplan för Norge-/Vänernbanan, delen Lärje-Marieholm (1480K-II-4986)
De delar av detaljplanen som berörs av naturreservatet är reglerat som *natur* och *öppet vattenområde.* Att inrätta naturreservat i området bedöms vara förenligt med detaljplanen.

Detaljplan för industriområde vid Alelyckan (1480K-II-3678)
De delar av detaljplanen som berörs av naturreservatet är reglerat som *prickmark och vattenområde.* Att inrätta naturreservat i området bedöms vara förenligt med detaljplanen.

Stadsplan för delar av stadsdelarna Angered, Bergsjön och Hjällbo i Göteborg, industriområde i Linnarhult och Äspered (1480K-II-3270).
De delar av detaljplanen som berörs av naturreservatet är reglar som *Allmän plats: park, plantering och dylikt,* då begreppet *Natur* inte användes före plan- och bygglagens tillkomst 1987. Att inrätta naturreservat i området bedöms vara förenligt med stadsplanen.

Stadsplan för delar av stadsdelarna Angered och Hjällbo i Göteborg, villaområde i Linnarhult (480K-II-3264).
De delar av detaljplanen som berörs av naturreservatet är reglar som *Allmän plats: park, plantering och dylikt,* då begreppet *Natur* inte användes före plan- och bygglagens tillkomst 1987. Att inrätta naturreservat i området bedöms vara förenligt med stadsplanen.

Detaljplan för bostäder mm på Storås ängar (1408-II-4548)
De delar av detaljplanen som berörs av naturreservatet är reglerat om *Natur.* Att inrätta naturreservat i området bedöms vara förenligt med detaljplanen.

Ändring av stadsplanen inom stadsdelen Angered (1480-II-3610).
De delar av detaljplanen som berörs av naturreservatet är reglar som *Allmän plats: park, plantering och dylikt,* då begreppet *Natur* inte användes före plan- och bygglagens tillkomst 1987. Att inrätta naturreservat i området bedöms vara förenligt med stadsplanen.

Ändring och utvidgning av stadsplanen för del av stadsdelen Angered (1480-II-3534)
De delar av detaljplanen som berörs av naturreservatet är reglar som *Allmän plats: park, plantering och dylikt,* då begreppet *Natur* inte användes före plan- och bygglagens tillkomst 1987. Att inrätta naturreservat i området bedöms vara förenligt med stadsplanen.

Ändring och utvidgning av stadsplanen för del av stadsdelen Angered (1480-II-3521).
De delar av detaljplanen som berörs av naturreservatet är reglar som *Allmän plats: park, plantering och dylikt,* då begreppet *Natur* inte användes före plan- och bygglagens tillkomst 1987. Att inrätta naturreservat i området bedöms vara förenligt med stadsplanen.

Avstyckningsplan för del av fastigheten 1/16 mtl Olofstorp Hallen 4:4 (1480-II2083)
De delar av detaljplanen som berörs av naturreservatet är reglar som *parkområde,* då begreppet *Natur* inte användes före plan- och bygglagens tillkomst 1987. Att inrätta naturreservat i området bedöms vara förenligt med avstyckningsplanen.

Detaljplan för golfbana i Angered (480K-II-3774)
Naturreservatet berör endast Bingaredsbäcken och ravinen. Reservatet ska inte utgöra ett hinder för golfklubbens verksamhet enligt detaljplanen. Största delen av kvartersmarken som berörs av naturreservatet anger golf och på dessa delar får inte marken bebyggas. En bit av bäcken vid väg 190 ligger inom ett område där planen anger att marken ska vara tillgänglig för underjordiska ledningar. Naturreservatet bedöms inte utgöra hinder mot att underjordiska ledningar ska vara tillgängliga.

Befintligt områdesskydd
Lärjeån och Mölnesjön omfattas av strandskydd, vilket betyder att 100–200 meter från strandkanten är strandskyddad. Området norr om Göteborgs råvattenintag i Lärjeholm omfattas av vattenskyddsområde för Göta älv, enligt miljöbalken 7 kap 21 §. Det inkluderar bland annat Lärjeåns utlopp och Lärjeholm. Området kring råvattenintaget och Lärjeholm är även riksintresse för dricksvattenförsörjning.

Miljömål

Naturreservatet utgör ett led i arbetet att uppnå de av riksdagen antagna miljömålen Levande skogar, *Ett rikt odlingslandskap, Myllrande våtmarker, Levande sjöar och vattendrag, Ett rikt växt- och djurliv och God bebyggd miljö*. Reservatet stärker även möjligheterna att nå det nationella friluftsmålet *Tillgänglig natur för friluftsliv* genom att områdets upplevelsevärden bevaras och utvecklas.

Bildandet av naturreservatet bidrar till att uppnå målen för naturen och människan i Stadens Miljö- och klimatprogram 2021–2030. Ett av delmålen för Naturmålet är att skydda arters livsmiljöer så att naturvärdena utvecklas. En indikator i Miljö- och klimatprogrammet säger att areal skyddad natur ska vara minst 16 200 hektar till 2030.

7 Upplysning

Utöver vad som anges i föreskrifterna så gäller allemansrätten i naturreservatet.

Om det finns särskilda skäl får stadsbyggnadsnämnden medge dispens från föreskrifterna för naturreservatet. Dispens får dock inte lämnas för åtgärder som strider mot syftet med naturreservatet. Om det finns synnerliga skäl får Stadsbyggnadsnämnden helt eller delvis upphäva beslutet om naturreservatet (7 kap. 7 § miljöbalken).

Länsstyrelsen kommer även efter reservatets bildande att pröva och ha tillsyn på strandskydd inom de delar av naturreservatet där det även är Natura 2000-område. Prövning och tillsyn i Natura 2000-frågor hanteras även fortsättningsvis av Länsstyrelsen.

7.1 Förvaltare och förvaltningsuppgifter

- Naturreservatets gränser märks ut i terrängen genom Göteborgs stads försorg.
- Förvaltare är Göteborgs stad. Förvaltningen ska ske i samverkan med berörda markägare och arrendatorer.
- Förvaltningen bedrivs enligt den skötselplan som fastställs av Stadsbyggnadsnämnden. Skötselplanen ska ligga som grund för naturreservatets skötsel och ska vid behov revideras.

7.2 Dispens från föreskrifterna

Om det finns särskilda skäl får stadsbyggnadsnämnden medge dispens från föreskrifterna för naturreservatet. Dispens får dock inte lämnas för åtgärder som strider mot syftet med naturreservatet. Om det finns synnerliga skäl får Göteborgs stad helt eller delvis upphäva beslutet om naturreservatet (7 kap. 7 och 26 §§ miljöbalken).

Se stycke Samhällsviktiga funktioner för bedömning av dessa vid prövning av tillstånd och dispens.

De geotekniska förutsättningarna för skred, ras och erosion måste utredas närmare inför dispens- och tillståndsärenden inom reservatet.

Om en dispensansökan handläggs av en person utan miljökompetens bör det av reservatsbeslutet framgå att biologisk, miljövetenskaplig, naturvetenskaplig eller motsvarande kompentens rådfrågas i handläggningen.

7.3 Rätten att bruka betesmarker

Detta beslut fråntar inte markägarna eller jordarrendatorerna deras rätt att bedriva betesdrift så länge verksamheten inte strider mot föreskrifterna A1-A32.

Detta beslut innebär inte heller någon ansvarsförpliktelse gentemot markägarna att bedriva betesdrift. Det är ytterst Göteborgs stad som via B-föreskrifterna B1-B14 ansvarar för att syftet med naturreservatet uppnås. Jordbruksarrendatorn som arrendera mark av Göteborgs Stad ska följa de villkor som står i arrendeavtalen. Utöver dessa villkor kan inte arrendatorn bli skyldig att bekosta åtgärder eller arbeten i naturreservatet.

7.4 Tillsyn i reservatet

Miljö- och klimatnämnden ansvarar för tillsynsuppgifter enligt nuvarande reglemente. Nämnden ansvarar för den operativa tillsynen i kommunala naturreservat enligt 26 kap. miljöbalken.

Länsstyrelsen har tillsyn av strandskyddet inom de delar av reservatet som ingår i Natura 2000-området.

7.5 Ansvar och översyn

Göteborgs stad har övergripande ansvar för de naturreservat som beslutas av staden. Ansvaret fördelas via reglementen för stadens olika nämnder, som har olika ansvarsområden.

En översyn av beslut, föreskrifter och skötselplan – främst skötselåtgärder – bör göras vid behov eller inom 20 år. Behovet av översyn kan påtalas av Stadsbyggnadsnämnden/Stadsbyggnadsförvaltningen men även av övriga berörda nämnder/förvaltningar.

7.6 Ersättningstalan

Stadsbyggnadsförvaltningen och Exploateringsförvaltningen bedömer att föreskrifterna för naturreservatet inte innebär någon inskränkning i pågående markanvändning. Fråga om ersättning till sakägare har därför inte behandlats under arbetet med att bilda naturreservatet. Sakägare som ändå vill göra anspråk på ersättning eller inlösen bör därför snarast kontakta Exploateringsförvaltningen, Göteborgs stad. Om överenskommelse inte kan träffas måste sakägare som vill göra anspråk på ersättning eller inlösen väcka talan i Miljödomstolen som får avgöra ersättningsfrågan. Sådan talan måste enligt 31 kap. miljöbalken lämnas in till Mark- och miljödomstolen inom ett år efter att detta beslut vunnit laga kraft, i annat fall förlorar sakägaren rätten till ersättning

7.7 Kungörelse

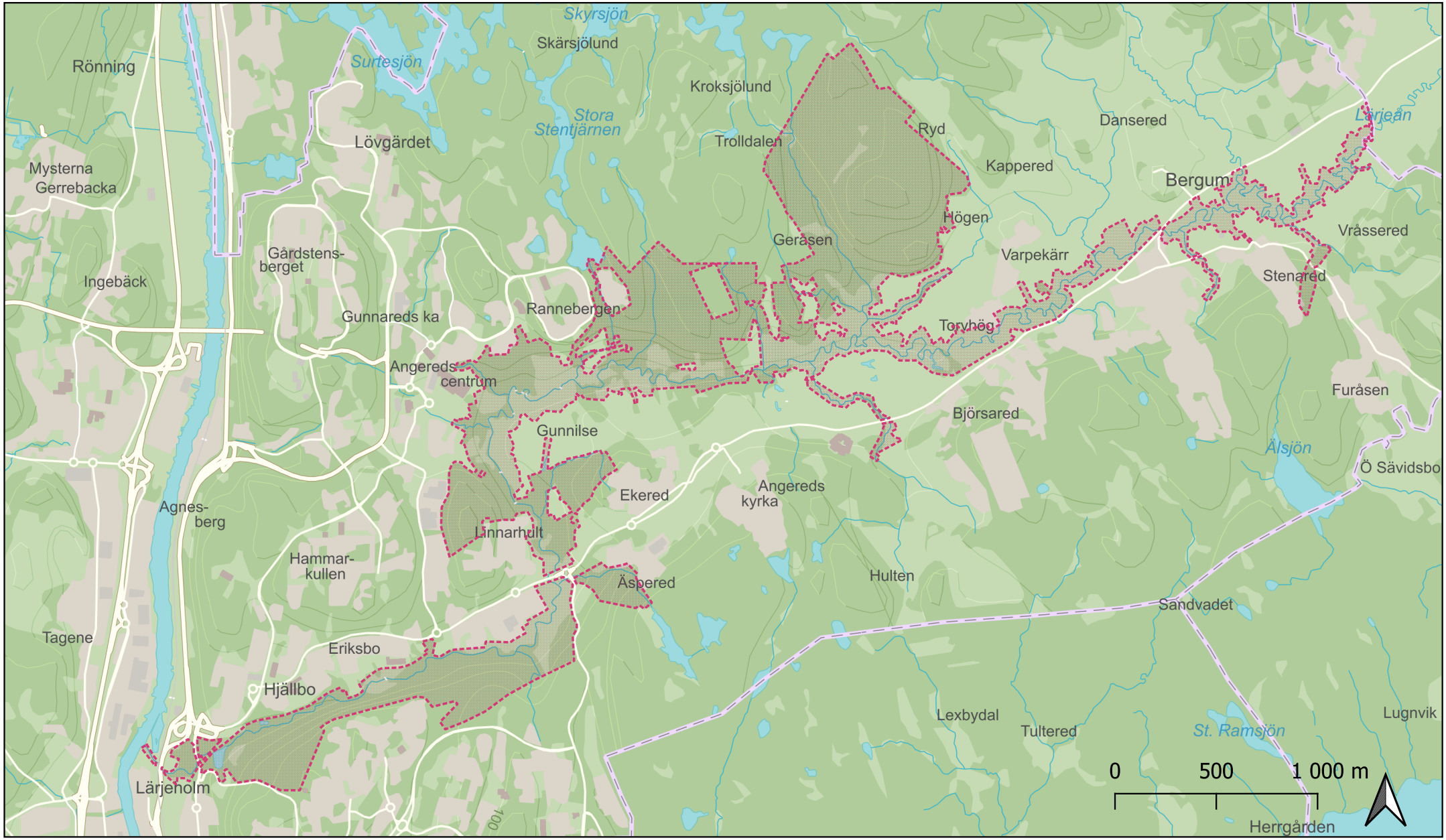
Beslutet har kungjorts i Post- och inrikestidningar och Göteborgs-Posten. Sakägare ska anses ha fått del av beslutet den dag kungörelsen var införd i tidningen. Beslutet vinner laga kraft tre veckor efter att sakägare fått del av beslutet och om beslutet inte överklagas. De ordningsföreskrifter som riktar sig

mot allmänheten, det vill säga föreskrifterna enligt 7 kap. 30 § miljöbalken, träder dock i kraft den dag som framgår av kungörelsen och gäller omedelbart även om beslutet överklagas

7.8 Annan lagstiftning gäller som vanligt

Vid sidan av föreskrifterna för naturreservatet gäller annan lagstiftning som vanligt, till exempel följande:

- Miljöbalkens bestämmelser om Natura 2000, strandskydd, generella biotopskydd, vattenverksamhet och artskydd.
- Fridlysningsbestämmelser i artskyddsförordningen.
- Förordningen om fisket, vattenbruket och fiskenäringen.
- Enligt Fiskeriverkets föreskrifter för fiske i Skagerak och Kattegatt och Östersjön (FIFS 2004:36) råder särskilda fiskeregler, bland annat för fisket efter lax, öring och ål.
- Regler om körning i terräng finns i terrängkörningslagen och terrängkörningsförordningen.
- Kulturmiljölagen.
- Lag om tillsyn över hundar och katter. Under tiden den 1 mars-20 augusti skall hundar hållas under sådan tillsyn att de hindras från att springa lösa i marker där det finns vilt. Under den övriga tiden av året skall hundar hållas under sådan tillsyn att de hindras från att driva eller förfölja vilt, när de inte används vid jakt.



Bilaga 1a, Beslutskarta
Naturreservatet Lärjeåns dalgång

Reservatsgräns

Illustrationkarta till beslut om Naturreservatet Lärjeåns dalgång. Tillhör Stadsbyggnadsnämndens beslut om naturreservat enligt 7 kap 4 § miljöbalken 2024-12-17 dnr SBF-2023-00596

© Göteborgs Stad

Göteborgs Stad

Göteborgs Stad

FÖRSLAG TILL FÖRESKRIFTER FÖR NATURRESERVATET LÄRJEÅNS DALGÅNG

Innehåll

1 Inledning 3

1.1 Zonindelning 3

2 Beslut om föreskrifter 4

2.1.1 A. Föreskrifter om inskränkningar i markägares och annan sakägares rätt att använda mark- och vattenområden (7 kap. 5 § miljöbalken) 4

2.1.2 B. Föreskrifter om skyldighet att tåla visst intrång (7 kap 6 § miljöbalken) 8

2.1.3 C. Ordningsföreskrifterna om rätten att färdas och vistas inom naturreservatet samt om ordningen i övrigt inom naturreservatet (7 kap. 30 § miljöbalken) 9

2.2 Bilagor 10

3 Motivering och förtydligande av reservatets föreskrifter 10

4 Upplysningar 13

1 Inledning

Föreskrifterna är de särskilda regler som gäller i reservatet. Det behövs för att ge området det skydd och den skötsel som krävs för att syftet ska kunna uppnås.

På grund av hur Stadens reglementen är utformade kan Stadsbyggnadsnämnden fatta beslut om att inrätta ett naturreservat, med reservatets avgränsning och syftet med reservatsbildningen. Stadsmiljönämnden kommer att fatta ett separat beslut om naturreservatets föreskrifter. Beslutet om att inrätta ett naturreservat och beslutet om föreskrifterna ska ses som en helhet. Beslutshandlingen, reservatets avgränsning och föreskrifterna måste läsa tillsammans.

1.1 Zonindelning

Naturreservat är stort och består av flera olika naturtyper, som är olika känsliga för störningar och andra åtgärder. I reservatet bedrivs bland annat djurhållning och odlingsverksamhet och det finns ett flertal anläggningar som är samhällsviktiga, inom och i anslutning till reservatet. Det är bland annat el- och vattenledningar, vägar och en nödvattentäkt. Föreskrifterna har anpassats för att ta hänsyn till dessa verksamheter och anläggningar samtidigt som de mer känsliga områdena behöver skyddas mot olika typer av störningar.

Naturreservatet är därför indelat i två föreskrifterszoner: zon 1 och zon 2. Föreskrifterna som anger de inskränkningar i rätten att använda mark- och vattenområden som behövs för att uppnå syftet med reservatet (”A-föreskrifter”) är anpassade efter zonerna. En åtgärd kan vara förbjuden att genomföra i en zon men vara tillåten i en annan. För vissa åtgärder krävs tillstånd från stadsbyggnadsnämnden, innan åtgärden kan genomföras.

B- och C-föreskrifterna gäller i hela reservatet om det inte står något angivet. Vissa åtgärder eller verksamheter är helt undantagna från föreskrifterna. Mer information finns under stycket ” Motivering och förtydligande av reservatets föreskrifter”.

I zon 1 finns en stor andel av naturreservatets prioriterade naturvärden. Det är här som de mest känsliga naturtyper som våtmarker, vattendrag med ravinerna och ravinlövskogar finns. Ravinerna används på flera platser som beteshagar och föreskrifterna för zon 1 är anpassade så att betet ska kunna fortgå. I denna zon ingår Natura 2000-området. Det finns stigar och gångbroar för friluftslivet i zon 1 och dessa får fortsättningsvis underhållas enligt skötselplanen. Nya anordningar får byggas av förvaltaren i enlighet med skötselplanen. Detta ska göras med hänsyn till områdets känslighet.

Inom zon 2 finns friluftsområden, odlingsområden och skogsområden. Här bedöms naturen inte vara lika känslig mot slitage eller anläggande av nya friluftsanordningar. Marken inom zon 2 är inte lika lerig och tål bättre olika typer av friluftsaktivitet. Det finns befintliga friluftanordningar, som till exempel ridvägar och motionsspår samt områden som är lämpliga för nya typer av friluftsanordningar. Hänsyn ska tas till vattendragen vid underhåll av

befintliga eller anläggning av nya friluftsanläggningar. I zonen bedrivs olika typer av odlingsverksamhet som grönsaks - och fruktodlingar samt stadsmiljöförvaltningens skogsskötsel. Föreskrifterna är anpassade efter dessa pågående verksamheter och deras möjlighet till att utvecklas.

2 Beslut om föreskrifter

Stadsmiljönämnden beslutar att följande ska gälla i reservatet. Beslutet är fattat med stöd av 7 kap. 5,6 och 30§ §§ miljöbalken samt 22 § förordningen (1998:1252) om områdesskydd enligt miljöbalken m.m.

Åtgärder kan dessutom kräva tillstånd enligt Miljöbalken 7 kap 28 a § när det gäller ingrepp som kan skada Natura 2000-områdets arter och habitat.

De föreskrifterna som är markerade med * förklaras närmare under stycket Motivering och förklaring av reservatets föreskrifter

2.1.1 A. Föreskrifter om inskränkningar i markägares och annan sakägares rätt att använda mark- och vattenområden (7 kap. 5 § miljöbalken)

Inom reservatet är det förbjudet att i **zon 1** göra följande:

Föreskrifterna A1-A11 gäller inte åtgärder som kräver tillstånd enligt föreskrifterna A22-A33.

1. Uppföra eller väsentligt ändra utformningen av byggnad eller annan anläggning. *
   Förbudet gäller inte stängsel och hägnad kring betesmarker, odlingar eller tomtmark.

   Förbudet gäller inte samlingsfållor eller vindskydd för betesdjur.

2. Anlägga ny väg, vägbro, skogsbilväg, gång-/cykel-/ridväg, vändplats och bilparkering eller liknande. *

3. Borra, spränga, gräva, schakta, muddra, påla eller bedriva täkt av något slag.
   Förbudet gäller inte rensning av befintliga diken i beteshagar, anläggande av nya täckdiken samt underhåll av befintliga täckdiken i betesmarker.

   Förbudet gäller inte normala underhållsåtgärder.

4. Anordna upplag, fylla ut eller tippa massor.

5. Ta bort eller skada värdefulla stenmurar eller odlingsrösen utanför jordbruksmark.
   S*tenmurar och odlingsrösen i jordbruksmark är redan skyddade enligt det generella biotopskyddet.*

6. Använda Mölnebäcken för vattenuttag med pumpanordning. *
   Förbudet gäller inte markavvattningsföretag och andra redan givna tillstånd.

7. Påverka områdets hydrologi genom att dika, dämma, valla in eller leda bort vatten.
   Förbudet gäller inte rensning av befintliga diken i beteshagar, anläggande av nya täckdiken samt underhåll av befintliga täckdiken i betesmarker.

8. Använda kemiska eller biologiska bekämpningsmedel, kalk eller gödsel.
   Förbudet gäller inte kalkning som godkänts av länsstyrelsen.

9. Avverka, röja, ta bort eller på annat sätt skada levande eller döda träd och buskar, oavsett om de står upp eller ligger ner, utanför betesmark.
   Förbudet gäller inte träd som fallit över tomtmark, byggnad, vägar eller stigar.

   Förbudet gäller inte ved som dämmer i vattendraget. Veden kan med fördel dras parallellt med stranden. Träd som avverkas ska i sin helhet sparas inom reservatet

   Förbudet gäller inte vid röjning av sly och buskar i direkt anslutning till befintliga anläggningar som har tillkommit i laga ordning vid normalt underhåll av dessa anläggningar.

10. Ta ner träd inom 3 meter från vattendragskanten i betesmark.
    Förbudet gäller inte röjning av igenväxningsvegetation. *

11. Så, plantera eller sätta ut arter från samtliga artgrupper. *

<u>Inom reservatet är det förbjudet att i **zon 2** göra följande:</u>

Föreskrifterna A12-A21 gäller inte åtgärder som kräver tillstånd enligt föreskrifterna A22-A33.

12. Uppföra eller väsentligt ändra utformningen av byggnad eller annan anläggning. *
    Gäller inte stängsel och hägnad kring betesmarker, odlingar eller tomtmark.

    Förbudet gäller inte byggnad och anläggning som inte är permanenta och som behövs för skogsskötselns behov.

    Förbudet gäller inte jakttorn eller annan anläggning för jakt till exempel åtel eller gömsle.

13. Anlägga ny bilväg och ny vägbro.

14. Borra, spränga, gräva, schakta, muddra, påla eller bedriva täkt av något slag.
    Förbudet gäller inte rensning av befintliga diken i beteshagar, anläggande av nya täckdiken samt underhåll av befintliga täckdiken i betesmarker.

Förbudet gäller inte normala underhållsåtgärder.

Förbudet gäller inte grävning inom de område som är markerat i bilaga 2d.

15. Anordna upplag, fylla ut eller tippa massor.
Gäller inte tillfälliga upplag för jordbruk och skogsbruk under kortare tid än ett år.

16. Ta bort eller skada värdefulla stenmurar och odlingsröse utanför jordbruksmark.
S*tenmurar och odlingsrösen i jordbruksmark är redan skyddade enligt det generella biotopskyddet.*

17. Dika, dämma, leda bort vatten eller valla in vatten.
Gäller inte rensning av befintliga diken.

18. Använda kemiska eller biologiska bekämpningsmedel, kalk eller gödsel.
Gäller inte kalkning som godkänts av länsstyrelsen.

19. Avverka särskilt skyddsvärda träd. *

20. Så, plantera eller sätta ut arter från samtliga artgrupper. *
Förbudet gäller inte inom område som är markerat på bilaga 2d,

21. Avverka större ytor än 0,5 hektar inom skötselområde Barrdominerad skog (Stadens mark). *
Slutavverkningar får endast ske efter en allvarlig skada på skogen, eller vid risk för allmänhetens säkerhet (exempelvis vid höga vindkänsliga bestånd nära bebyggelse) eller vid risk för skada på naturreservatets värden.

<u>Utan tillstånd från stadsbyggnadsnämnden är det förbjudet att göra följande:</u>

22. Bekämpa invasiva främmande arter med metoder som är förbjudna enligt föreskrifterna A3, A8-A9, A14 eller A18 ovan.

23. Uppföra enklare byggnad för verksamhetens behov inom de område som är markerat i bilaga 2d. *

24. Inom zon 2 uppföra enklare byggnad eller anläggning i syfte att tillgodose allmänhetens behov av lokaler för information, övernattning, värmestugor, toaletter, utsiktstorn och motsvarande.

25. Gallra träd enligt sträckning som är markerad i bilaga 2e.

26. Inom zon 2 anlägga vandrings-, cykel eller ridväg

27. Ersätta befintlig bro.

28. Inom zon 2 anlägga ny tillfartsväg.

29. Anlägga ny luft- eller markledning eller ledning i vatten. Detta gäller även för tillhörande anläggning avsedd för allmänt ändamål. *

30. Gräva ner befintlig luftledning. *

31. Utföra nödvändiga åtgärder för att ta hand om eller rena dagvatten samt hindra översvämningar, som inte går att utföra på annan plats. Gäller även anläggande av dammar och våtmarker. *

32. Utföra åtgärder som förbättrar mark- och vattenmiljön, kopplat till deponier och utsläpp.

33. Utföra åtgärder för att öka markens stabilitet och för att förebygga skred. *

Föreskrifter enligt A gäller inte i följande fall:

- När förvaltaren, eller den förvaltaren utser, utför de åtgärder som behövs för att tillgodose syftet med naturreservatet och som framgår under B-föreskrifterna.

- När förvaltaren, eller den förvaltaren utser, åtgärdar träd som förvaltaren bedömer utgör en påtaglig risk för människor, trafiksäkerhet eller egendom.

- Vid reparation, underhåll och ombyggnad av befintliga nedgrävda ledningar och befintliga luftledningar med tillhörande anläggningar.

- Vid förnyelse av ledningar inom befintlig ledningsrätt, nyttjanderätt, servitut eller stöd av markupplåtelseavtal som har tecknats mellan Göteborgs stad och koncernen Göteborg Energi. Markskador ska då om möjligt undvikas, men uppkommer markskador ska de repareras.

- Vid arbete inom vägområde i syfte att underhålla eller reparera väg eller vid drift, underhåll och bibehållande av konstruktioner som avser vägar, vägområde, broar samt till vägarna hörande konstruktioner, anläggningar och väganordningar (bland annat gång- och cykelväg).

- Utan hinder av föreskrifterna får Göteborgs stad Kretslopp och vatten och Stadsmiljöförvaltningen anlägga nya omlöp för fisk i Lärjeån, enligt lagakraftvunnen miljödom.

- Utan hinder från föreskrifterna får Göteborgs stad Kretslopp och vatten renovera vattenintaget i Kvarndammen och genomföra alla åtgärder kopplade till underhåll och nödvändiga utökningar av dricksvattenanläggningar. För åtgärder som inte är akuta ska utförandet, i de fall lagstiftning så kräver, föregås av anmälningar och/eller tillståndsansökningar.

- Utan hinder från föreskrifterna får Göteborgs Energi nät AB (GENAB) anlägga de nya ledningar som behövs för detaljplanen ”Detaljplan för järnvägsområde med mera i Lärje inom stadsdelen Gamlestaden”.

2.1.2 B. Föreskrifter om skyldighet att tåla visst intrång (7 kap 6 § miljöbalken)

Följande gäller i hela naturreservatet där inget annat anges.

Fastighetsägare och innehavare av särskild rätt ska tåla att följande åtgärder genomförs för att tillgodose syftet med naturreservatet:

1. Naturreservatets gränser märks ut i terrängen (på land).

2. På kommunal mark: Informationsskyltar sätts upp och underhålls.

3. På kommunal mark: Vandringsleder, gångvägar, vandringstigar, ridvägar, eldstäder, vindskydd och picknickbord anläggs och underhålls.

4. På kommunal mark: gångbroar över vattendrag anläggs. Befintliga gångbroar repareras och underhålls. Broar som utgör en säkerhetsrisk kan stängas av.

5. Naturvårdsinriktad skötsel utförs i skötselområdena Ädellövskog, Lövskog med barrsskogspartier och Lövsumpskog genom röjning, gallring, tillskapande av död ved, friställning av träd samt planering för efterträdare.

6. Diken läggs igen och att dämningsarbeten utförs i skötselområdena Lövsumpskog och Barrdominerad skog.

7. Naturvårdsinriktad skötsel utförs i skötselområde Barrdominerad skog genom röjning, gallring, luckhuggning, tillskapande av våtmarker, tillskapande av död ved, skogsbete och planering.

8. Åtgärder genomförs i syfte att motverka skadeangrepp av åttatandad granbarkborre eller annan skadegörare, om skadeangreppet påtagligt kan hota syftet med reservatet. Sådana åtgärder kan vara utplacering av fällor och fångvirke, fällning och barkning av angripna träd, rotkapning och/eller barkning av vindfällen. Detta får göras förutsatt att angreppet utgör ett påtagligt hot mot områdets kontinuitetsberoende naturvärden. Fällda träd ska i första hand lämnas på plats, men får flyttas eller transporteras ut om natur- eller friluftsvärden påtagligt hotas. Eventuellt fångvirke ska föras ut ur reservatet.

9. Bekämpning av invasiva främmande arter utförs.

10. På kommuens mark: Förvaltaren kan ta beslut om nedtagning av riskträd där kan orsaka skada på människa eller egendom. Riskträd i naturreservaten utmed vägar, markerade stigar, leder och intill byggnader och anläggningar, ska kunna fällas och kapas.

11. Lärjeån, Mölnebäcken, Hultabäcken, Bingaredsbäcken och Äsperedsbäcken restaureras. Detta inkluderar att vandringshinder tas bort, att lekplatser för fisk förbättras genom att lekgrus läggs ut samt att rensande vattensträckor återställs genom att stenblock placeras ut i ån. Öring och flodpärlmussla samlas in från vattendrag med hög förekomst och planteras ut i vattendrag med låg förekomst.

12. Betesdrift med tillhörande åtgärder inklusive uppsättning och underhåll av stängsel utförs.

13. Nya våtmarker och dammar anläggs. Röjning och rensning görs i våtmarker och dammar vid behov för att hindra igenväxning.

14. Undersökningar av djur- och växtarter samt av mark- och vattenförhållanden utförs inklusive insamling av arter.

2.1.3 C. Ordningsföreskrifterna om rätten att färdas och vistas inom naturreservatet samt om ordningen i övrigt inom naturreservatet (7 kap. 30 § miljöbalken)

Inom reservatet är det förbjudet att göra följande:

1. Elda. Förbudet gäller även engångsgrillar men inte andra medhavda grillar som gasol- och spritkök eller liknande.
   Förbudet gäller inte eldning av sly och ris som uppkommit efter röjning av betesmarker.

2. Cykla och rida, förutom på allmän väg eller anvisade cykel- eller ridvägar. *

3. Ha okopplad hund på av kommunen anlagda och markerade leder eller i betesmarker med betesdjur.
   Förbudet gäller inte brukshund i samband med skötsel i betesmarker, jakt, privata markägare på egen fastighet eller vid eftersök av skadat vilt.

4. Ta bort eller på annat sätt skada döda träd eller buskar, oavsett om de står upp eller ligger ner.
   Gäller inte det område som är markerat i bilaga 2d.

5. Övernatta.

6. Parkera husvagn eller husbil utanför anvisad parkeringsplats. På de anvisade parkeringsplatserna får inte parkering av husvagn, husbil eller liknande ske mellan klockan 00.00-04.00

Utan tillstånd från Stadsbyggnadsnämnden är det förbjudet att göra följande:

7. Anordna lägerverksamhet, tävling, och andra arrangemang med fler än 100 deltagare.
   Gäller inte för golfklubbens eller bågskytteklubbens verksamhet.

C-föreskrifter enligt ovan gäller inte i följande fall:

- När förvaltaren, eller den förvaltaren utser, utför de åtgärder som behövs för att tillgodose syftet med naturreservatet och som framgår under B.

- När förvaltaren, eller den förvaltaren utser, genomför naturinventeringar vilka även kan innebära insamling av arter i vetenskapligt syfte.

- Vid reparation, underhåll, trädsäkring och ombyggnad av befintliga luftledningar gäller inte föreskrift C:4. Markskador ska då om möjligt undvikas, men uppkommer markskador ska de repareras.

  Annan lagstiftning gäller som vanligt. Se avsnitt Upplysningar

2.2 Bilagor

Bilaga 2a – 2c	Föreskriftszoner
Bilaga 2d	Precisering av tillståndsplikt från A-föreskrifter
Bilaga 2e	Precisering av tillståndsplikt från A-föreskrifter

3 Motivering och förtydligande av reservatets föreskrifter

Naturreservatets föreskrifter är utformade så att syftet med naturreservatet ska uppnås. Här följer kommentarer och förtydliganden till några av föreskrifterna (markerade med * under A, B och C).

Inom och i anslutning till naturreservatet finns ett flertal samhällsviktiga funktioner, såsom nödvattentäkt, infrastruktur samt vatten-/gas-/ och elledningar. Lärjeån är en nödvattentäkt för Göteborg stad. Alla dessa samhällsviktiga funktioner behöver kunna utvecklas inom och i anslutning till reservatet. Det kan vara nya elledningar, nya ledningar för vatten och avlopp samt skredsäkring av till exempel väg och järnväg. Det krävs tillstånd för dessa

typer av verksamheter och åtgärder inom reservatet och ansökan om tillstånd behöver passera stadsbyggnadsnämnden. De ovan nämnda funktionerna ska ses som viktiga allmänna intressen och det är prioriterat att dessa ska kunna genomföras i reservatet.

Inom reservatet finns ett antal åtgärder som kräver att man ansöker om tillstånd från reservatsföreskrifterna. Syftet med tillståndsplikt är inte att hindra åtgärder utan att det ska vara möjligt att ställa villkor som styr hur, när och var de sker. Det kan till exempel handla om att hitta den bästa platsen för en åtgärd utifrån reservatets värden. Villkoren sätts för att undvika skador eller negativa påverkan på de värden som reservatet ska skydda. I första hand ska alltid alternativa lösningar, som inte medför ingrepp i naturreservatet utredas. Om den enda rimliga lösningen är att göra ingrepp i naturreservatet, ska planering för att minimera ingrepp ske.

Föreskrift A1 och A12: Att uppföra eller väsentligt ändra utformningen av byggnad eller annan anläggning är förbjudet med hänsyn till områdets natur- och friluftslivsvärden samt den öppna landskapsbilden. Dalgången har en mycket tilltalande landskapsbild som är beroende av fortsatt brukade. Ny byggnation kan medföra behov av skredsäkring, vilket kan riskera att påverka bland annat vattendragen och ravinerna negativt.

Föreskrift A2 Anlägga ny väg, vägbro, skogsbilväg, gång-/cykel-/ridväg, vändplats och bilparkering eller liknande är förbjudet inom zon 1 med hänsyn till markens känslighet. Anläggandet av dessa typer av anläggningar kan medföra behov av skredsäkring, vilket kan riskera att påverka bland annat vattendragen och ravinerna negativt.

Förvaltaren kan anlägga nya väg och stigar enligt skötselplanen.

Föreskrift A6: Förbudet mot att använda Mölnebäcken för vattenuttag med pumpanordning beror på att bäcken är en mycket viktig lokal för flodpärlmusslan. Föreskriften gäller alla typer av pumpaanordningar. Det har vid tillfällen observerats att Mölnebäcken nästan varit helt torrlagd. Flodpärlmusslan, fisk och andra vattenlevande organismer tar stor skada av låga vattennivåer och torrläggning av vattendrag. Uttorkning av vattendrag kan leda till förhöjda vattentemperaturer och syrebrist.

Föreskrift A10 En funktionell kantzon har stor betydelse för djur- och växtlivet i vattendragen. En kantzon bestående av träd och buskar har flera viktiga funktioner för ekologin i ett vattendrag.
För att djurhållare ska kunna sköta sina betesmarker är det tillåtet att röja igenväxningsvegetation i form av lövsly och buskar vid vattendragskanten.

Föreskrift A11 och A20: Förbudet att så, plantera eller sätta ut arter från samtliga artgrupper finns i reservatet för att förhindra spridning av främmande invasiva arter. Förbudet finns också för att hindra utsättning av husdjur som till exempel fiskar och sköldpaddor i dammar och vattendrag. Denna typ av

utsättningar riskerar att i värsta fall slå ut naturligt förekommande arter och ekosystem.

Inom områdena i bilaga 2d pågår odlingsverksamhet på betesmark. Därför är dessa områden undantagna från förbudet. Dock är det inte tillåtet att plantera eller så främmande invasiva arter.

Föreskrift A19: Förbudet att avverka särskilt skyddsvärda träd avser följande träd:

- Levande eller döda träd som är grövre än en meter i diameter på det smalaste stället under brösthöjd.
- Levande eller död gran, tall, ek och bok som är äldre än 200 år. Övriga trädslag som är äldre än 140 år.
- Levande eller döda träd som är grövre än 40 cm i diameter i brösthöjd med utvecklad hålighet i huvudstammen.

Föreskrift A21 Bakgrunden till denna föreskrift är hämtad från Göteborg stads skogspolicy. Att det är tillåter att avverka skog upp till 0,5 hektar inom naturreservatet beror på att det ska vara möjligt för förvaltaren att ta ner träd efter en allvarlig skada på skogen. Det kan vara skador efter en storm eller efter angrepp av granbarkborre eller andra skadegörare. Syftet med nedtagningen är antingen om det finns en risk för allmänhet eller egendom eller om naturreservatets värden riskeras. Efter en skada kan träd behöva tas ner för att besökare ska kunna röra sig i skogen utan risk.

Föreskrift A23: Inom området i bilaga 2d pågår det odlingsverksamhet. Verksamheterna kan behöva uppföra enklare byggnader. Det ska röra sig om byggnader av enklare slag, tillexempel växthus, förråd eller liknande. Byggnader ska uppföras på ett sådan att marken lätt ska kunna återställas till sitt ursprungliga skick. Inga träd får tas ner i.
Byggnader kan även behöva strandskyddsdispens och prövning enligt Natura-2000 bestämmelserna.

Föreskrift A29 och A30: För att inte riskera att natur- och kulturvärden skadas, så krävs tillstånd från Stadsbyggnadsnämnden vid nedgrävning av ledningar och anläggningar som behövs för till exempel fiber, telefon, el, vatten och avlopp. Syftet är inte att förhindra nedgrävningar utan att man under tillståndsprövningen exempelvis kan styra grävningen till lämpliga sträckor, åtgärden får inte motverka naturreservatets syfte.

Föreskrift A31: Det krävs tillstånd för att utföra nödvändig åtgärd för att ta hand om eller rena dagvatten samt hindra översvämning, som inte går att utföra på annan plats. Detta innefattar alla typer av dagvattendammar, fördröjningsmagasin och våtmarker. Våtmarker är viktiga för den biologiska mångfalden och bidrar till en mängd olika ekosystemtjänster som vi är beroende av. Det ska i första hand undersökas om befintliga våtmarker kan restaureras innan det planeras för att anlägga nya våtmarker. I reservatet är nya våtmarker och fördröjningsmagasin en viktig del i att minska flödesvariationerna i Lärjeån,

vilket i sin tur kan ge ett minskat behov av skredsäkring. I takt med klimatförändringarna blir denna typ av åtgärder allt viktigare. Dammar och våtmarker kan också hjälpa till att fånga upp näringsämnen. Anledningen till att det krävs tillstånd från stadsbyggnadsnämnden är att det kan finnas behov av att ställa krav på till exempel utformning, placering och tidpunkt när åtgärder kan utföras, så att negativ påverkan på reservatets natur- och friluftsvärden blir så liten som möjligt. Anläggande av våtmarker och dammar är prioriterade åtgärder i skötselplanen.

Föreskrift A33 För skredsäkring och erosionsförebyggande åtgärder för befintliga byggnader och anläggningar krävs ett tillstånd från stadsbyggnadsnämnden. I reservatet ska man i första hand arbeta med mjuka eller kombinerade naturanpassade erosionsskydd om åtgärder måste vidtas. Ett mjukt erosionsskydd som består av växter av olika slag kan väljas om förutsättningarna i och kring vattendraget är de rätta, exempelvis måttlig vattenhastighet, små variationer i vattennivåer och flack sluttning. I andra hand ska man minimera sträckor som behöver åtgärdas där traditionella erosionsskydd ändå blir nödvändiga.

Föreskrift C2: I reservatet är det förbjudet att cykla och rida förutom på allmän väg eller anvisade cykel- eller ridvägar. Lederna och stigarna i reservatet ligger ofta nära Lärjeån i ravinerna och eftersom marken är känslig tål den inte ytterligare slitage från cykling och ridning. Dessa marker är ofta leriga och det krävs mycket resurser att underhålla dessa leder och stigar. Delar av en anlagd ridväg går genom naturreservatet. Stadsbyggnadsnämnden ser positivt på att människor tar sig ut i naturen och ägnar sig åt friluftsaktivitet. Därför har det införts förbud mot cykling och ridning i de områdena som är absolut mest känsliga mot slitage. Det finns andra områden i reservatet där det inte är förbjudet att rida och cykla. I dessa områden finns det också möjlighet att anlägga nya leder och stigar för både ridning och cykling.

Föreskrift C7: Föreskrift gällande läger och tävlingar. Organiserade verksamheter med fler än 100 deltagare är tillståndspliktigt. Syftet är inte att förhindra sådana aktiviteter utan att det ska vara möjligt att ställa villkor som styr hur, när och var det sker. Detta för att undvika negativ påverkan på känsliga områdena till raviner eller våtmarker.

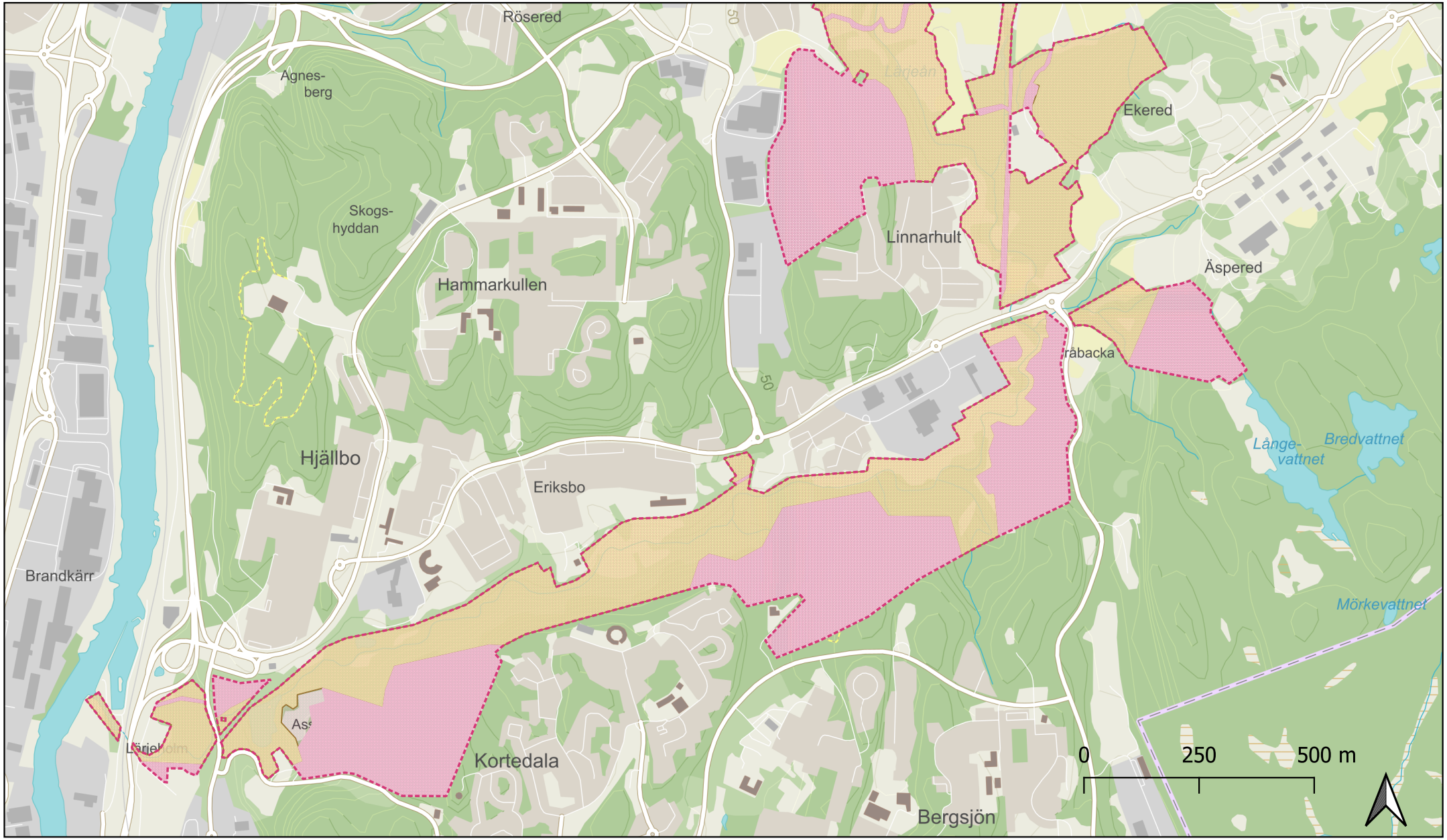
4 Upplysningar

Om det finns särskilda skäl får stadsbyggnadsnämnden medge dispens från föreskrifterna för naturreservatet. Dispens får dock inte lämnas för åtgärder som strider mot syftet med naturreservatet. Om det finns synnerliga skäl får Stadsbyggnadsnämnden helt eller delvis upphäva beslutet om naturreservatet (7 kap. 7 § miljöbalken).

Länsstyrelsen kommer även efter reservatets bildande att pröva och ha tillsyn på strandskydd inom de delar av naturreservatet där det även är Natura 2000-område.

De geotekniska förutsättningarna för skred, ras och erosion måste i tillräckliggrad utredas inför dispens- och tillståndsärenden inom reservatet.

Vid dispens- eller tillståndsärenden, bör det framgå av beslutet att biologisk, miljövetenskaplig, naturvetenskaplig eller motsvarande kompentens rådfrågas i handläggningen.



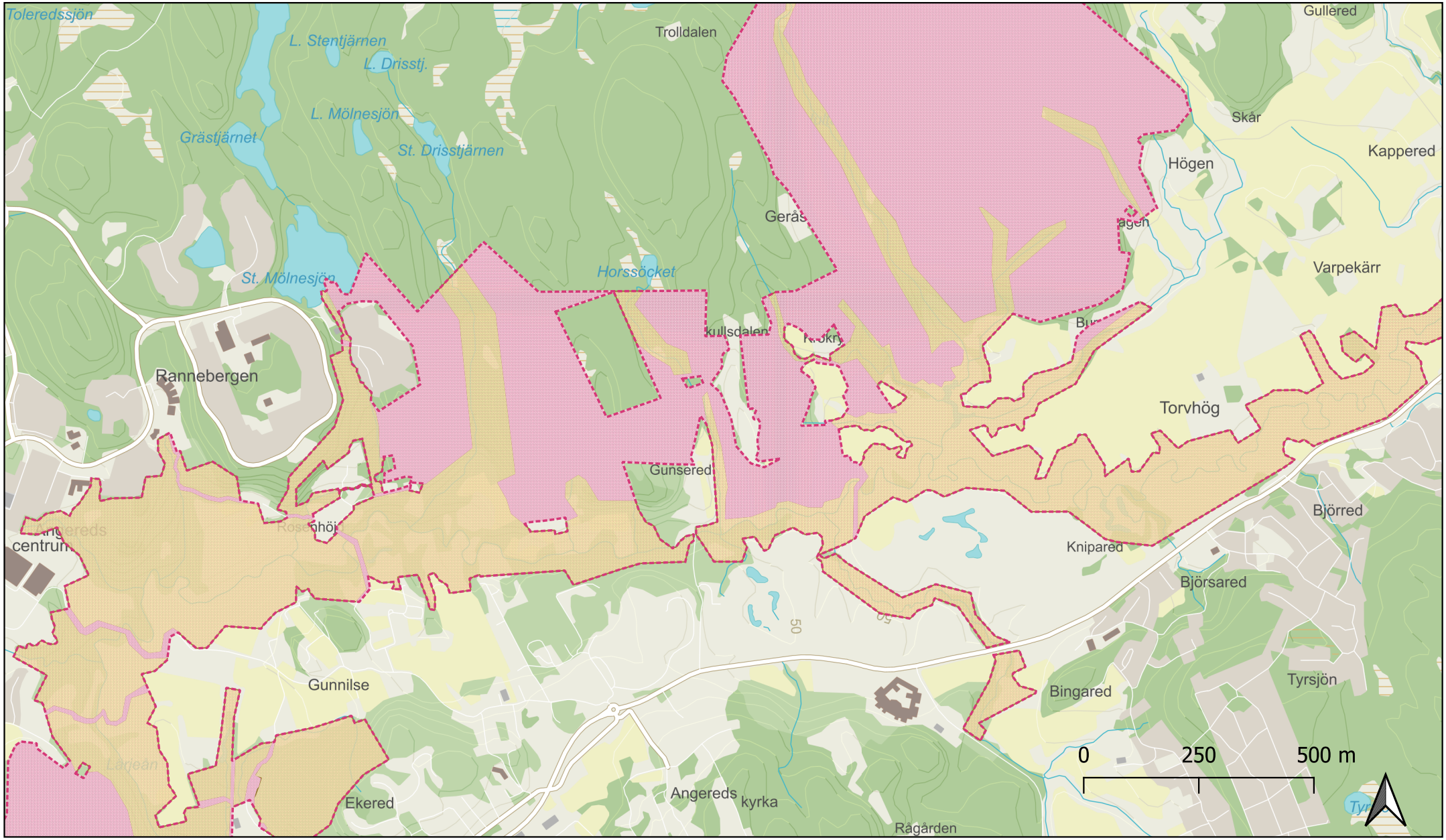
Bilaga 2a Föreskriftszoner
Naturreservatet Lärjeåns dalgång

Reservatsgräns
zon 1
zon 2

Illustrationkarta till förslag till beslut om naturreservatets föreskrifter Naturreservatet Lärjeåns dalgång.

© Göteborgs Stad

Göteborgs Stad



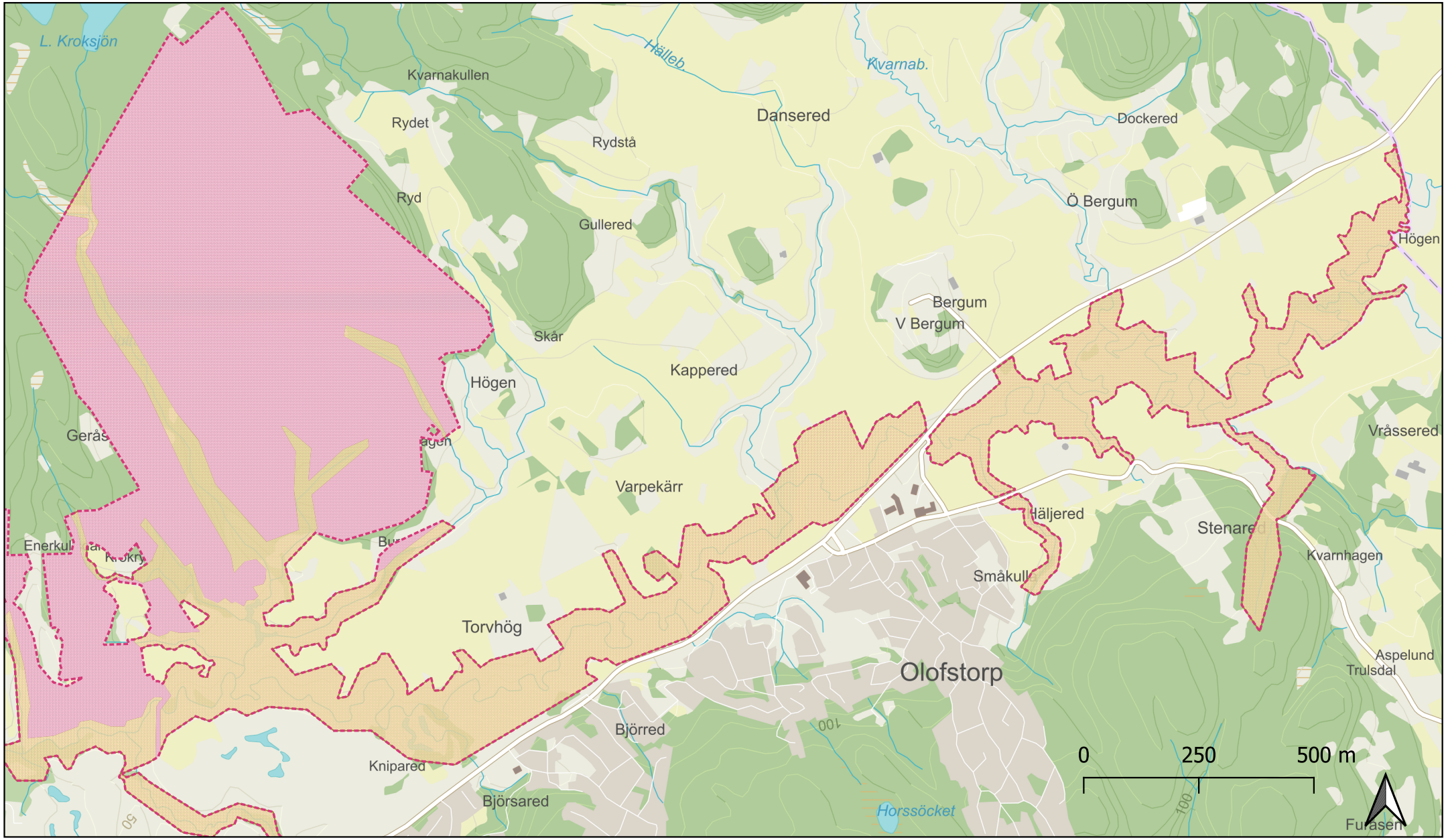
Bilaga 2b Föreskriftszoner
Naturreservatet Lärieåns dalgång

Reservatsgräns
zon 1
zon 2

Illustrationkarta till förslag till beslut om naturreservatets föreskrifter Naturreservatet Lärjeåns dalgång.

© Göteborgs Stad

Göteborgs Stad



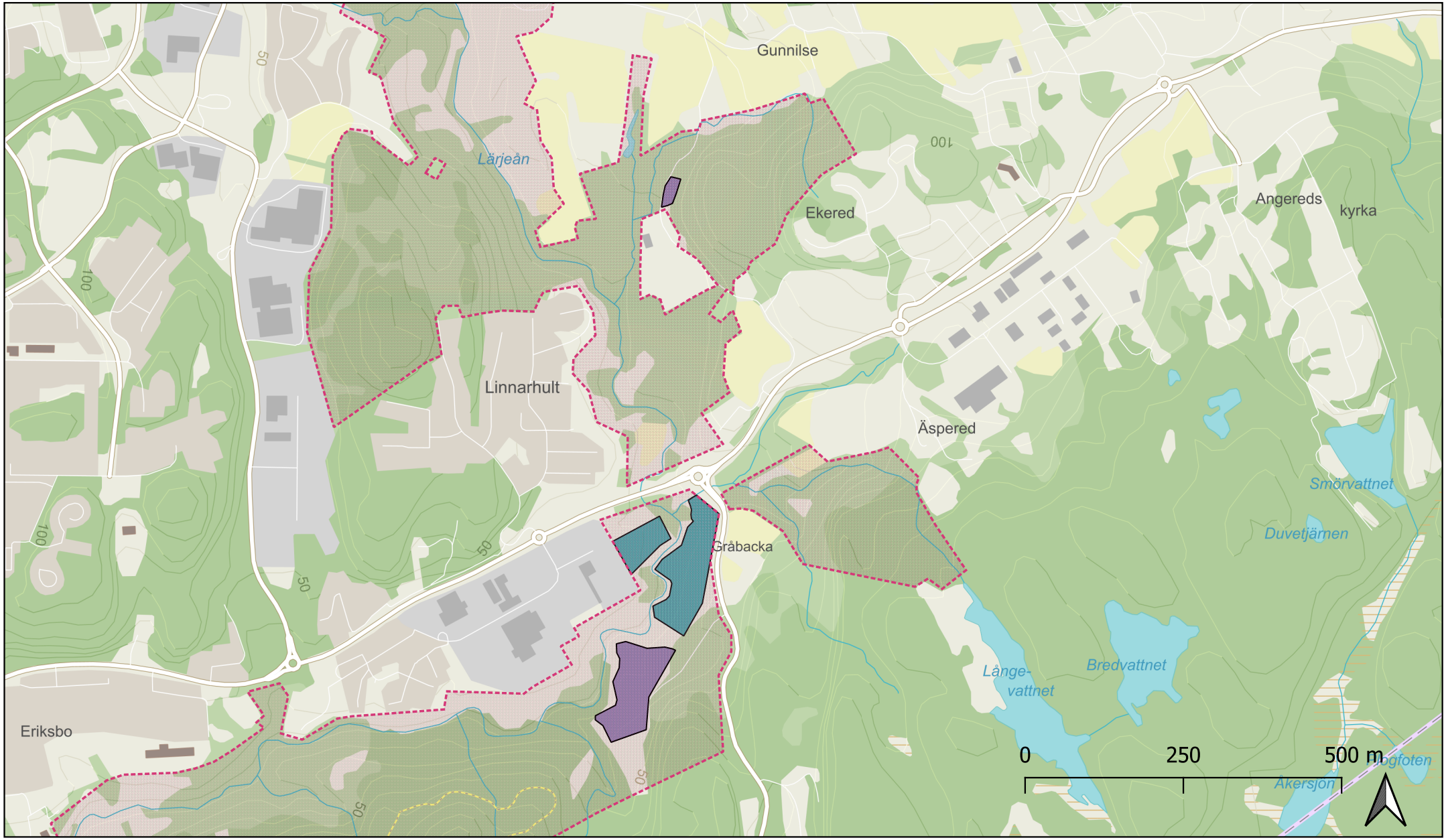
Bilaga 2c Föreskriftszoner
Naturreservatet Lärieåns dalgång

Reservatsgräns
zon 1
zon 2

Illustrationkarta till förslag till beslut om naturreservatets föreskrifter Naturreservatet Lärjeåns dalgång.

© Göteborgs Stad

Göteborgs Stad



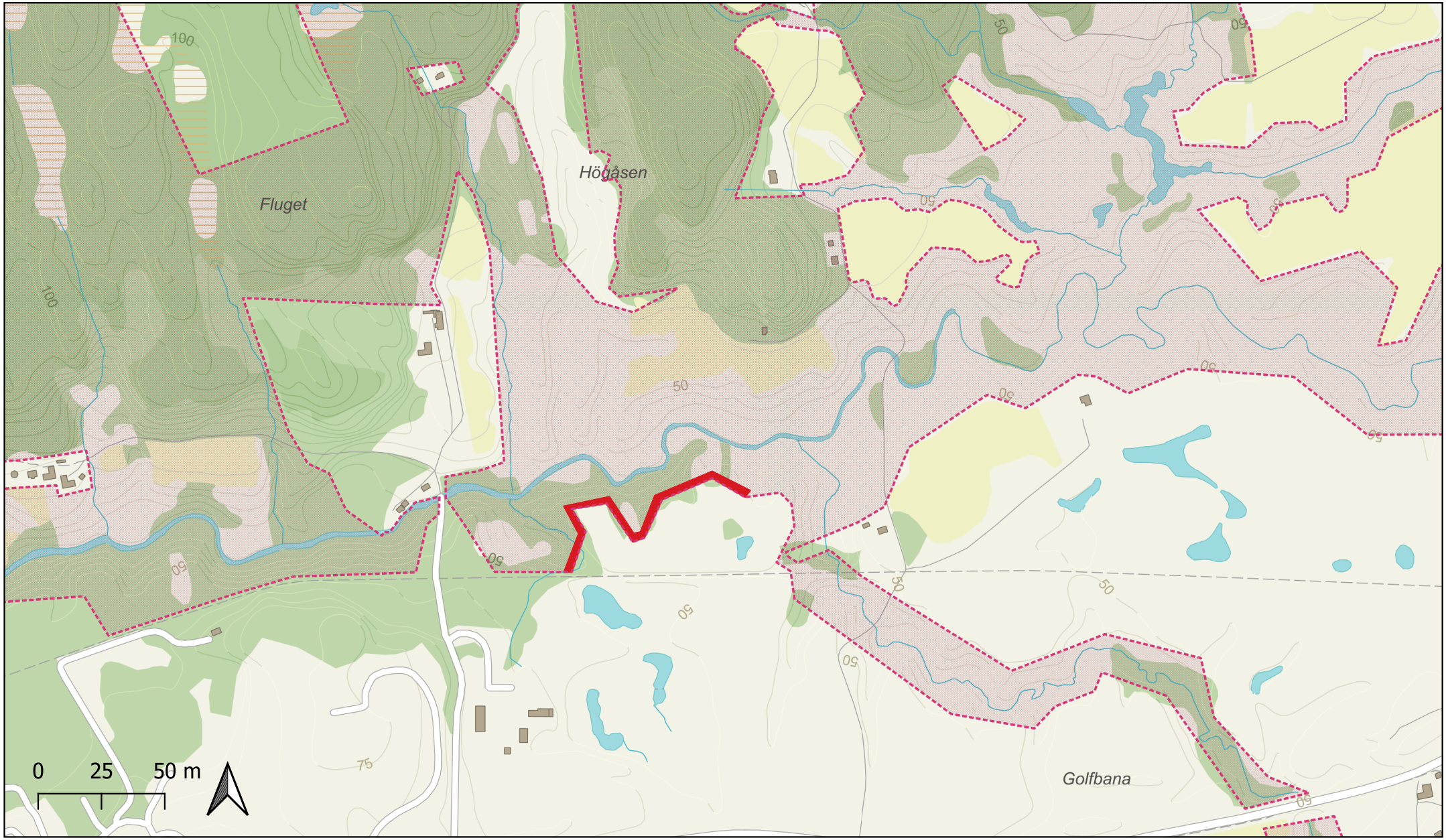
Bilaga 2d, Precisering av A-föreskrifter i Naturreservatet Lärjeåns dalgång

Illustrationkarta till beslut om Naturreservatet Lärjeåns dalgång.

© Göteborgs Stad

Göteborgs Stad

- Reservatsgräns
- Mark undantagen föreskift A14 (grävning), A20 samt C4.
- Mark undantagen föreskrift A14 (grävning), A20 samt C4. Tillståndsplikt enligt A23.



Bilaga 2e, Precisering av A-föreskrift
Naturreservatet Lärjeåns dalgång

Reservatsgräns

Mark med tillståndsplikt för galling av träd, enligt föreskrift A25.

Illustrationkarta till beslut om
Naturreservatet Lärjeåns dalgång.

© Göteborgs Stad
© Lantmäteri

Göteborgs Stad

Skötselplan för naturreservatet Lärjeåns dalgång i Göteborgs stad



Innehåll

SKÖTSELPLANENS BESKRIVANDE DEL **4**
INLEDNING 4
RESERVATETS SYFTE 4
BESKRIVNING AV OMRÅDET 6
Allmän beskrivning av området *7*
Mark- och vattenanvändning – då och nu *7*
BEVARANDEVÄRDEN 8
Biologiska bevarandevärden *8*
Geologiska värden *10*
Kulturhistoriska värden *10*
Friluftsliv och sociala värden *11*
Vad kan påverka området negativ? *12*
Konsekvenser av klimatförändringar *12*
SKÖTSEL AV NATURRESERVATET LÄRJEÅNS DALGÅNG 13
Övergripande mål *13*
Allmänt om förvaltning och skötsel *13*
Skötselområdena *15*
Skötselområde 1: Lärjeån *15*
Skötselområde 2: Ädellövskog *17*
Skötselområde 3: Lövskog med barrskogspartier *18*
Skötselområde 4: Lövsumpskog *19*
Skötselområde 5: Barrdominerad skog *20*
Skötselområde 6: Betesmark *21*
Skötselområde 7: Våtmarksområden *22*
Skötselområde 8: Öppen mark *22*
Friluftsliv och anläggningar *23*
Övriga anläggningar *24*
Kulturhistoriska lämningar *24*
UPPFÖLJNING OCH DOKUMENTATION 25
Uppföljning av skötselåtgärder *25*
Uppföljning av bevarandemål *25*
Uppföljning av prioriterade bevarandevärden *25*
ANSVAR OCH REVIDERING 26
SAMMANFATTNING OCH PRIORITERING AV PLANERADE ÅTGÄRDER 26
Referenser *28*

Bilagor

3a	Skötselområde
3b	Skötselområde
3c	Sköteselområde
3d	Sköteselområde
3e	Natur- 2000 naturtyper
3f	Natur- 2000 naturtyper
3g	Friluftsanordningar
3h	Friluftsanordningar
3i	Forn- och kulturlämningar
3j	Forn- och kulturlämningar
3k	Forn- och kulturlämningar

Skötselplanens beskrivande del

Inledning

Skötselplanen beskriver hur naturreservatet ska skötas för att de värden som reservatet syftar till att skydda ska bevaras, stärkas och utvecklas. För att underlätta skötseln har reservatet delats in i olika skötselområden och för varje områdestyp finns angivna bevarandemål. Skötselplanen fastställer också vad som är viktigast att göra om reservatsförvaltaren, det vill säga den som är ansvarig för naturreservatets skötsel, behöver prioritera. Förutom reservatsförvaltaren, vänder sig skötselplanen till markägaren och andra intressenter.

Göteborgs stad har det övergripande ansvaret för att kommunalt bildade reservat sköts enligt beslutad skötselplan. Göteborgs stad ansvarar även för att reservatets föreskrifter följs och uppföljningen av skötseln i kommunala naturreservat. De praktiska skötselåtgärderna kan utföras av kommunen, markägare, arrendatorer, eller andra som förvaltaren har skötselavtal med.

Skötselplanen är indelad i två delar; Den första delen beskriver naturreservatets olika värden. Den andra delen beskriver hur naturreservatet ska skötas och vilka bevarandemål som finns.

Reservatets syfte

Syftet med naturreservatet är att:

- Bevara och utveckla ett värdefullt tätortsnära ravinlandskap med höga naturvärden, friluftslivsvärden och kulturhistoriska värden. Ravinlandskapet innefattar vattenmiljöer, ravinlövskogar och de omgivande betesmarkerna.
- Bevara Lärjeåns naturvärden bland annat som värdefull livsmiljö för flodpärlmusslan samt reproduktionslokal för lax och havsöring.
- Bevara de karaktäristiska geologiska formationerna och de naturliga geologiska, hydrologiska och hydromorfologiska processerna, samt de biologiska värden som är knutna till dessa.
- Bevara och utveckla ädellövskogar och lövrika blandskogar som är värdefulla både för den biologiska mångfalden och för rekreation, friluftsliv och natur- och kulturupplevelser.
- Gynna och bevara biologisk mångfald och hotade arter samt att utveckla de värdefulla livsmiljöer som arterna behöver.
- Bevara ett värdefullt kulturlandskap och en öppen landskapsbild.
- Bevara ett område som är attraktivt för friluftslivet och utveckla tillgängligheten med bland annat utblickar, sociala mötesplatser och naturupplevelser.

- Bevara de inom området förekommande naturtyperna och arterna som ingår i EU:s nätverk av skyddsvärda områden, Natura 2000, i gynnsamt tillstånd.

Syftet ska nås genom att:

- Det geologiska landskapet och ravinmiljöerna värnas och utvecklas, främst genom naturens egna processer genom småskred och meandring som skapar nya miljöer, där det är lämpligt utifrån naturvetenskapliga värden och säkerhet.

- Mark och vatten skyddas mot åtgärder och exploatering som motverkar områdets utpekade värden.

- Ängs- och betesmarker sköts så att deras värden finns kvar. Skötseln bör återupptas i igenväxande ängs- och betesmarker.

- Vattenmiljöerna med sina ekologiskt funktionella kantzoner vårdas och restaureras så att bland annat öring, flodpärlmussla och lax gynnas.

- Ädellövskogar och lövskogar gynnas genom riktad naturvårdskötsel eller genom fri utveckling.

- Barrskogar förvaltas med naturvårdande skötsel för att gynna ökat lövinslag.

- Kulturhistoriska lämningar, andra kulturhistoriska värden och utblickar över landskapet sköts och tillgängliggörs.

- Delar av reservatet görs tillgängligt för friluftslivet på ett varsamt sätt.

Beskrivning av området

Namn:	**Naturreservatet Lärjeåns dalgång**
NVR id:	2057127
Län:	Västra Götaland
Kommun:	Göteborg
Lägesbeskrivning:	Östra Göteborg, intill Angered, Hjällbo och Olofstorp
Fastigheter och ägare:	*Enligt sakägarförteckning*
Nyttjanderättsinnehavare:	*Enligt sakägarförteckning*
Areal (ha):	765 ha
Förvaltare:	Göteborgs Stad
Natura 2000-beteckning	SE0520167 Lärjeån
Naturgeografisk region:	Nemoral zon. Sydöstra Norges och sydvästra Sveriges kuperade barr- och lövskogslandskap (21) – södra Västergötlands sprickdalsområde (21 b)

Naturtyper och arter enligt art- och habitatdirektivet som ingår i naturreservatet

Kod	Natur 2000-naturtyp	Areal	Målareal
3260	Mindre vattendrag	10,4	10,4
6270	Silikatgräsmark	0,5	0,5
9020	Nordlig ädellövskog	19,6	19,6
9070	Trädklädd betesmark	1,1	1,1
9080	Lövsumpskog 2,4	2,4	2,4
9130	Näringsrik bokskog	1	1
9160	Näringsrik ekskog	1,4	1,4
9180	Ädellövskog i branter	22,2	22,2
9190	Näringsfattig ekskog	0,8	0,8

Kod	Arter enligt art- och habitatdirektivet
1020	Flodpärlmussla
1106	Lax (i sötvatten)

Allmän beskrivning av området

Naturreservatet ligger i den nordöstra delen av Göteborgs kommun och ingår i den naturgeografiska regionen södra Västergötlands sprickdalsområde. Lärjeån och de många biflödena har skapat ett geologiskt värdefullt ravinlandskap med meandrande vattendrag, korvsjöar och flera olika skredtyper med västra Sveriges bäst utvecklade ravinsystem. Strandsluttningarna är på vissa ställen mer än 20 meter höga. Hela dalgången är varierande med stora åker- och betesmarker, ädellövskogar och alskogar. Norr om dalgången ansluter Vättlefjällområdet. I den öppna lerdalen höjer sig små distinkta kullar. Ridåer av lövträd och lövskogsdungar finns spridda i dalen. I västra delen övergår jordbrukslandskapet i blandlövskog med en stor andel ädellövskog. I dessa delar används dalgången i stor utsträckning för bostäder och som verksamhetsområden samt för friluftsliv och vardagsmotion.

Mark- och vattenanvändning – då och nu

Järnålderns lämningar i Bergumsbygden koncentrerar sig kring några av dagens gårds- eller bymiljöer, vilket betyder att dessa gårdar och byar sannolikt har kontinuitet som jordbruksenheter kanske ett par tusen år tillbaka i tiden. Landskapet präglades av öppna, brukade marker där ängsmark utgjorde den större delen. Tack vare förbättrade redskap kunde man kring 1800-talet alltmer börja odla lerjordarna, vilket förändrade odlingslandskapet markant. De gamla åkrarna på lättare sandjord och den steniga ängsmarken blev betesmark och ängsmarkerna på lerslätterna plöjdes upp till åkrar.

Landskapet karaktäriseras av att gårdarnas marker ligger som ett lapptäcke i dalgången. I dag används stora delar av ravinerna och delar av den gamla ängs- och åkermarkerna som betesmarker. Några av kommunens största gårdar med omfattande djurhållning ligger i eller i anslutning till reservatet. Torvhögs och Häljereds gårdar ägs av kommunen och arrenderas ut till privata brukare. I området finns också flera mindre gårdar och många av dessa är hästgårdar. Jordbruket och djurhållningen i dalgången är en förutsättning för att hålla betesmarkerna öppna. Ett stadsnära jordbruk utgör en viktig del i förståelsen för sambandet mellan stad och land och en förståelse för jordbrukets betydelse för vår livsmedelsförsörjning.

Göteborg tillhör den södra lövskogsregionen där ek och bok är de naturligt skogsbildande trädslagen. Området dominerades förr av stora ekskogar som avverkades under 1600-talet och fram till 1800-talet. Virket användes bland annat till skeppsbyggen och tillverkning av silltunnor. Marken nyttjades därefter främst till odling, ljunghedar och andra betesmarker. I slutet av 1800-talet och början av 1900-talet planterades mycket tall och gran och stora arealer beskogades naturligt genom insådd av olika lövträd. Betet har lång kontinuitet i området, både i ravinsluttningarna och i de högre liggande delarna, som under lång tid bestod av ljunghedar.

De många bäckarna har försörjt området med färskvatten sedan förhistorisk tid. Bäckarna har också gett kraft till vattenkvarnar och bäckarna har haft stor betydelse för områdets utveckling. På gamla kartor från 1700-talet och 1800-talet finns ett flertal kvarnar markerade, till exempel nedåt Lärjeåns utlopp och norrut i flödet mellan Stora Mölnesjön och Lärjeån. Välbevarade kvarnlämningar finns i Hultabäcken och Mölnebäcken. Dessa utgörs bland annat av kvarnstenar, fördämningsvallar och vattenrännor. Bäckarna har i

många fall tjänat som ägogränser i området och har haft en stor betydelse för områdets utveckling. Lärjeån omnämndes tidigt som en lax- och havsöringsförande å, men utbyggnad av kvarnar, sågar och dammar minskade laxens och havsöringens möjligheter att nå lämpliga reproduktionsområden.

På Angereds gårds, som ägs av Göteborgs stad, bedriver sedan 2018 Västra Götalandsregionen vuxenutbildning inom bland annat agroforestry och skötsel av park- och trädgårdsmiljöer. Fokus för skolan är också att arbeta med integration. Förutom utbildningen satsas det även på innovation och forskning. Vid Linnarhult arrenderar Göteborgs stad ut en yta till föreningen Eco agroforestry center. Föreningen håller bland annat på att med utveckla odling, de anlägger skogträdgårdar, bedriver djurhållning med bland annat höns och får samt håller i kurser. Platsen fungerar som en mötesplats och som ett sätt att väcka intresse för odling, naturen och biologisk mångfald. Agroforestry kan användas för att gynna biologisk mångfald och bevarande av naturvärden samtidigt som det är ett verktyg för social hållbarhet, inte minst genom barnens och skolornas delaktighet, mänskliga rättigheter och lokal ekonomisk utveckling.

Bevarandevärden

Biologiska bevarandevärden

Lärjeån och dess biflöden utgör viktiga lek- och uppväxtområden för lax, havsöring och ett stationärt öringsbestånd. Här finns även den rödlistade arten ål och nedströms Lärjeholm förekommer bland annat de rödlistade fiskarna asp, lake samt Natura 2000-arten stensimpa. Larver av havsnejonöga har påträffats i Lärjeån. Öring finns i hela ån men lek- och uppväxtområden finns framför allt i strömsatta områden ovanför Lärjeholmsdammen och biflödena. Lax finns i vattensystemet fram till ett vandringshinder vid Lerjedalens golfbana. Närheten till Göta älv och dess fiskfauna bidrar till en variationsrik fiskfauna även i Lärjeån och nedanför Lärjeholmsdammen finns det möjlighet att fånga flera av de arter som förekommer i Göta älv.

Lärjeåns dalgång är sedan 2005 ett Natura 2000-område och en bevarandeplan finns för området. Syftet är att bevara de arter och naturtyper som finns i området, i ett långsiktigt perspektiv. I Natura 2000-området Lärjeån är de prioriterade bevarandevärdena vattendraget med sina värdefulla reproduktionsområden för lax, öring och flodpärlmussla samt de artrika ädellövskogarna och silikatgräsmarkerna.

Åtgärdsprogram finns för följande arter i området: havsnejonöga, asp (fiskarten), flodkräfta och flodpärlmussla. Åtgärdsprogrammet Skyddsvärda träd i kulturlandskapet är aktuellt för området.

Lärjeån och biflödenas naturliga meandring genom leran har skapat flera korvsjöar. Den erosion som sker i vattendragen är en viktig process som skapar skred, avskurna korvsjöar och andra ekologiskt betydelsefulla mikromiljöer. Den rika förekomsten av småvatten är betydelsefull för flera arter. Sötvattensmiljöer är också viktiga för variationen i landskapet och bidrar med viktiga ekosystemtjänster till det omgivande landskapet i olika skala, till exempel genom fördröjning av vatten, markfuktighet och lokalklimat. Närmast vattendragen finns på flera platser sumpskog som domineras av al. Vid Gunnilse finns en värdefull sumpskog med höga naturvärden. År 1730 inträffade ett

stort ras i området vilket har lämnat ett skredärr på cirka 30 hektar. I området närmast Angereds gård ses tydliga tecken efter skreden än idag med ett småkuperat område där raviner, dammar och mindre höjder avlöser varandra. Den sällsynta och rödlistade smal dammsnäcka har hittats i några av dammarna här. I flera av dammarna förekommer också den sällsynta och tidigare rödlistade arten stor blåssnäcka.

Lövskogar

Ädellövskogarna växer på den näringsrika lerjorden i slänterna och domineras av ask, alm, skogslind, ek och hassel. Närmast vattnet växer på många platser sumpskogar, som domineras av al med höga botaniska värden. Inom reservatet finns kommunens största lindskog samt värdefulla hassellundar. De flesta av skogarna är naturligt uppkomna och endast små partier har troligen växt upp på tidigare hävdad mark.

I lövskogarna är det ganska gott om död ved i form av lågor, boträd och torrträd, vilket gynnar många arter. Lärjeån, biflödena och andra källpåverkade marker bidrar tillsammans till en hög luftfuktighet och god vattentillgång i flera av skogarna. Det finns rikligt med grova träd, värdefull kryptogamflora och mycket mossa som täcker träd och stenar.

Dalgången hyser goda miljöer för svampar. Särskilt vedsvampar trivs i de dödvedsrika ravinerna i västra delen av reservatet. Vid en inventering år 2011, i ravinerna nära Angereds centrum, hittades sammanlagt sju rödlistade arter, flera signalarter och minst en för Sverige ny art. Detta visar sammantaget att vedsvampfloran i området är mycket intressant och värdefull. Förekomsten av den rödlistade prakttaggingen är en av de rikaste i landet. I och med att almsjukan och askskottssjukan under en ganska kort tid har tagit död på många träd, har mängden död ved ökat starkt i flera av ädellövskogarna.

Artrikedomen av landmollusker och insekter är stor. Den rödlistade skalbaggen källkvicklöpare förekommer på fuktiga och leriga rasbranter i dalgången och även den rödlistade skalbaggen rödhalsad vedsvampbagge är kända från området.

Fågelliv

Fågellivet är rikt i dalgången och flera rödlistade fågelarter har observerats, som till exempel gulsparv, stare, rosenfink, gröngöling och berguv. Upp till 10 par av mindre hackspett har observerats. Strandbrinkarna utgör boplatser för kungsfiskare och ån hyser ett bestånd av häckande forsärla. Lärjeån är dessutom värdefull för rastande och övervintrande strömstarar. Andra häckande fåglar är många kulturbundna arter som tofsvipa, göktyta, sånglärka, hämpling och törnskata. Sånglärkan är utsedd till Göteborgs kommunfågel av Göteborgs ornitologiska förening. Exempel på naturmiljöer eller strukturer som dessa fåglar är beroende av är öppna betesmarker, hålträd, gamla och döda lövträd samt ett varierat och brukat jordbrukslandskap.

Ansvarsarter

Ansvarsarter är arter där en särskilt stor eller betydelsefull andel av Sveriges totala population finns i Göteborg och som Göteborgs stad ska ta ansvar för. Om någon av dessa arter finns i ett område där man vill förstärka mångfalden, bör åtgärderna i första hand gynna dem. Inom reservatet förekommer 5 arter som Göteborgs stad ska ta extra ansvar för. Dessa är källkvicklöpare, smal dammsnäcka, tvåtandad spolsnäcka och knölnate.

Ansvarsbiotoper

Stadens ansvarsbiotoper är värdefulla naturtyper som har en stor andel av sin svenska utbredning i Göteborg. De flesta av dessa är hotade naturtyper. Även vissa naturtyper i särskilt behov av skötsel eller övervakning finns med.

Följande ansvarsbiotoper finns i Lärjeån: våtmarker inklusive dammar och småvatten, nordlig ädellövskog, ädellövskog i branter, lövsumpskogar samt parker och alléer med gamla träd.

Geologiska värden

På sin väg mot Göta älv rinner Lärjeån vid Olofstorp in en sprickdalgång, vilket utgörs av en gammal fjorddal där havet har avsatt upp till 70 meter tjocka lerlager på berggrunden. Då inlandsisen smälte höjde sig landytan och Lärjeån har sedan dess grävt sig ner i leran och bildat ett speciellt ravin- och meanderlandskap utan motsvarighet i Göteborgsregionen. Lärjeån och biflödenas meandring har skapat ett geologiskt värdefullt ravinlandskap med korvsjöar och flera olika skredtyper. År 1990 genomförde Naturvårdsverket en inventering av nip- och ravinlandskap i södra och mellersta Sverige. Syftet var att värdera naturen och ranka vilka objekt som bör skyddas som naturreservat. Av 18 utvalda och studerade objekt rankades Lärjeåns dalgång som det sjätte mest värdefulla nip- och ravinlandskapen i mellersta och södra Sverige, vilket gör området till västra Sveriges bäst utvecklade ravinsystem. Enligt SGU:s jordartskarta består jordarterna i dalgången till största delen av glacial lera.

Ett av de största skreden i dalgången inträffade år 1730 i närheten av Angereds gård och det finns fortfarande kvar ett stort skredärr med skredvallar och mellanliggande vätor. Även idag sker skred utmed ån och dess tillflöden och det senaste större skredet i modern tid inträffade i Krokryd i december 2008. Skredområdet är 170 meter brett och 220 meter långt och har en areal av 3,3 hektar. Detta är ett ovanligt stort skred för att vara i Lärjeåns dalgång.

Kulturhistoriska värden

Det förhistoriska landskapet åskådliggörs idag av boplatser, gravar, depåfynd, lösfynd samt lämningar från jordbruk och hantverk. De karaktäriseras av lämningar från yngre stenålder (bondestenåldern) samt från bronsålder och järnålder. Några begränsade arkeologiska insatser i form av fältundersökningar har gjorts i området under åren. De påvisar ett samhälle som började etableras med enstaka boplatser under bondestenåldern för cirka 5000 år sedan men som framför allt fick en större utbredning under järnåldern för cirka 1500 år sedan. Vid denna tid begravde man de döda i gravfält vilket visar att bebyggelsen var stabil och att man bodde längre på samma gårdar. Att få lämningar från den äldre stenåldern finns i Bergum och Angered beror främst på att området inte var kustanknutet under den äldre stenåldern, vilket har visar sig vara mycket viktigt för etableringen av de äldsta stenåldersboplatserna.

Lärjeholms Gård har rötter långt tillbaka i tiden, ursprunget kan spåras ända till 1400-talet. Ett köpebrev visar att Erik Nipertz, ståthållare på Älvsborgs slott (eller Älvsborgs

fästning), köpte en tomt i Lärje år 1463. Under 1600-talet bodde här flera framstående adelsmän, till exempel fältmarskalkarna Herman Wrangel och Krister Horn. År 1791 köptes säteriet av amiralen C A Wachtmeister och det var då huvudbyggnaden fick sitt nuvarande utseende. Samtidigt byggdes två flygelbyggnader. I mitten av 1800-talet omfattade gården huvudbyggnaden med 16 rum och kök, de två flygelbyggnaderna med bostäder och ekonomiutrymmen, ladugård, trädgårdsmästarbostad, brygghus och bränneri. Lärjeån gick genom parken som var anlagd i engelsk stil. 1895 köptes Lärjeholm av Göteborgs Stad, som lät bygga nya ekonomibyggnader, arrendatorsbostad med mera. Huvudbyggnaden användes på 1920-talet som anstalt för alkoholister och blev senare annex till Lillhagens sjukhus. Den södra flygeln brann ner år 1930 men huvudbyggnaden och den andra flygeln finns kvar. Lärjeholms Gård blev byggnadsminne år 1973. Huvudbyggnaden är av trä i två våningar med brutet valmat tegeltak och fasader klädda med lockpanel i 1700-talsstil. Den ursprungliga planlösningen finns delvis kvar och även delar av trädgårdsanläggningen är bevarade.

Vid sekelskiftet 1900 anlades Västgötabanan genom Bergum. Kring Olofstorps station växte en mindre tätort fram och i anslutning till stationen placerades andra viktiga byggnader som till exempel nya folkskolan, en lanthandel och ett missionshus. Gunnilse station uppfördes vid sekelskiftet 1900. Västgötabanan lades ner år 1967. Den före detta stationen och den gamla banvallen har lokalhistoriskt värde och området är ett intressant exempel på en stationsmiljö från början av 1900-talet.

Friluftsliv och sociala värden

Lärjeåns dalgång är ett populärt och viktigt strövområde både för närboende och som besöksmål för allmänheten. Lärjeån och det omgivande landskapet är klassat som riksintresse för friluftsliv. Ett omfattande stigsystem finns i åns absoluta närhet. Lärjeleden som är 7,5 kilometer sträcker sig från Lärjeholm i sydväst till ett bit bortom Angereds centrum och förbinder flera stadsdelar med varandra. Lärjeleden går växelvis längs båda sidorna av ån och i området finns flera gångbroar över ån. De varierande vattenflödena med höga toppar har dock lett till återkommande behov av skredsäkring av bebyggelse, stigar och broar vilket har minskat naturligheten på vissa sträckor. Pilgrimsleden och Bohusleden passerar också genom reservatet. Pilgrimsleden, som följer Lärjeleden, fortsätter till Lödöse och Bohusleden passerar dalgången genom Gunnilse. Där tågen förr gick på Västgötabanan är det idag ett stråk för gång och cykel som gör att det är relativt enkelt att tas sig in i reservatet.

I Lärjeåns dalgång finns tre större entréer som ligger vid Geråshallen, Angereds gård och vid Lärjeåns trädgårdar.

Vid Geråshallen finns ett elljusspår. Storås ridklubb ligger i anslutning till reservatet och här finns det möjlighet för barn och vuxna att rida på anlagda ridvägar i reservatet. Storås ridklubb startades 1985 och hästarna bidrar till att hålla betesmarkerna öppna i området. Lärjeån är också ett populärt vattendrag för sportfiskare. Fiske är tillåtet från mars till och med september med giltigt gult fiskekort. Sportfiskarna i Göteborg förvaltar fisket i ån på uppdrag av Göteborg stad. Området runt Lärjeholmsdammen är ett lättillgängligt område och en populär fiskeplats för sportfiskare.

Vad kan påverka området negativ?

Enligt miljökvalitetsnormen för vatten så har Lärjeån idag en måttlig ekologisk status. En miljökvalitetsnorm för vatten beskriver den kvalitet en så kallad vattenförekomst ska ha nått vid en viss tidpunkt. Huvudregeln är att alla vattenförekomster ska uppnå det som inom vattenförvaltning kallas god status.

En av orsakerna till statusen är övergödning på grund av belastning av näringsämnen. Utsläppen kommer både från omkringliggande jordbruk och från urban markanvändning. Lärjeån rinner genom en ravin som gränsar till förortsområden och därför påverkas ån på olika sätt av mänsklig aktivitet. Det är svårt att helt hantera övergödningsproblematiken med hjälp av reservatsföreskrifter och skötselplanen. Det finns dock flera åtgärder som kan göras i reservatet för att bidra till en god status i Lärjeån. Anläggandet av våtmarker och dammar är prioriterade åtgärder i skötselplanen. Dammar och våtmarker kan hjälpa till att fånga upp näringsämnen både från jordbruket och från den urbana markanvändningen.

Lärjeån löper huvudsakligen i en ravin som gränsar till Göteborgs förortsområden i norr. Det gör att vattendraget påverkas på olika sätt av mänsklig verksamhet. Ravinen kantas av främst bostadsområden men också vissa mindre industriområden. Lärjeån får därför emellanåt ta emot bräddvatten från avloppspumpstationer. Dessutom finns många flöden av dagvatten från tak och hårdgjorda ytor ner i ravinen. Göteborgs stads Kretslopp och vatten har genomfört en kartläggning av föroreningar från dagvatten till Lärjeån och en åtgärdsplan har tagits fram som pekar ut platser som är lämpliga för storskalig dagvattenhantering. Platserna är belägna i närheten av Lärjeån och att anlägga dagvattenanläggningar där kommer att bidra till att förbättra åns ekologiska status, genom att mindre näringsämnen, metaller och andra föroreningar kommer ut i vattendragen.

Konsekvenser av klimatförändringar

Naturreservatets skötselplan kan på sikt behöva ändras för att anpassas efter bland annat klimatförändring eller ändrade behov för livsmedelsproduktionen. Om det i framtiden uppstår behov av att ändra markanvändning från bete till odling får man se över vilka betesmarker som är mest lämpliga för detta.

Klimatförändringar kan påverka områdets skötsel negativt genom:

- Ökad mängd trädsjukdomar, svamp- och insektsangrepp på lövträd och skyddsvärda träd.
- Fler främmande arter samt invasiva arter som kan konkurrera ut den skyddsvärda floran och faunan.
- Problem för betesdjur som långvarig hetta och sjukdomar.
- Ökad igenväxningstakt av våtmarker.
- Vattenflödet i huvudfåran kan komma att variera kraftigt vilket kan leda till stor erosionsrisk vid höga flöden.
- Ökande vattenflöden kan även orsaka skador på friluftsanordningar.

Tänkbara skötselåtgärder för att komma till rätta med eventuella problem orsakade av klimatförändringar:

- Trädangrepp: gynna föryngring av efterträdare, gynna fler trädslag för att sprida riskerna samt göra upp en handlingsplan för eventuell smitta.
- Främmande arter: gynna inhemska arter och bekämpning av främmande arter.
- Betesdjur: säkra dricksvattenförsörjning för betesdjur, solskydd, kompletterande skötsel (röjning och slåtter).
- Torka och nederbörd: anläggande av bevattningsdammar och djupborrade brunnar.
- Igenväxande våtmarker: skapa, återskapa och sköta befintliga våtmarker med röjning och slåtter.
- Ökande vattenflöden: utföra åtgärder för att bromsa vattnets väg ner mot huvudfåran, till exempel genom att skapa våtmarker i skogarna högre upp i vattensystemet, som har en fördröjande effekt längre i dalen.
- Friluftsanordningar: anpassa anläggningar är det gäller materialval och placering.

Skötsel av naturreservatet Lärjeåns dalgång

Övergripande mål

Den övergripande målsättningen med naturreservatets skötsel är att bevara, restaurera och utveckla de värden som utgör syftet med reservatsbildningen. För att uppnå det har området delats in i olika skötselområden beroende på naturmiljö och i vissa fall med tillhörande delområden. Varje skötselområde har fått specifika bevarandemål. Det finns även särskild skötsel för friluftsanläggningar.

Bevarandemål

Bevarandemålen preciserar syftet för respektive skötselområde och ger en beskrivning av hur det ska ser ut när gynnsamt tillstånd råder. De ger också förutsättningarna för den uppföljning som planeras.

Allmänt om förvaltning och skötsel

Nedtagning av träd

Vid behov får trädsäkring utföras om det behövs för säkerheten för besökare i området eller om det finns risk att byggnader eller anläggningar kan skadas. Träden som tas ner i lövskogarna ska i första hand lämnas som biodepåer. Klenare material lämnas som rishögar en bit in i terrängen på avstånd från gångvägar och liknande. Både liggande och stående döda träd ska sparas i största möjliga mån i alla skötselområden. Informationsskyltar som berättar varför död ved och rishögar sparas ska sättas upp på lämpliga platser.

Kantzoner med träd och buskar

För djurlivet i ån är det positivt att det växer upp träd som bildar nya skyddszoner utmed ån. En kantzon bestående av träd och buskar har flera viktiga funktioner för ekologin i ett vattendrag. Några exempel är beskuggning, stabilisering av temperaturen i vattnet, tillförsel av näring, skydd för fisk och motverkan av erosion.

Naturvärden i vattenbiotopen är ofta beroende av en kantzon av träd medan skyddsvärda växter i betesmarker ofta missgynnas av beskuggande träd. Det kan vara lämpligt att genomföra en florainventering i branterna utmed ån för att hitta de betesmarker med höga naturvärden så att man kan sköta dessa så att floran gynnas.

I reservatet ska det finnas en variation av kantzoner med träd, buskar, brynmiljöer och gräsmarker. Där det är lämpligt kan man planera nya träd och buskar eller låta träd och buskar föryngra sig naturligt.

Om det finns behov kan man behöva sätta upp stängsel inom Natura 2000-området längs Lärjeån och längs Mölnebäcken, för att hindra att betesdjur trampar sönder flodpärlmusslan.

Vid restaurering av ekologiska kantzoner är det viktigt att ta hänsyn till eventuella kulturhistoriska värden.

Invasiva främmande arter

Det är fastighetsägarens ansvar att bekämpa invasiva arter. Göteborgs stad bekämpar invasiva arter på sin mark. Det är viktigt att använda så skonsamma metoder som möjligt så att andra naturvärden i reservatet inte skadas. Inget material från bekämpningen av invasiva arter får lämnas kvar i reservatet. Jättebalsamin bör hanteras varsamt om det finns fröställning på plantorna. En handlingsplan för hur invasiva arter ska hanteras i reservatet tas fram som ett separat dokument, eftersom metoder för hantering av invasiva kan komma att förändras. Det är enklare att revidera en separat handlingsplan än att revidera skötselplanen. Det är stadsmiljöförvaltningen som är ansvariga för att ta fram denna handlingsplan. Det kan vara framtagen senaste 3 år efter att reservatet har vunnit laga kraft.

Friluftsliv

Anordningar för friluftslivet ska anläggas och underhållas vid behov. Underröjning av träd och sly görs vid behov på lämpliga platser vid stigar och friluftsanläggningar. Träd som faller över vägar och leder ska tas bort och lämnas som död ved i reservatet.

Förvaltningen av naturreservatet

Förvaltare är Göteborgs stad. Förvaltningen ska ske i samverkan med berörda markägare och arrendatorer.

Förvaltningen bedrivs enligt den skötselplan som fastställs av Stadsbyggnadsnämnden. Skötselplanen ska ligga som grund för naturreservatets skötsel och ska vid behov revideras.

Skötsel och åtgärder i reservatet görs efter prioritering av planerade åtgärder enligt tabell 1. Skötselplanen är en långsiktig planering och takten på skötselåtgärder anpassas efter förvaltningarnas resurser och efter den politiskt beslutade budgeten.

Skötselområdena

1	Lärjeån
1:1 – 1:4	Prioriterade vattendrag
1:5	Övriga vattendrag
2	Ädellövskog
3	Lövskog med barrskogspartier
4	Lövsumpskog
5	Barrdominerad skog
6	Betesmark
7	Våtmarksområden
8	Övrig mark

Tabell 1

Skötselområde 1 Lärjeån

Beskrivning

Lärjeån har ett 112 km² stort avrinningsområde beläget i nordöstra delen av Göteborgs Stad och västra delen av Lerums kommun. Ån är cirka tre mil lång och sträcker sig från källorna norr om Lövsjöarna i Lerums kommun till utloppet i Göta älv i väster. Den största tillrinningen sker från Vättlefjällsområdet norr om ån, där de flesta sjöarna och stora områdena med naturmark finns. I reservatet finns ett flertal biflöden av varierande storlek och längd som rinner ut i Lärjeån. I de västra delarna av reservatet omges Lärjeån och biflödena av långa sträckor ravinskog medan i de östliga delarna omges vattendragen av odlings- och betesmarker, där kantzonen mot ån är glesare. Många av biflödena rinner först genom skogsmark för att sedan fortsätta ut i jordbruksmarkerna. Lärjeån och flera av biflödena är påverkade av både försurning i sina övre delar och av övergödning i de nedre delarna. Försurningen motverkas genom kalkningsinsatser och de biologiska undersökningarna visar på att kalkningen har lyckats och att vattnet inte längre är försurat.

Göta älv, där Lärjeån mynnar ut, har Sveriges största vattenavrinningsområde och är mycket viktig för västkustens laxbestånd. I Lärjeån har det länge funnits en god laxstam. Denna hotades historiskt framför allt när Hjällbodammen byggdes 1,5 kilometer från mynningen, men år 1982 byggdes laxtrappor som har gjort att laxen återigen kan lekvandra upp omkring 14 kilometer i Lärjeåns vattensystem.

Sportfiskarna har biotopkarterat Lärjeån. Resultatet av inventeringen visar att ån är ett påverkat vattendrag med vandringshinder, rensade sträckor, avloppsrör, vattenuttag och korsande vägar men också att ån innehåller naturliga element som höjer dess ekologiska värde. I rapporten finns detaljerad beskrivning av lämpliga åtgärder i Lärjeån samt på vilka platser som dessa åtgärder kan genomföras.

Större skötselåtgärder i vattendragen kräver noggrann utredning innan de genomförs och stor försiktighet krävs vid utförande av åtgärder. Lärjeån är en nödvattentäkt och därför behöver man även ta hänsyn till detta när man planerar för åtgärder i Lärjeån. Samtidigt behöver åtgärder för nödvattentäkten ta hänsyn till de höga naturvärdena i Lärjeån. Vid åtgärder vid vandringshinder ska hänsyn tas till eventuella kulturvärden. Vandringshinder kan vara skyddade enligt kulturmiljölagen.

Det förekommer fyra vandringshinder i ån, varav tre inom Natura 2000-området, men alla är passerbara för lax och öring under gynnsamma förhållanden. Lärjeholmsdammen, som är det nedersta vandringshindret, kan av Göteborgs kommun användas för nödvattenuttag. Det utgör också definitivt vandringshinder för alla svagsimmande arter. Inget vattenkraftverk finns inom vattensystemet.

Kretslopp och vatten planerar, tillsammans med Stadsmiljöförvaltningen, att ersätta de två fisktrappor som utgör definitiva vandringshinder med nya fiskvägar. Åtgärderna är viktiga för att uppnå uppsatta bevarandemål inom Natura 2000 området, uppnå god ekologisk status samt miljökvalitetsmålet levande sjöar och vattendrag. Kretslopp och vatten är ansvariga för den nedersta laxtrappan och stadsmiljöförvaltningen för den som ligger längre upp i systemet.

Bevarandemål

Lärjeån ska uppvisa ett stort mått av naturlighet i såväl kantzon som vattenmiljö och utgöra goda livsmiljöer för naturligt förekommande arter. Fisken ska ha tillgång till områden som tidigare blockerats av artificiella vandringshinder och vattendragen ska ha en varierad naturlig bottenmiljö. Lärjeån ska hysa livskraftiga och reproducerade bestånd av lax och öring.

Natura 2000-habitatet Mindre vattendrag (3260) ska vara minst 10,4 ha.

Skötselåtgärder

- Genomföra de planerade förbättringarna av de två nedersta vandringshindren (fisktrapporna) i Lärjeån genom att anlägga två nya omlöpen för fisk.
- Sköta befintliga fiskvägar.
- Död ved (>10 cm diameter) och träd i vattnet ska normalt tillåtas ligga kvar i vattnet. Om stora ansamlingar av trädstammar och annat sker, kan den dämmande veden i första hand läggas i vattnet längs med vattendraget. Det är acceptabelt att ta bort trädstammar med mera som riskerar att orsaka skada på anordningar och stränder eller som utgör vandringshinder.
- Utföra biotopvårdande åtgärder, exempelvis tillföra strukturelement som block eller död ved och luckra upp bottnarna så att lera och finsediment sköljs bort från befintligt lekgrus. Återföra bortrensad sten där det är lämpligt.
- Bredda kantzonen med träd och buskar där det är lämpligt, genom nyplantering eller naturlig föryngring.

Delområde 1:1 - 1:4 Prioriterade biflöden

Med avseende på fisk och flodpärlmusslan så bedöms det vara mest prioriterat att genomföra förbättringsåtgärder i biflödena Mölnebäcken (1:1), Hultabäcken (1:2), Bingaredsbäcken 1:3), och Äsperedsbäcken (1:4).

Flodpärlmusslan är uppsatt som starkt hotade (EN) på den nationella rödlistan 2015. En fullskalig inventering av musslan gjordes 2003 i Lärjeån. Beståndet bedömdes då som utdöende och inga unga musslor hittades. Trolig orsak tros vara en hög sedimentationsbelastning (grumling). Sportfiskarna har sedan 2010 arbetat med att återintroducera flodpärlmussla i några av biflöden i Lärjedalen, både i och utanför reservatet. Kärnområdena för flodpärlmusslan utgörs av Mölnebäcken samt Kvarnabäcken, som ligger utanför reservatet. Det kan fortsatt vara motivera att fortsätta med stödutsättning av flodpärlmussla i Lärjeån. Sportfiskarna menar att den lokala stammen av arten är väl anpassad för den grumlighet som är i ån. Anledningen till att musslorna inte föryngrar sig i ån är förmodligen mer kopplat till den låga tätheten av musslor.

Resultatet från Sportfiskarnas karteringar av Lärjeåns biflöden visar att det finns stora möjligheter till förbättringar i vattendragen, som kan gynna alla vattenlevande organismer i bäckarna. I flera av bäckarna är många av de finaste lekområdena inte tillgängliga för fisken på grund av vandringshinder. Flera av hindren går att åtgärda och detta har redan gjorts i flera av biflödena med gott resultat.

Skötselåtgärder

- Riva ut vandringshinder där det för möjligt och förbättra passag förbi vandringshinder.
- Förbättra lekplatser för fisk genom att gräva och luckra upp befintliga lekbottnar samt att lägga ut lekgrus.
- Fortsatta med arbetet att återinplantera flodpärlmussla.
- Bredda kantzonen med träd och buskar där det är lämpligt, genom nyplantering eller naturlig föryngring.
- Fortsatta arbetet med att bekämpa av den invasiva arten gul skunkkalla.

Bevarandemål

Ett reproducerande bestånd av flodpärlmussla ska finnas i Lärjeåns vattensystem där kärnområdena ska utgöras av bland annat Mölnebäcken och Hultabäcken. I kärnområdet ingår även Kvarnabäcken, som ligger utanför naturreservatet. De övriga andra kärnområdena ä Beståndet ska öka avsevärt från nuvarande låga nivå och i ett första skede nå 500 individer i hela vattensystemet. Lax och öring ska ha tillgång till områden som tidigare blockerats av artificiella vandringshinder och vattendragen ska ha en varierad naturlig bottenmiljö. Antalet reproducerande individer av lax ska öka.

Delområde 1:5 övriga vattendrag

Detta delområde består av mindre vattendrag inom reservatet. Det kan på sikt bli aktuellt med olika åtgärder i dessa vattendrag för att gynna den biologisk mångfalden.

Skötselområde 2: Ädellövskog

Beskrivning

Dessa ädellövskogar växer i rasbranterna och på lerslänter mot vattendragen. Trädskiktet består mest av ask, alm, lind och ek. En stor del av naturreservatets nyckelbiotoper ligger inom detta skötselområde. I skogarna är det ganska gott om död ved i form av lågor, boträd och torrträd, vilket gynnar många arter. Alm- och askskottsjuka har bidragit till

den stora mängden död ved. Sedimenten i dalgången är utpräglat rasbenägna vilket är en av de naturliga störningar som är viktiga för utvecklandet av skogens naturvärden.

I skötselområdet ingår även ett mindre område med bokskog som ligger norr om Lärjeholmgård och är avgränsat av Agnesbergsleden i väster (E45) och Gamlestadsvägen i öster. Genom bokskogens södra del går Lärjeholmsvägen. Området ingår i Natura 2000-området. Bokskogen förekommer på näringsrik, torr till frisk mullrik mark och har även inslag av bland annat ek och lind. Skogen har ett förflutet som park och det finns flera jätteträd av både bok och lind med omkrets mellan 314 - 390 cm.

År 2014 flyttades över 1000 exemplar av tvåtandad spolsnäcka till Gunnaredsravinen från områden som skulle exploateras vid Korsvägen. Uppföljningar visar att arten klarar sig bra i sin nya miljö. Området är lämpligt för att placera ut fler tvåtandade spolsnäckor om behovet uppstår.

Skötselområdet innefattar Natura 2000-habitaten Nordlig ädellövskog (9020), Ädellövskog i branter (9180) och Näringsfattig ekskog (9190) samt Näringsrik bokskog (9130).

Bevarandemål

Ädellövskogarna ska domineras av ädellövträd och trädskiktet ska vara olikåldrigt och flerskiktat. Det ska finnas gott om gamla träd och tillräckligt med efterträdare som kan ersätta de gamla träden. Rikligt med död ved, såväl stående som liggande, i olika dimensioner och nedbrytningsstadier. Skogen ska formas av naturliga störningar och intern dynamik. Småskaliga naturliga processer som exempelvis åldrande, omkullfallna träd och luckbildning, liksom periodvisa störningar som till exempel svamp- och insektsangrepp eller storm ska påverka skogen dynamik och struktur. Gran ska inte tillåtas ta överhand eller skada de gamla och värdefulla träden i området.

I bokskogen ska det finnas gamla bokar och i viss utsträckning även lindar samt tillräckligt med efterträdare till dessa. Gran, ungträd och buskar ska endast finnas i begränsad utsträckning.

Arealen Nordlig ädellövskog (9020) är minst 19,6 hektar. Arealen Näringsfattig ekskog (9190) är minst 0,8 hektar. Ädellövskog i branter (9180) är minst 22,2 hektar.

Skötselåtgärder

- Gran och främmande trädslag tas bort genom naturvårdsinriktad skötsel. Dessa åtgärder får inte skada de omkringliggande lövskogarna.
- Död ved ska lämnas kvar på lämplig plats.
- Skötsel i form av punktinsatser som röjning och ljushuggning i anslutning till skyddsvärda träd och efterträdare (som annars riskerar att skuggas ihjäl i förtid).
- I bokskogen ska det planeras för föryngring och efterträdare till de äldre träden i området.
  - I övrigt lämnas områdena för fri utveckling.
- Invasiva arter ska hanteras enligt separat handledning.

Skötselområde 3: Lövskog med barrskogspartier

Beskrivning

Lövdominerade skogar med ett mer varierat intryck med arter som björk, asp, ek samt partier av barrträd av varierade storlek. I skogarna finns även mossmarker och brynmiljöer. Flera av skogarna i detta skötselområde ligger nära tätbebyggelse och är viktiga rekreationsområden för. Här kan man plocka svamp och bär eller bara njuta av den varierande naturen.

Skötselområdet innefattar Natura 2000-habitaten Nordlig ädellövskog (9020) och Näringsrik ekskog (9160).

Bevarandemål
Skogens biologiska mångfald såväl som utrymme för rekreation och natur-och kulturupplevelser ska bevaras och utvecklas. Skogarna ska vara olikåldriga och flerskiktade. Lövträd ska domineras med barrträdspartier finns utspritt i området. Det ska finnas gamla träd och tillräckligt med efterträdare till de grova lövträden. I skogarna ska det finnas död ved, både liggande och stående och i olika nedbrytningsstadier.

Arealen Nordlig ädellövskog (9020) är minst 19,6 hektar. Arealen Näringsrik ekskog (9160) är minst 1,4 hektar.

Skötselåtgärder
- Röjning och gallring av träd- och buskvegetation sker vid behov till exempel för att gynna befintliga eller blivande grova träd.
- Gran ska röjas vid behov.
- Röjning av träd och buskar vid stigar och leder.

Skötselområde 4: Lövsumpskog

Beskrivning
Lövsumpskogarna domineras huvudsakligen av al och andra vattenälskande träd- och buskarter men det finns även en del ädellövträd insprängt i de torrare delarna. I skogarna finns värdefulla strukturer som lågor, högstubbar med bohål och mulmrika murkna träd. Jordarten är kalkhaltig och det finns rikligt med småvatten och sanka områden då det ofta förekommer översvämningar. Flera av träden står på socklar vilket ger ett spektakulärt och djungellikt intryck. I ett större område med lövsumpskog som ligger vid Angereds gård består marken av små kullar med vattensamlingar i mellan. Detta är spår från äldre skred. I detta område finns det gott om gammal ask och al samt inslag av alm, glasbjörk, apel, sälg och ek. Större delen av denna lövsumpskog är utpekad som nyckelbiotop. Arter som har noteras i dessa skogar är bland annat den lilla kärlväxten desmeknopp (NT), piskbaronmossa och gullpudra.

I detta skötselområde ingår Natura 2000-habitatet Lövsumpskog (9080).

Bevarandemål
Skogen ska formas av naturliga störningar och fri utveckling. Småskaliga naturliga processer som luckbildning till följd av döende omkullfallna träd samt större störningar som till exempel översvämning och stormfällning präglar området. Skogens hydrologi ska inte påverkas av markavvattning. I lövsumpskogarna ska det finnas gamla träd och föryngring av nya träd som ska bli efterträdare. Gran ska endast finnas i begränsad utsträckning. Det ska finnas gott om följande strukturer och substrat: träd med sockelbildning, gamla träd, träd med grov bark med skador, träd med hackspettsbohål,

levande träd med döda träddelar, håligheter och mulm. Det ska finnas gott om liggande död ved, högstubbar, stående döda och döende träd.

Naturhabitatet Lövsumpskog (9080) är minst 2,4 hektar.

Skötselåtgärder

- Gran ska röjas vid behov.
- Där det är möjligt kan diken läggas igen och dämningsarbeten utföras för att restaurera gamla sumpskogar.
- I övrigt lämnas området för fri utveckling.

Skötselområde 5: Barrdominerad skog

Beskrivning
Dessa skogsområden ligger i de norra delarna av reservatet och delar gränser mot Vättlefjälls naturreservat. Skogarna består av en variation av löv- och barrskog, sumpskogar, mossor och ljunghedar.

Bevarandemål
Skogens biologiska mångfald såväl som utrymme för rekreation, natur-och kulturupplevelser och turism ska bevaras och fortsätta att utvecklas. I skogarna ska det finns en stor variation av trädslag, bestånd och struktur. I skogarna ska det finnas en rik undervegetation. Kantzonerna mot vattendrag ska bevaras och utvecklas. Lövträd ska dominera i kantzonerna.

Hyggesfritt skogsbruk
Delar av dessa skogar förvaltas med hyggesfria metoder med naturvårdsmål för att bevara naturvärden, kulturmiljövärden och friluftslivsvärden enligt exploateringsförvaltningens skogspolicy. I vissa områden är det fri utveckling men naturvårdsskötsel vid behov.

Hyggesfria metoder används för att främja natur-, kultur, och friluftslivsvärden i skogarna och ska vara föregångare för ansvarsfull skogsskötsel. Skogsbruket ska vara fritt från kalhyggen. Skogens skötsel ska bidra till att bevara och förstärka den biologiska mångfalden och generellt gäller det att bevara och skapa en stor variation i skogen vad gäller trädslag, trädålder och beståndsstruktur. Detta kräver stor naturhänsyn vid skogliga åtgärder men även aktiva naturvårdande åtgärder. Skogarnas skötsel måste anpassas så att skogarna kan hållas så vitala och stabila att de har möjlighet att klara en framtida klimatförändring. De skogliga åtgärderna bör anpassas så att riskerna sprids, bland annat genom ett noggrant och varierat trädslagsval där (ädel)lövträd gynnas särskilt. Naturlig föryngring av skog är idealet och ska nyttjas i så stor grad som möjligt.

Skötselåtgärder

- Vissa skogsområden lämnas för fri utveckling (NO, natur orörd) med viss naturvårdande skötsel.
    - Areal skog som är avsatt till naturvårdsskötsel och natur orörd ska öka.
    - Skogsbryn och skogsgläntor ska vårdas och utvecklas.
    - Död ved i form av bland annat högstubbar, stående- och liggande döda träd ska skapas och lämnas. Rishögar ska lämnas där det lämpar sig. Dock ska riskträd

(stående döda träd i närheten av områden där människor vistas ofta) identifieras och fällas.
- Skogsbete och övrig djurhållning i skogen ska stimuleras.
- Fridlysta och rödlistade arter samt nyckelarter ges särskild hänsyn.
- Våtmarker ska skapas.
- Variationen av trädens storlek i skogen ska bevaras och utvecklas genom selektiv gallring och röjning.

Skötselområde 6: Betesmark

Beskrivning

Längs Lärjeån finns det många marker med lång beteskontinuitet av vilka en del är igenväxande. Detta är naturliga betesmarker som har betats under lång tid och har sällan bearbetats genom exempelvis plöjning. På flera håll har nötkreatur bildat så kallade fårstigar, vilket är stigar eller terrasser som ligger parallellt med höjdkurvorna, på slänterna ner mot ån. Detta bidrar till landskapets estetiska värde. I dalgången finns ett par områden med värdefulla betesmarker.

I reservatet finns flera betesmarker som ingår i Jordbruksverkets äng- och betesmarksinventering. I några av betesmarkerna i reservatet finns ur naturvårdssynpunkt värdefulla arter som bland annat svinrot, brudbröd, smörbollar, bockrot och brudborste. Ytterligare intressanta arter som noterats är slokstarr, prästkrage, grönvit nattviol och vattenstånds. Det finns både trädklädda och öppna betesmarker i reservatet. Betesmarkerna och de värden som är knutna till dessa kräver kontinuerlig skötsel i form av bete, slåtter eller röjning för att markerna ska hållas öppna och bevara sina värden.

I detta skötselområde ingår Natura 2000-habitatet Silikatgräsmark (6270) och Trädklädd betesmark (9070).

Bevarandemål

Öppna betesmarker med hävdgynnade arter och med inslag av bärande träd och lövträd. Betesmarkerna ska vara välhävdade vid växtperiodens slut.

I de trädklädda betesmarkerna dominerar ädellöv. Det finns gamla träd och föryngring av nya träd som efterträdare. Krontäckningen varierar mellan tätare och glesare beskogad mark. Solexponerade, varma miljöer och strukturer ska utgöra ett påtagligt inslag i området.

Silikatgräsmarker (6270) ska vara minst 0,5 hektar och trädklädda betesmarker minst 1 ha.

Skötselåtgärder

- Betesdriften behöver återupptas i de betesmarker som håller på att växa igen och markerna kan behöva restaureras.
- Betesmarken ska hävdas genom bete eller genom slåtter och efterbete.
- Död ved lämnas kvar som lågor, torrakor och högstubbar om de inte innebär risk för betesdjur. Dessa flyttas annars till annan lämplig plats inom reservatet.
- Röjning av igenväxningsvegetation vid behov.
- Friställande av vidkroniga ekar för att minska risken att de dör i förtid på grund av beskuggning från yngre träd som växer upp i deras kronor.

Skötselområde 6:1 (se bilaga 3a)

Beskrivning
Inom detta skötselområde, som består av två delområden, bedrivs det olika typer av odlingar på betesmark. Det anläggs också skogträdgårdar. Verksamheten ska kunna fortsätta och utvecklas inom detta skötselområde. Marken inom skötselområdet kommer även att betas.

Skötselområde 7: Våtmarksområden

Beskrivning
Detta skötselområde består av våtmarker, korvsjöar och andra blöta marker av varierande storlek, som ofta ligger i anslutning till Lärjeån. Kärsepölen är en större damm i närheten av Angereds gård, som bildades efter det stora jordfallet år 1733.

Våtmarker fungerar som en buffert vid stor nederbörd. Färre våtmarker innebär att vattnet rör sig snabbare genom landskapet med minskad rening och ökad risk för översvämning och erosion. Det innebär att våtmarkerna är en viktig resurs för bland annat att hantera förväntade negativa effekter av klimatförändringarna.

Genom att gräva nya dammar och underhålla befintliga gynnas en mängd olika arter. Dessutom fungerar de som näringsfällor och skapar trevliga miljöer även för människor. Dammar behöver återkommande skötsel om de inte ska växa igen. Skötsel av befintliga våtmarker bör prioriteras framför anläggning av nya våtmarker.

Bevarandemål
Våtmarkernas ekologiska och vattenhushållande funktion i landskapet ska bibehållas och värdefulla våtmarker bevaras för framtiden. Igenvuxna dammar restaureras och nya våtmarker och dammar anläggs.

Skötselåtgärder
- Bete eller röjningar av buskar och träd intill småvatten. Runt dammar och vatten som är lämpliga för groddjur ska det finnas trädfria kantzoner i delarna som ligger mot söder för att öka solinstrålningen på våren.
- Gul skunkkalla ska tas bort.
- Åtgärder i dammarna kan utföras från september fram till mitten på mars för att inte störa djurlivet.
- Vid utgrävningar bör inte hela dammen grävas ur samtidigt för att djur och växter snabbare ska kunna återkolonisera den urgrävda delen.
- Våtmarkerna ska anläggas så att höga naturvärden i reservatet inte kommer till skada.

Skötselområde 8: Öppen mark

Beskrivning
Dessa områden består i huvudsak av öppnare ytor där det idag bedrivs lite eller ingen skötsel. Dessa ytor kan i framtiden bli aktuella för olika typer verksamheter eller åtgärder.

Det kan till exempel vara betesmarker, utställningsytor eller andra anläggningar för friluftslivet behov.

I detta skötselområde finns ett område där det inträffande ett stort skred i december 2008. Skredområdet är 170 meter brett och 220 meter långt och har en areal av 3,3 hektar.

Skötselåtgärder

- Skötselåtgärder kan bli aktuellt i framtiden när nya behov uppstår eller när det finns resurser att utvecklas dessa ytor.

Friluftsliv och anläggningar

Lärjeåns dalgång är ett välbesökt naturområde. Hit kommer människor för att promenera, motionera, fiska, rida, cykla, skåda fågel eller bara njuta av naturen. Med sitt tätortsnära läge och omväxlande, dramatiska natur utgör naturreservatet en unik och spännande miljö. I området finns både gångstigar, vandringsleder och belysta motionsspår. För att underlätta för friluftslivet finns stigar, trappor, spänger, informationsskyltar samt ett 25-tal broar, som förvaltas av Stadsmiljöförvaltningen.

Ökande vattenmängder på grund av klimatförändringar kommer troligtvis innebära att några av dessa broar kan behöva tas bort i framtiden. I reservatet är broarna som är markerade i bilaga 3g-3h, de som är prioriterade och resurser kommer främst läggas på att sköta dessa. När dessa broar behöver bytas ut kommer det även att bli nödvändigt med ett förnyat erosionsskydd. Vissa sträckor av Lärjeleden påverkas också av ökade vattenmängder och det krävs mycket arbete för att hålla dessa sträckor i bra skick. Redan idag har Stadsmiljöförvaltningen lagt om en del av Lärjeleden på grund av erosion och detta kommer bli aktuellt för andra delar av leden i framtiden. På vissa platser finns det möjlighet att lägga om leden, ofta längre bort från Lärjeån. På andra ställen är detta inte möjligt på grund av områdets topografi och på dessa ställen kan det i stället bli nödvändigt med erosionsskydd i framtiden för att leden ska vara framkomlig.

Bevarandemål

Naturreservatet ska vara välbesökt året runt. Området ska vara inbjudande, lockar olika grupper av besökare och erbjuder bra, välkomnande mötesplatser för alla. Både unga och gamla, vana och ovana, närboende och lite mer långväga ska känna sig välkomna och kan hitta både lugna och lite mer äventyrliga platser. Besökare ges möjlighet att ta del av information om naturvärden, vad som går att göra i reservatet samt vilka föreskrifter som gäller. Området kan också användas för pedagogisk verksamhet och studier på olika nivåer. Nya anläggningar placeras på lämpliga platser utifrån områdets naturvärden, hur välbesökt området är samt vilka behov som finns. Det ska finnas bänkar och bord vid lämpliga platser. Nya anläggningar såsom bänkar bord ska utformas så att de fungerar för personer med funktionsvariation. Det ska finnas minst tre entréområden som besökare kan nå med kollektivtrafik, cykel eller bil. Entréområdena och anläggningar för friluftslivet ska vara i bra skick. Leder och ridvägarna ska var väl underhållna och ledmarkeringar ska vara enhetliga och tydliga.

Skötselåtgärder

Informationsskyltar om allemansrätt, hänsyns- och trivselregler bör sättas upp vid entréer och andra lämpliga platser. Det ska även framgå av skyltar att det finns beteshagar i

reservatet och att det inte är lämpligt att gå in i beteshagarna. Informationen ska rikta sig till en bred publik och innehålla kartor över området och de leder som finns. Vid de större entréerna finns mer omfattande information om naturreservatet. Entréområdena ska vara välskötta och inbjudande. Skyltar och hänvisningar får inte skymmas av vegetation. Skyltar som visar vägen till naturreservatet kan sättas upp från kollektivtrafiken där det är lämpligt.

Inom reservatet kan det vid behov byggas nya typer av friluftsanläggningar eller anläggande av nya vandringsleder på kommunens mark. Dessa ska anläggas med hänsyn till reservatets naturvärden och pågående markanvändning. Det kan var till exempel nya gångvägar, grillplatser och bänkar. Byggande av nya anläggningar kan ske om finansiering, den långsiktiga förvaltningen och annan lagstiftning tillåter det. Bevarandeplanen för Lärjeåns Natura 2000-området anger att nya anläggningar i första hand ska anläggas så att framtida erosionsskydd inte behövs. I andra hand ska anordningar flyttas längre bort från vattendrag så att skredsäkringsåtgärder inte behöver vidtas. Om anläggningar ändå placeras vid Lärjeån ska i första hand mjuka eller kombinerade naturanpassade erosionsskydd användas.

Till byggnation av friluftsanordningen inom reservatet skall i förste han användas virke från stadens mark. Befintliga friluftsanläggningarna ska ses över regelbundet och underhållas vid behov.

Träd som har fallit över gångvägar och anlagda rid- och cykelleder ska tas bort snarast möjligt och kan med fördel lämnas som död ved på lämpligt ställe i reservatet.

Övriga anläggningar

Verksamheter och anläggningar i reservatet, såsom bilvägar, gång- och cykelvägar, vägbroar och utarrenderad mark sköts och i vissa fall finansieras som tidigare av fastighetsägare, samfälligheter, kommunala förvaltningar, arrendatorer med flera aktörer. Åtgärder som görs i reservatet får dock inte strida mot naturreservatets syfte eller föreskrifter.

Det finns även en hel del vägbroar i reservatet som till exempel cykelbanor eller bilvägar och som förvaltas av Stadsmiljöförvaltningen eller olika vägföreningar.

Kulturhistoriska lämningar

Beskrivning
De kulturhistoriska lämningarna är spridda i reservatet (se bilaga 3i-3k).

Bevarandemål

Viktiga kulturhistoriska lämningar inom naturreservatet är synliga och underhållna och bidrar till områdets värde för friluftslivet.

Skötselåtgärder:

- Vid särskilda behov kan röjning runt och underhåll av lämningar ske. Skötsel och skyltning sker i samråd med sakkunnig förvaltning inom Göteborgs Stad.

Gränsmarkeringar

Reservatets gränser ska märka ut i fält.

Uppföljning och dokumentation

För att se om den föreslagna skötseln följs, om bevarandemålen uppfylls och om de prioriterade värdena gynnas med mera, krävs en uppföljning och dokumentation av skötselåtgärder och effekter på natur-, friluft- och kulturhistoriska värden. Arbetet utförs av eller i samråd med berörda förvaltningar för respektive sakfråga.

Uppföljning av skötselåtgärder

Utförda skötselåtgärder ska av förvaltaren årligen dokumenteras, till exempel genom att ange:

- Skötselområde (som beskrivs i en karta)
- Utförd åtgärd
- Åtgärdens syfte
- Tidsåtgång, tidpunkt
- Utförare

Uppföljning av bevarandemål

Bevarandemålen ska följas upp med beslutsmyndigheten (den som fattat beslut) och resultatet ska ligga till grund för en utvärdering av:

- Om syftet med reservatet har uppnåtts,
- Om gynnsamt tillstånd har uppnåtts i reservatet. Gynnsamt tillstånd råder inom ett reservat när de uppsatta bevarandemålen nåtts.
- Om skötselmetoder behöver förändras.
- Om en revidering av skötselplanen behövs. Revidering av skötselplanen sker av beslutsmyndigheten.

Uppföljning av prioriterade bevarandevärden

Det är viktigt att följa upp och utvärdera om bevarandemålen långsiktigt är de rätta för att gynna naturreservatets prioriterade bevarandevärden. Det visar sig med tiden, men kräver återkommande undersökningar med lämpliga intervaller. Resultatet av sådana undersökningar ger bland annat en vägledning för framtida skötselarbete och om skötseln behöver revideras.

Exempel på inventeringar och undersökningar:

- Inventering av flodpärlmusslan, öring och lax.
- Inventering av fåglar, till exempel kungsfiskare och mindre hackspett
- Inventeringar av ädellövskogar och betesmarker.
- Inventering av insekter till exempel källkvicklöpare.

Särskilda indikatorer kan användas för att följa upp bevarandemål och andra åtgärder och tillstånd. Dessa kan tas fram vid behov.

Ansvar och revidering

Det är Göteborgs stad som är huvudförvaltare av reservatet. De största delarna av reservatet förvaltas av Stadsmiljöförvaltningen.

I den mån stadens ansvar fördelas på flera olika förvaltare inom staden ska dessa samverka med varandra.

En översyn av beslut, föreskrifter och skötselplan – främst skötselåtgärder – bör göras vid behov eller inom 20 år. Behovet av översyn kan påtalas av stadsbyggnadsförvaltning men även av övriga berörda nämnder/förvaltningar.

Sammanfattning och prioritering av planerade åtgärder

Tabell 2. Prioritering av skötselåtgärder. Om inget annat anges sker en årlig behovsbedömning.

Åtgärd	Skötselområde	När/intervall	Prioritet	Förvaltare
Förbättra och sköta befintliga omlöp för fisk	1	Snarast	1	Stadsmiljö-förvaltningen, Kretslopp och vatten
Återintroduktion av flodpärlmussla	1	Efter beslut	1	Stadsmiljö-förvaltningen
Åtgärda vandringshinder	1, 1:1 – 1:4	Efter beslut	1	Stadsmiljö-förvaltningen
Utläggning av strukturmaterial och lekgrus	1, 1:1 – 1:4	Vid behov	1	Stadsmiljö-förvaltningen
Restaurera gamla och anlägga nya våtmarker	Hela reservatet	Efter beslut	1	Stadsmiljö-förvaltningen
Återuppta betesdrift i igenväxande betesmarker	6	Efter beslut	1	Exploaterings-förvaltningen
Friställning av grova träd	2,3,5,6	Vid behov	1	Stadsmiljö-förvaltningen
Gynna efterträdare till grova träd	2,3,5,6	Vid behov	2	Stadsmiljö-förvaltningen,

				Exploateringsförvaltningen
Röjning av gran	2–4	Vid behov	2	Stadsmiljöförvaltningen
Bete eller slåtter	6	Årligen	1	Exploateringsförvaltningen, Stadsmiljöförvaltningen
Röjning	5	Vid behov	1	Stadsmiljöförvaltningen
Gallring	5	Vid behov	2	Stadsmiljöförvaltningen
Skötsel av dammar och småvatten	7	Vid behov	1	Stadsmiljöförvaltningen, Exploateringsförvaltningen, Kretslopp- och vatten
Bekämpning av invasiva arter på kommunens mark	Alla	Vid behov	2	Stadsmiljöförvaltningen, Exploateringsförvaltningen
Underhåll/översyn av informationsskyltar, ledmarkeringar, hänvisningsskyltar		Vid behov	1	Stadsmiljöförvaltningen
Underhåll av vägar, vandringsleder, entréområden		Vid behov	1	Stadsmiljöförvaltningen
Underhåll av ridvägar		Vid behov	2	Stadsmiljöförvaltningen
Röjning kring kulturhistoriska lämningar		Vid behov	3	Stadsmiljöförvaltningen
Gränsmarkering	Alla	Snarast	1	Göteborgs stad

Referenser

Bergqvist Erik. 1990. Nip- och ravinlandskap i södra och mellersta Sverige. Översikt och förslag till naturreservat. Naturvårdsverket Rapport 3156

Danielsson, P, Kling, J, Rydell, B & Kiilsgaard, R 2016, Naturanpassade erosionsskydd i vattendrag. En förstudie, Statens geotekniska institut, SGI Publikation 28, Linköping

Göta älvs vattenvårdsförbund. Rapport avseende Vattendragskontroll 2017

Göteborgs stad. 2014. Värdefulla odlingslandskap, natur-och kulturvärden i Göteborgs jordbruksområden. Kulturmiljörapport 2014:1

Göteborgs stadsmuseum. 2009. Kulturhistoriskt värdefulla odlingslandskap, pilotstudie – Bergumsbygden.

Göteborgs stad. 2000. Kulturhistoriskt värdefull bebyggelse i Göteborg – ett program för bevarande del II.

Havs- och vattenmyndigheten (2020). Åtgärdsprogram för flodpärlmussla (*Margaritifera margaritifera)*.

Henriksson, L. 2003. Flodpärlmusslan i Lärjeån. Göteborgs stad, miljö. PM 2003:2.

Henriksson L. och Bergström S-E. 1995. Föroreningskänsliga arter i Göteborgs kommun, del II. R 1995:11.

Länsstyrelsen i Västra Götalands län. 2009. Biotopkartering av Lärjeåns biflöden. Rapport 2011:22

Länsstyrelsen i Västra Götaland län. 2008. Analys av småvattenförekomst och våtmarksarter i odlingslandskapet i Västra Götaland. Rapport 2008:97

Länsstyrelsen i Västra Götalands län. 2009. Smal dammsnäcka - Inventering av fyra områden i Västra Götalands län. Rapport 2010:24

Länsstyrelsen i Västra Götalands län. 2003. Den tätortsnära naturen i Göteborgsregionen – Program för skydd av tätortsnära naturområden. Rapport 2003:53

Länsstyrelsen i Västra Götalands län. 2011. Biotopkartering av Lärjeåns biflöden 2009 – Biologisk återställning av kalkade vatten. Rapport 2011:22.

Miljöförvaltningen i Göteborg. 2009. Arter och naturtyper i Göteborg - Ansvarsarter och ansvarsbiotoper. Rapport 2016:9

Miljöförvaltningen i Göteborg 2014. Inventering av källkvicklöpare. Rapport 2014:16

Park- och naturförvaltningen i Göteborg. 2011. Svampfloran i raviner vid Lärjeån. Rapport 2011:3

Park- och naturförvaltningen i Göteborg. 2014. Inventering av död ved i Göteborgs kommun 2014

SGU. 2008. Skredet vid Krokryd, Lärjeåns dalgång, Göteborgs kommun. Rapport 2008:35

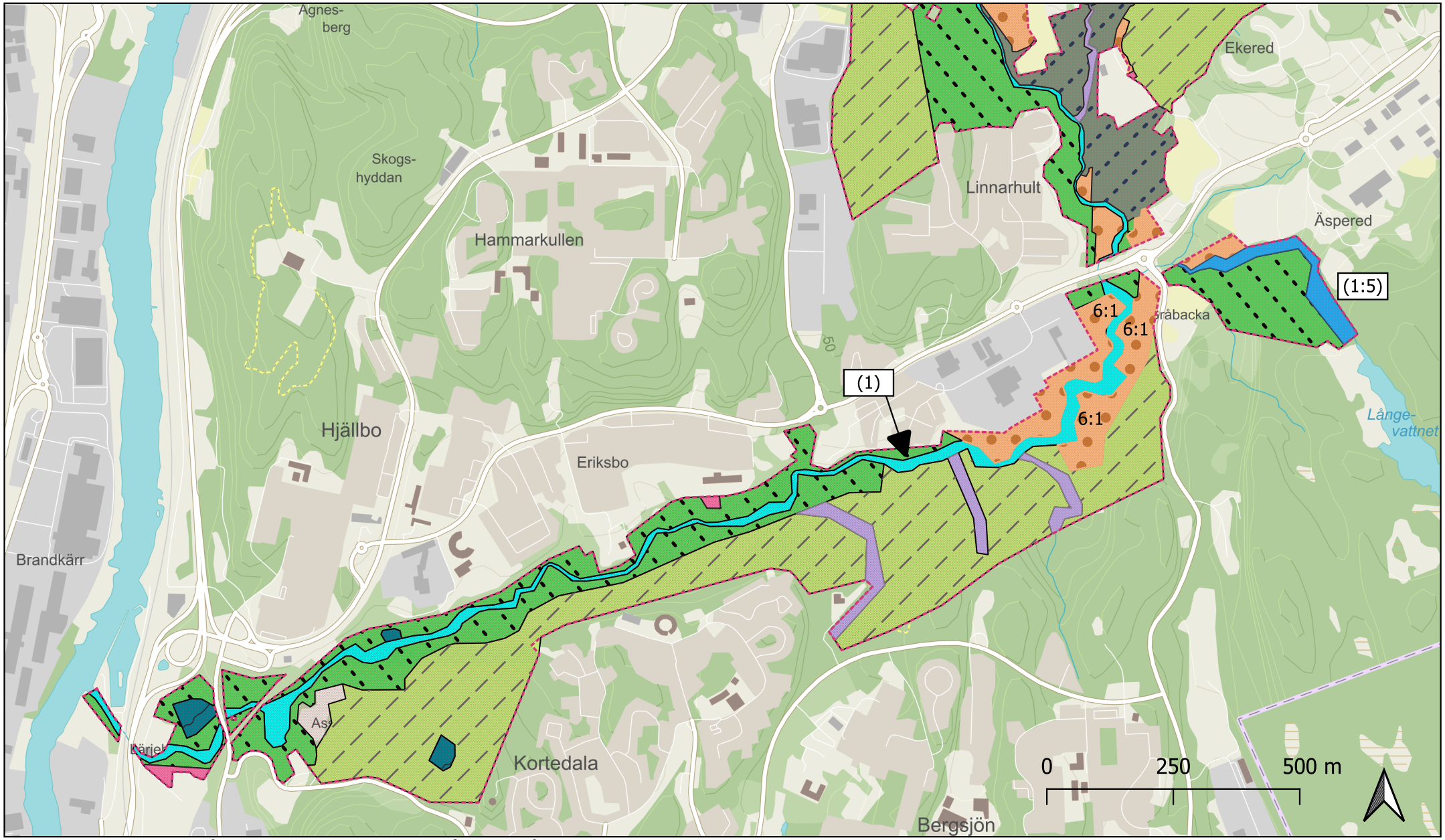
Sportfiskarna. 2011. Biotopkartering av Lärjeån – Från mynningen i Göta älv upp till Lerum kommungräns.

Sportfiskarna. 2016. Biotopkartering av åtta biflöden till Lärjeån.

Trafikverket. 2013. Miljöbeskrivning, del vägplan för väg 190, delen Angereds Storåsväg–Gunnilseås.

Trafikverket 2013. Landskapskaraktäranalys för väg 190. Rapport 2013:116Havs- och vattenmyndigheten (2020). Åtgärdsprogram för havsnejonöga (*Petromyzon marinus*).

www.higab.se



Bilaga 3a, Skötselområde Naturreservatet Lärjeåns dalgång

Reservatsgräns

Skötselområde nytt

Lärjeån (1)

Äsperedsbäcken (1:5)

Vattendrag (1:6)

Betesmark

Lövskog med barrskogspartier

Lövsumpskog

Ädellövskogar

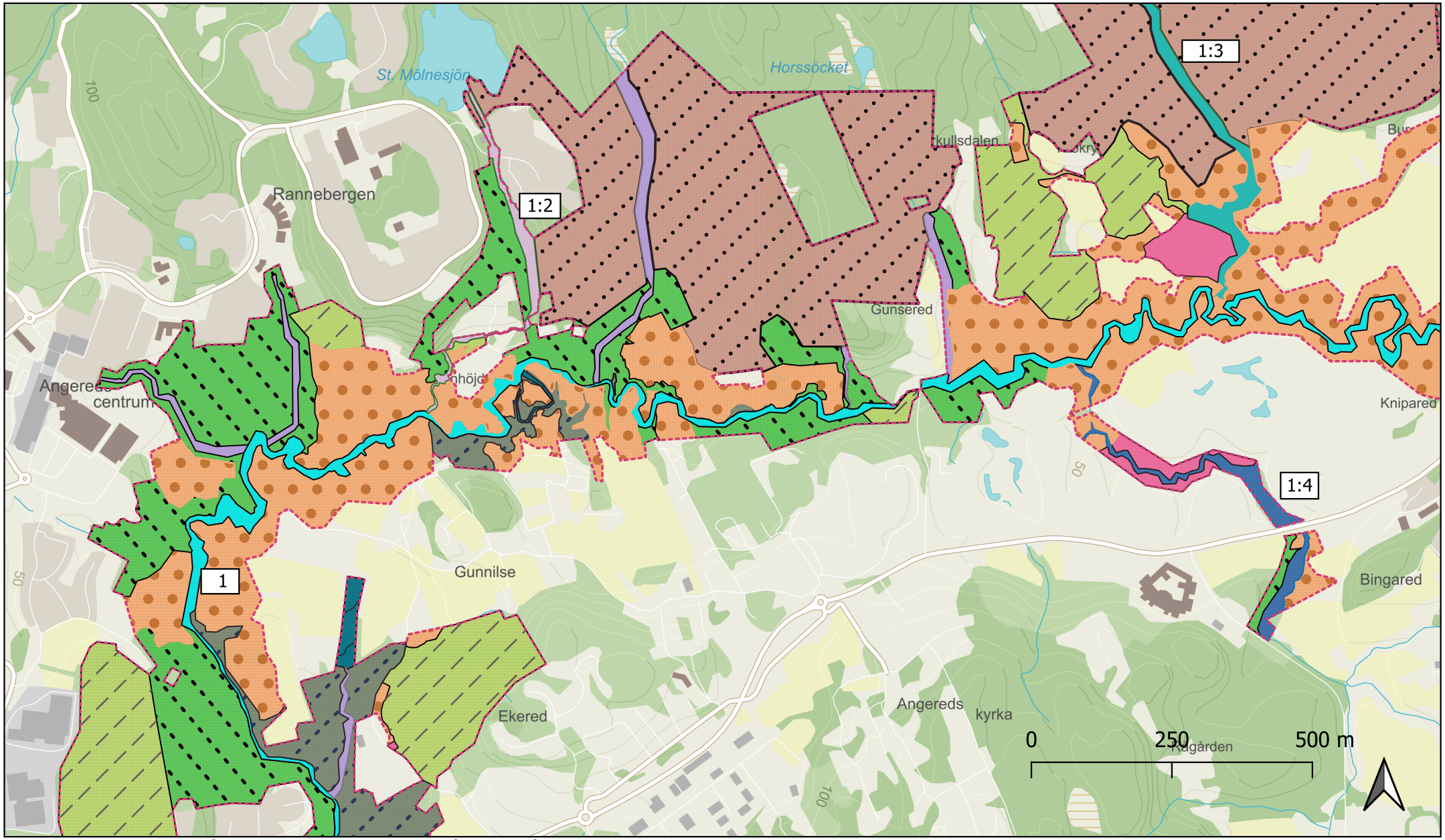
Våtmarksområden

Öppna marker/Utvecklingsmarker

Illustrationkarta till beslut om Naturreservatet Lärjeåns dalgång. Tillhör Stadsbyggnadsnämndens beslut om naturreservat enligt 7 kap 4 § miljöbalken 2024-12-17 dnr SBF-2023-00596

© Göteborgs Stad

Göteborgs Stad



Bilaga 3b, Skötselområde Naturreservatet Lärjeåns dalgång

Reservatsgräns

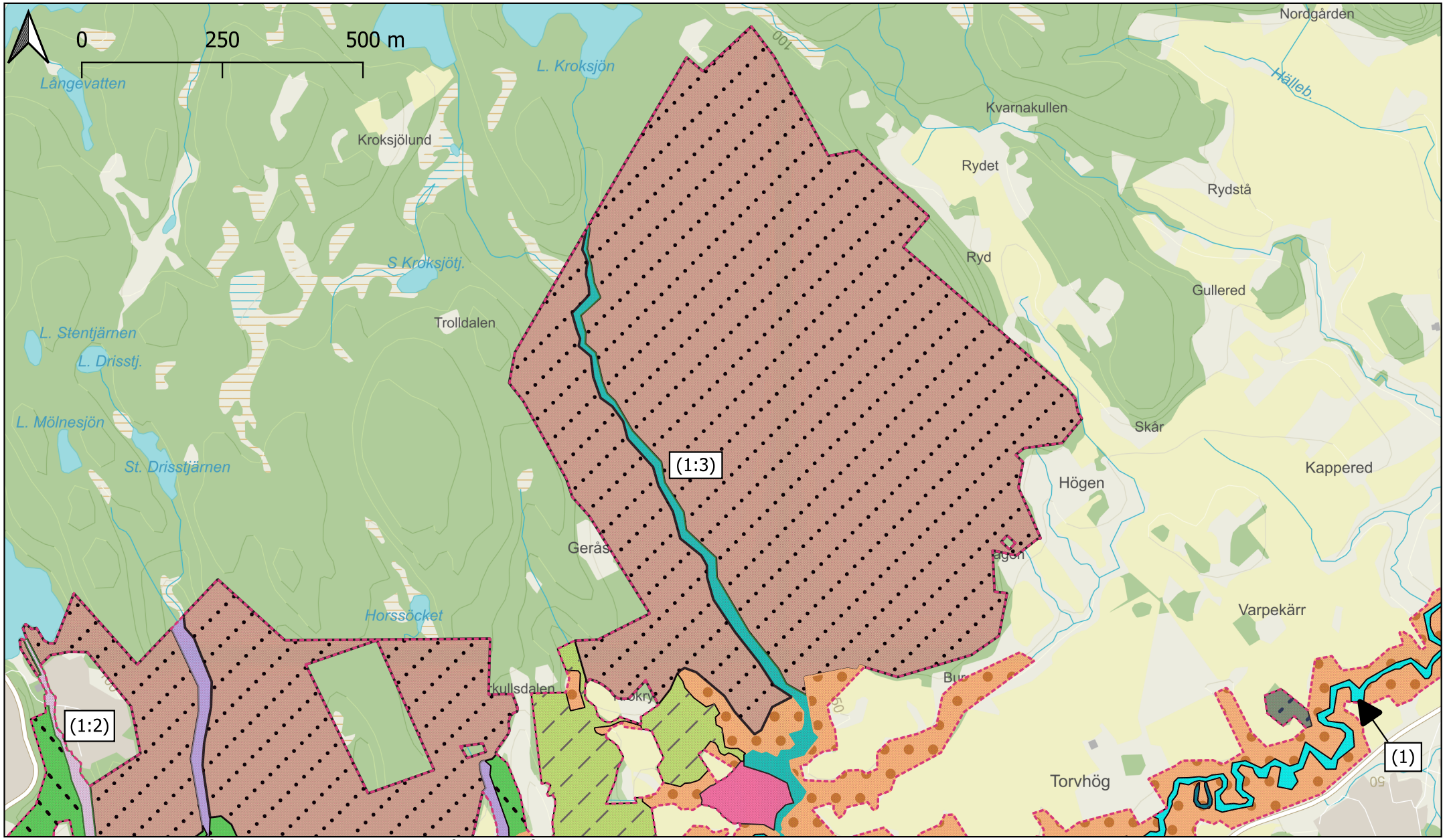
Skötselområde

- Lärjeån (1)
- Mölnebäcken (1:2)
- Hultabäcken (1:3)
- Bingaredsbäcken (1:4)
- Vattendrag (1:6)
- Barrdominerad skog
- Betesmark
- Lövskog med barrskogspartier
- Lövsumpskog
- Ädellövskogar
- Våtmarksområden
- Öppna marker/Utvecklingsmarker

Illustrationkarta till beslut om Naturreservatet Lärjeåns dalgång. Tillhör Stadsbyggnadsnämndens beslut om naturreservat enligt 7 kap 4 § miljöbalken 2024-12-17 dnr SBF-2023-00596

© Göteborgs Stad

Göteborgs Stad



Bilaga 3c, Skötselområde Naturreservatet Lärjeåns dalgång

Reservatsgräns

Skötselområde nytt

Barrdominerad skog

Lärjeån (1)

Hultabäcken (1:3)

Mölnebäcken (1:2)

Vattendrag (1:6)

Betesmark

Lövskog med barrskogspartier

Lövsumpskog

Ädellövskogar

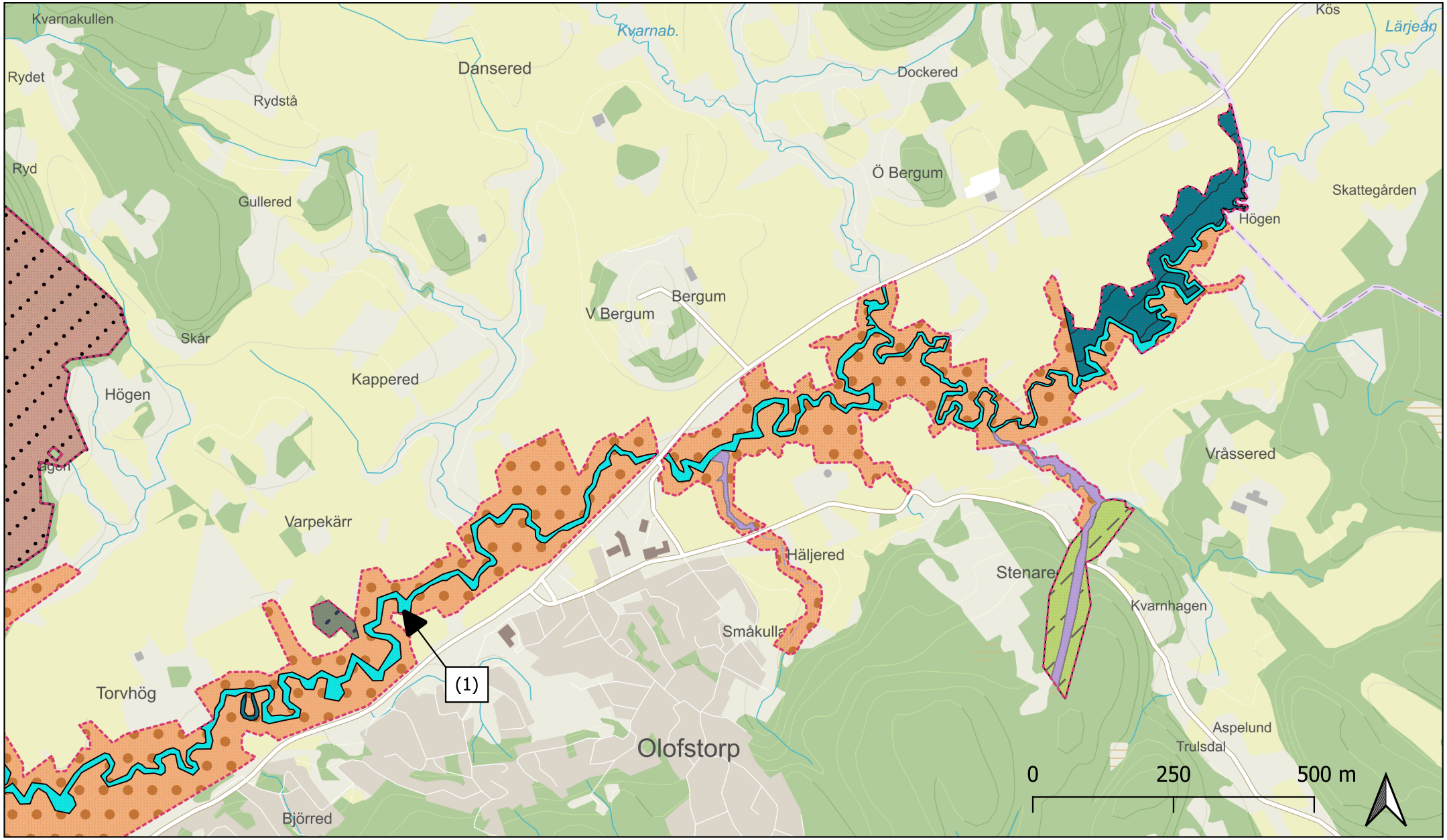
Våtmarksområden

Öppna marker/Utvecklingsmarker

Illustrationkarta till beslut om Naturreservatet Lärjeåns dalgång. Tillhör Stadsbyggnadsnämndens beslut om naturreservat enligt 7 kap 4 § miljöbalken 2024-12-17 dnr SBF-2023-00596

© Göteborgs Stad

Göteborgs Stad



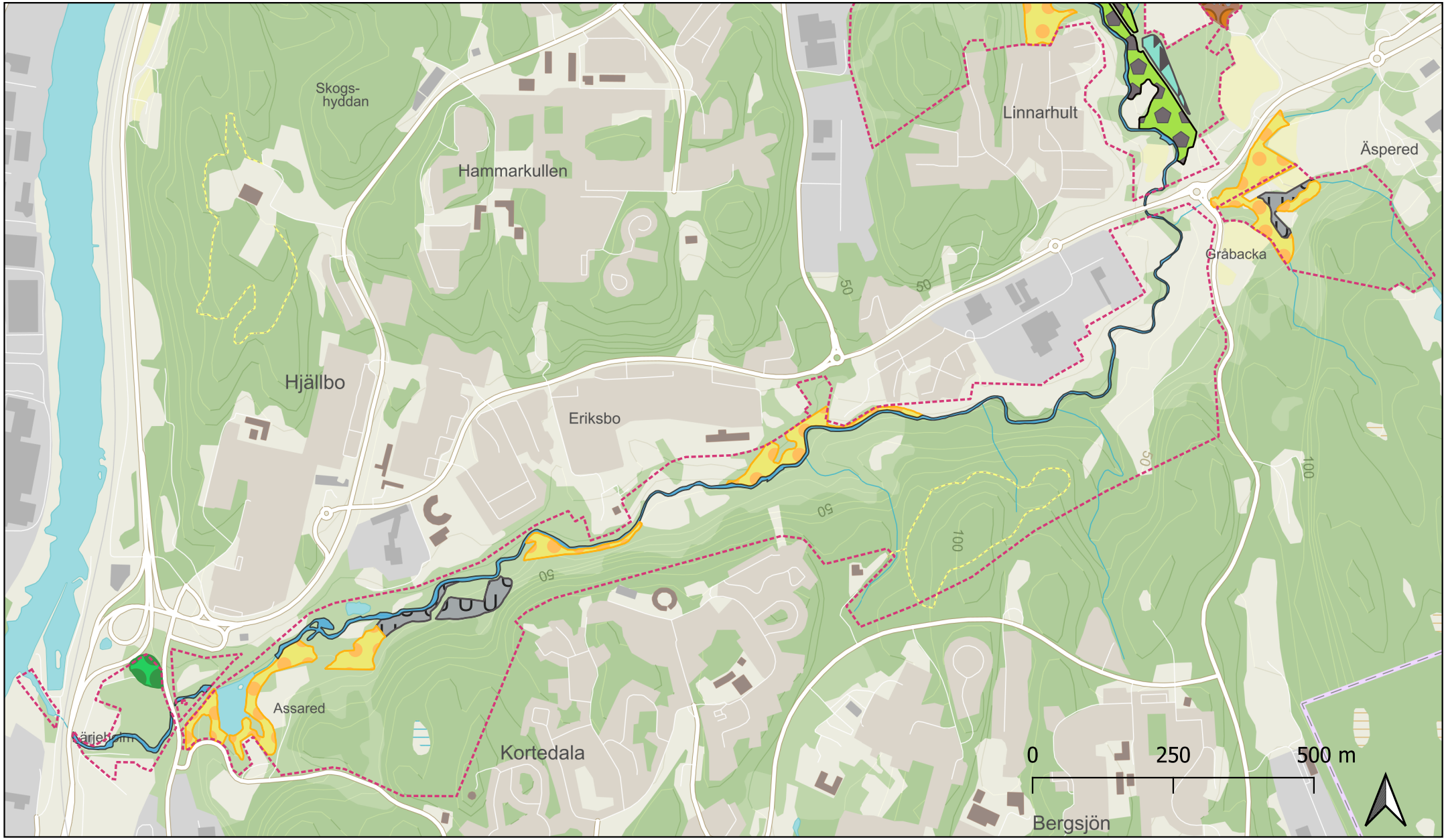
Bilaga 3d, Skötselområde Naturreservatet Lärjeåns dalgång

Reservatsgräns
Skötselområde nytt
Lärjeån (1)
Vattendrag (1:6)
Barrdominerad skog
Betesmark
Lövskog med barrskogspartier
Lövsumpskog
Våtmarksområden

Illustrationkarta till beslut om Naturreservatet Lärjeåns dalgång. Tillhör Stadsbyggnadsnämndens beslut om naturreservat enligt 7 kap 4 § miljöbalken 2024-12-17 dnr SBF-2023-00596

© Göteborgs Stad

Göteborgs Stad



Bilaga 3e, Natura 2000-naturtyper Naturreservatet Lärjeåns dalgång

Reservatsgräns

Naturtyper enligt NNK

- 3260 Mindre vattendrag
- 9020 Nordlig ädellövskog
- 9080 Lövsumpskog
- 9130 Näringsrik bokskog
- 9160 Näringsrik ekskog
- 9180 Ädellövskog i branter

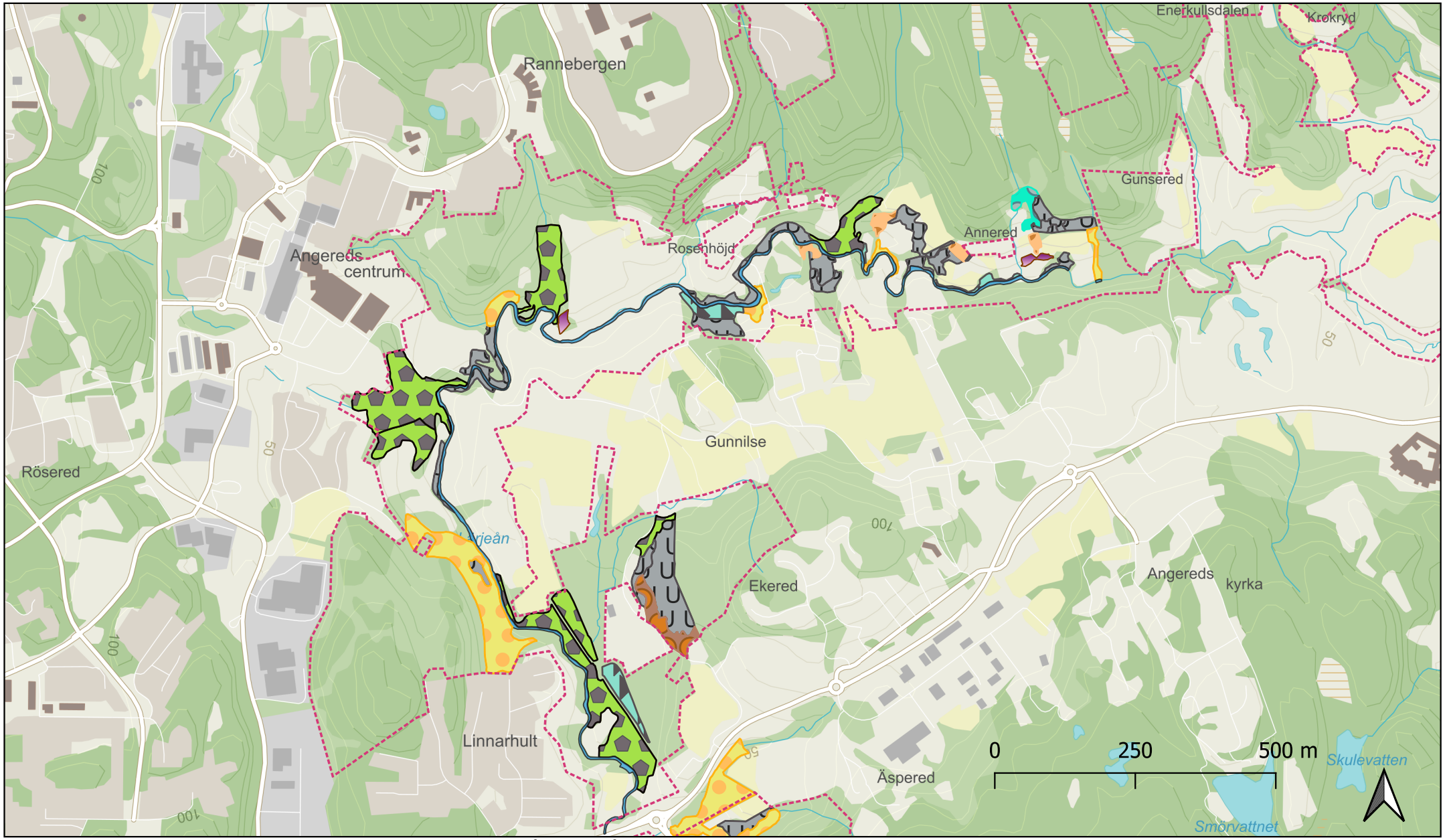
Naturtypsstatus

- 906 Utvecklingsmark

Illustrationkarta till beslut om Naturreservatet Lärjeåns dalgång. Tillhör Stadsbyggnadsnämndens beslut om naturreservat enligt 7 kap 4 § miljöbalken 2024-12-17 dnr SBF-2023-00596

© Göteborgs Stad

Göteborgs Stad



Bilaga 3f, Natura 2000-naturtyper Naturreservatet Lärjeåns dalgång

Reservatsgräns

Naturtyper enligt NNK

3260 Mindre vattendrag

6270 Silikatgräsmarker

9020 Nordlig ädellövskog

9070 Trädklädd betesmark

9080 Lövsumpskog

9160 Näringsrik ekskog

9180 Ädellövskog i branter

9190 Näringsfattig ekskog

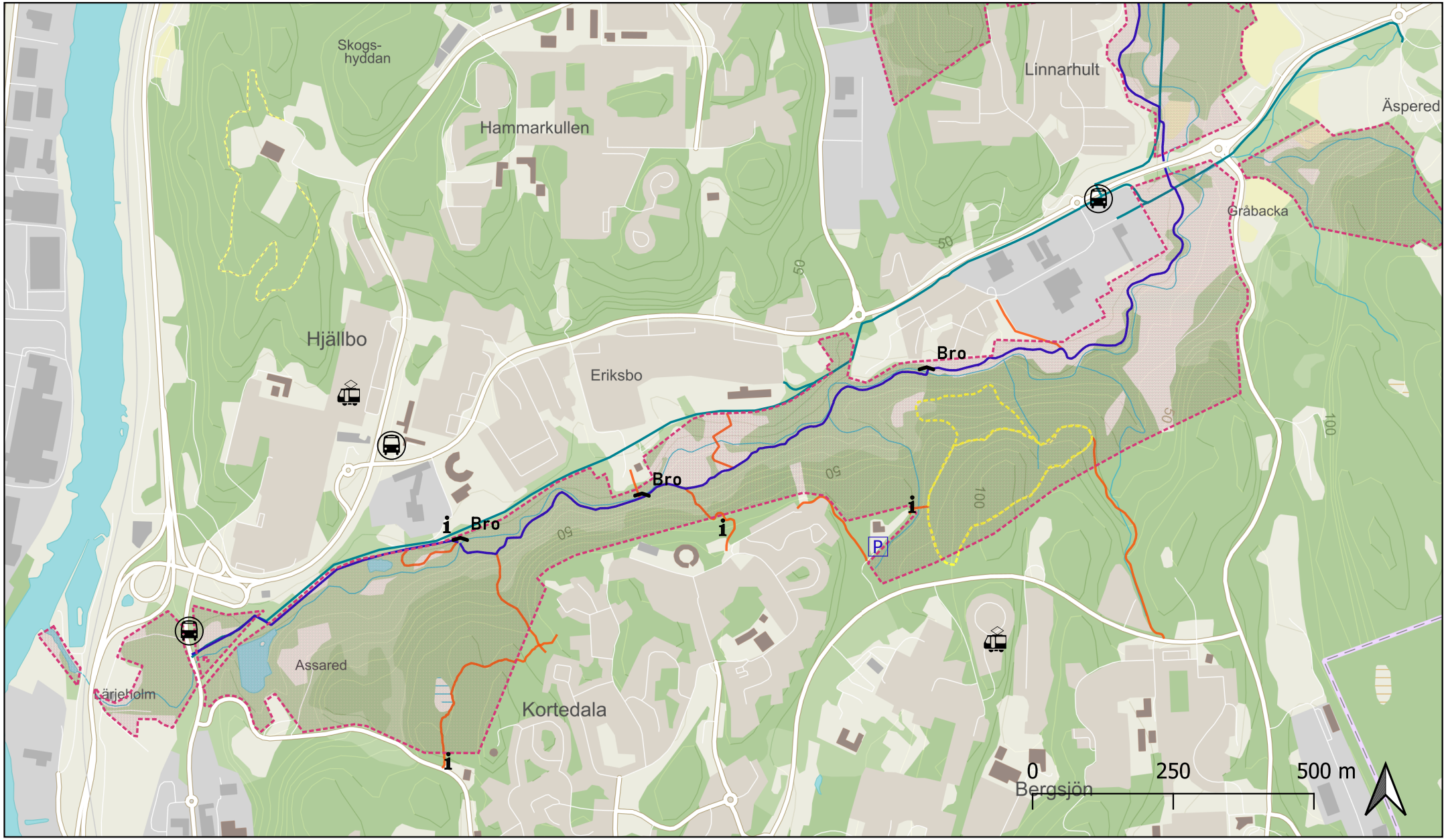
Naturtypsstatus

906 Utvecklingsmark

Illustrationkarta till beslut om Naturreservatet Lärjeåns dalgång. Tillhör Stadsbyggnadsnämndens beslut om naturreservat enligt 7 kap 4 § miljöbalken 2024-12-17 dnr SBF-2023-00596

© Göteborgs Stad

Göteborgs Stad



Bilaga 3g, Friluftsanläggningar Naturreservatet Lärjeåns dalgång

Reservatsgräns
Spårvagn
Busshållplats

Friluftsvägar
Lärjeleden
Motionsspår
Gångstig

Cykelbana

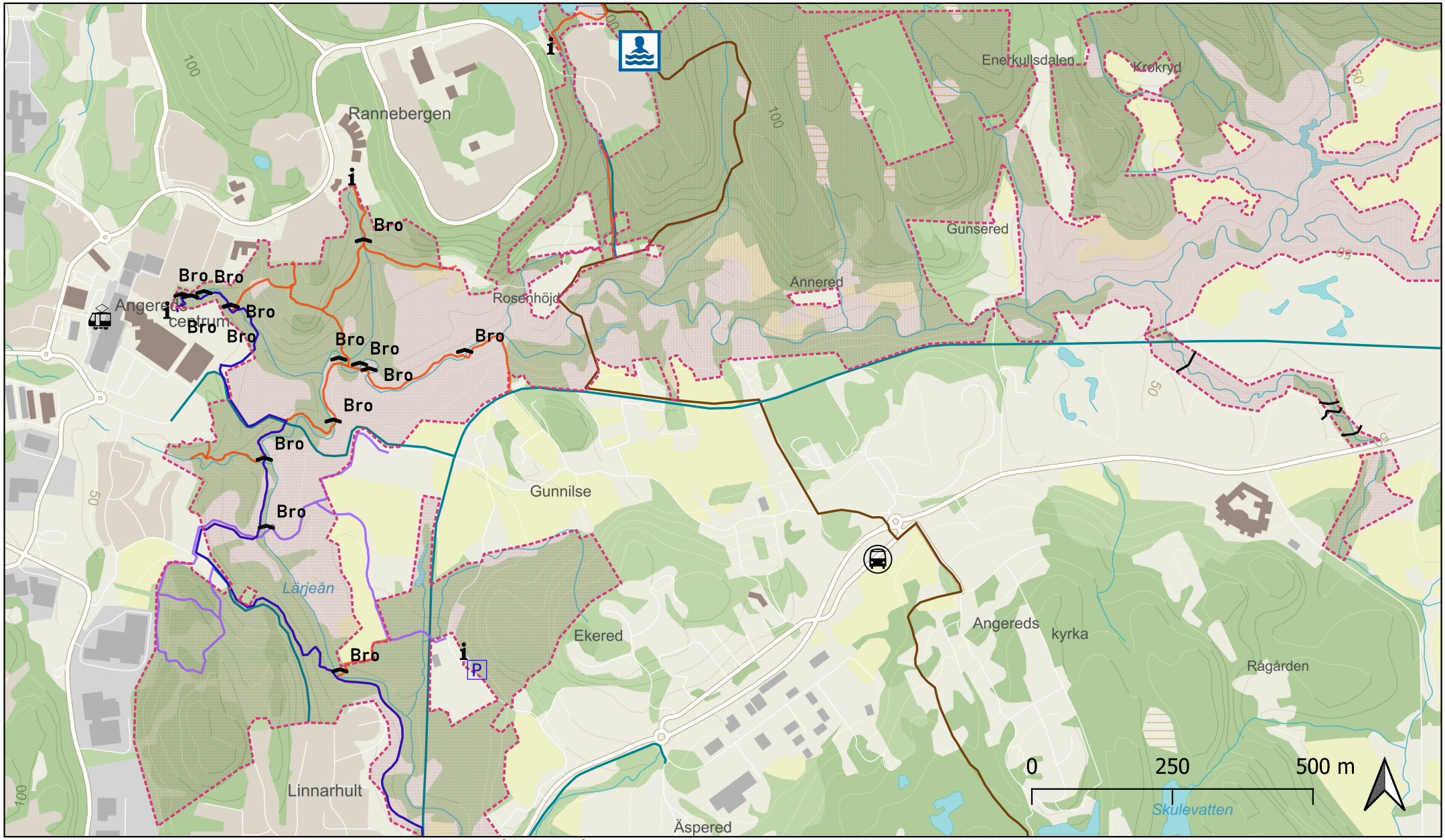
Friluftsanordning
Informationstavla
Parkering

Bro

Illustrationkarta till beslut om Naturreservatet Lärjeåns dalgång. Tillhör Stadsbyggnadsnämndens beslut om naturreservat enligt 7 kap 4 § miljöbalken 2024-12-17 dnr SBF-2023-00596

© Göteborgs Stad

Göteborgs Stad



Bilaga 3h, Friluftsanläggningar Naturreservatet Lärjeåns dalgång

Reservatsgräns
Spårvagn
Busshållplats

Friluftsanordning
Informationstavla
Parkering
Broar

Friluftsvägar
Ridväg
Lärjeleden
Bohusleden

Gångstigar
Cykelbana
Väg och stigar på golfbanan

Illustrationkarta till beslut om Naturreservatet Lärjeåns dalgång. Tillhör Stadsbyggnadsnämndens beslut om naturreservat enligt 7 kap 4 § miljöbalken 2024-12-17 dnr SBF-2023-00596

© Göteborgs Stad

Göteborgs Stad



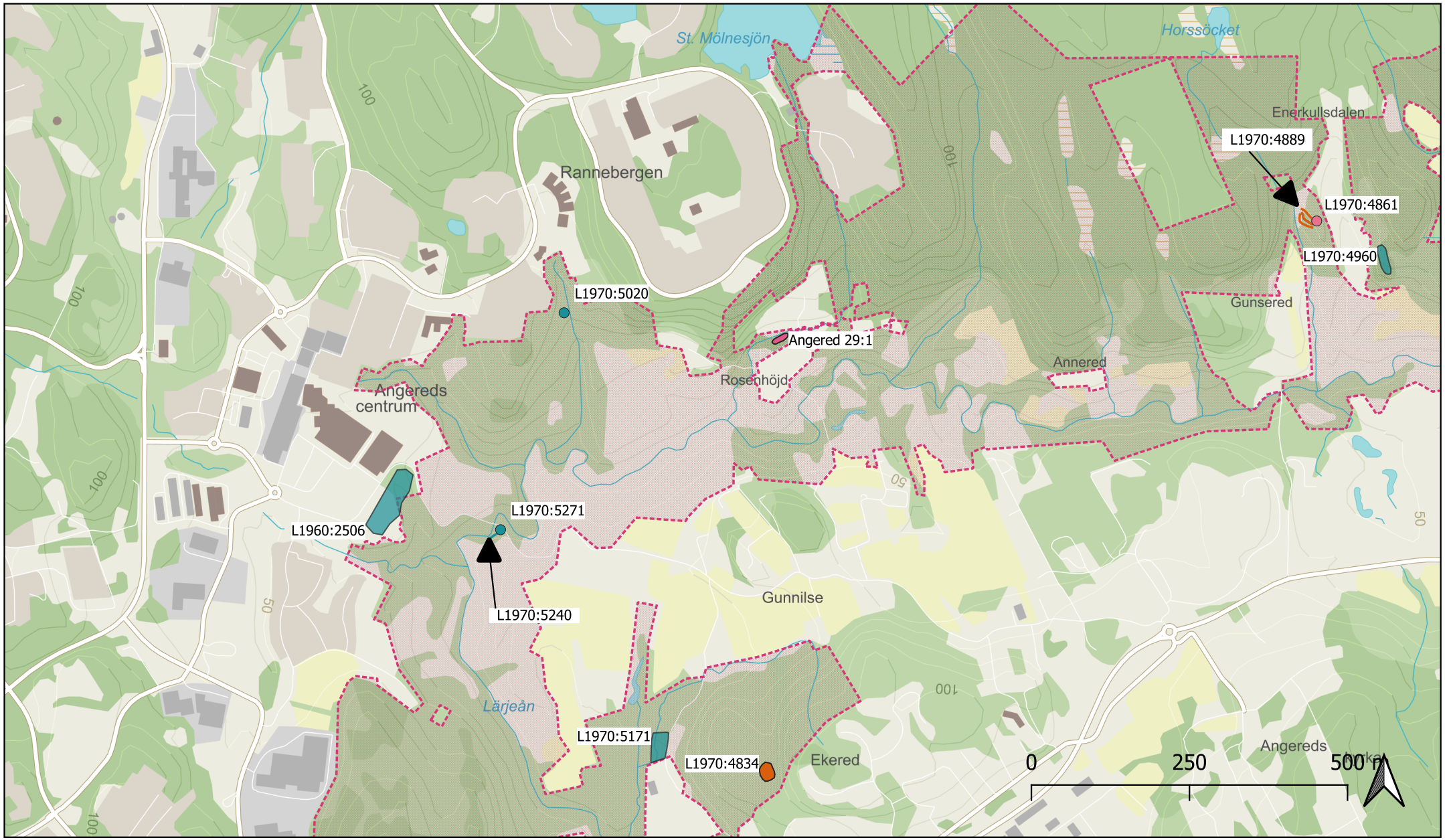
Bilaga 3i, Forn- och kulturlämningar i Naturreservatet Lärjeåns dalgång

Reservatsgräns
Fornlämning yta
Övrig kulturhistorisk lämning
Fornlämning
Möjlig fornlämning
Övrig kulturhistorisk lämning punkt
Fornlämning punkt
Möjlig fornlämning punkt

Illustrationkarta till beslut om Naturreservatet Lärjeåns dalgång. Tillhör Stadsbyggnadsnämndens beslut om naturreservat enligt 7 kap 4 § miljöbalken 2024-12-17 dnr SBF-2023-00596

© Göteborgs Stad

Göteborgs Stad



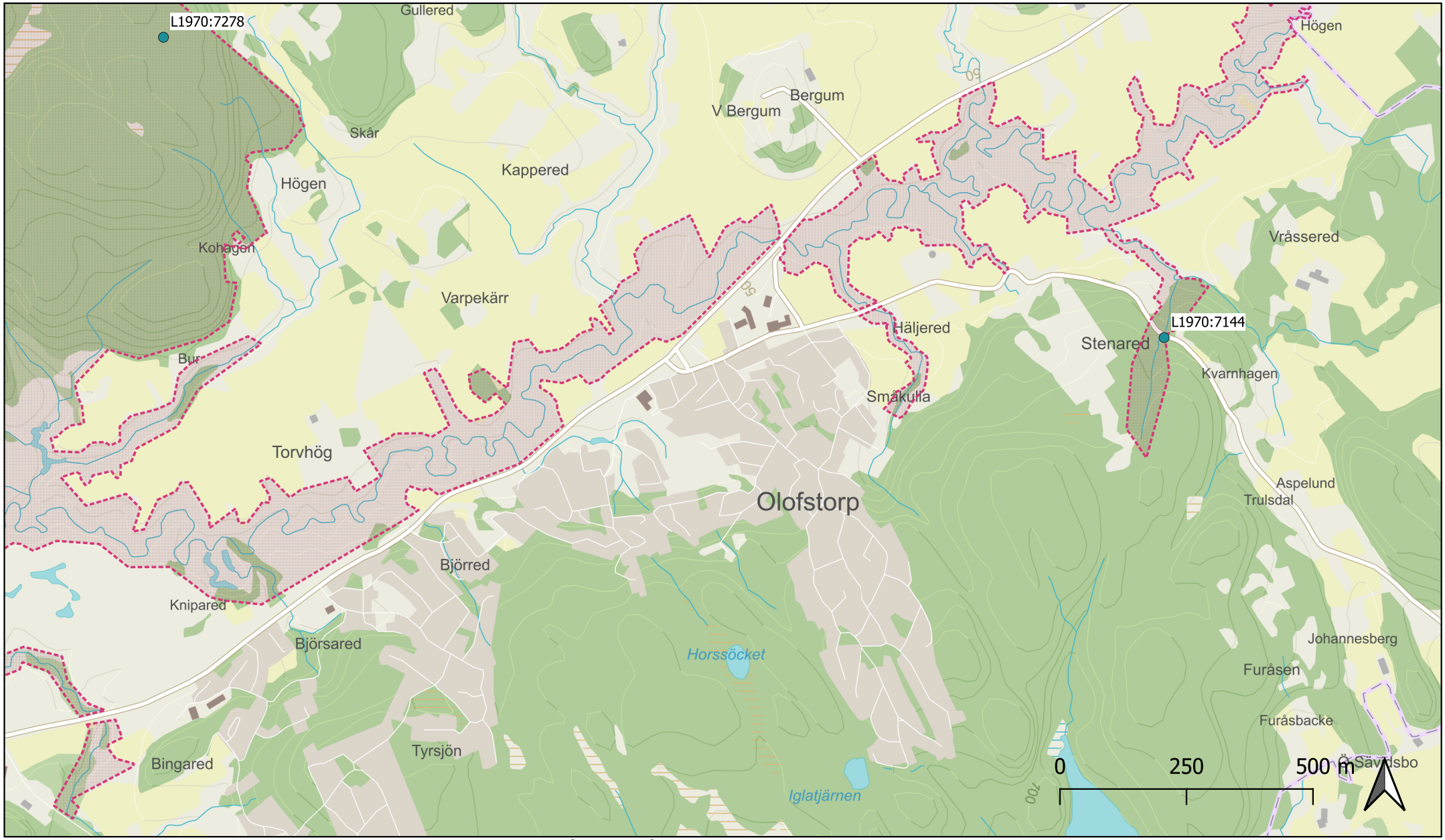
Bilaga 3j, Forn- och kulturlämningar i Naturreservatet Lärjeåns dalgång

Reservatsgräns
Fornlämning punkt
Fornlämning yta
Övriga kulturhistorisk lämning punkt
Övrig kulturhistorisk lämning yta
Övrig kulturhistorisk lämning
Möjlig fornlämning
Möjlig fornlämning yta

Illustrationkarta till beslut om Naturreservatet Lärjeåns dalgång. Tillhör Stadsbyggnadsnämndens beslut om naturreservat enligt 7 kap 4 § miljöbalken 2024-12-17 dnr SBF-2023-00596

© Göteborgs Stad

Göteborgs Stad



Bilaga 3k, Forn- och kulturlämningar i Naturreservatet Lärjeåns dalgång

Reservatsgräns

Övrig kulturhistorisk lämning punkt

Illustrationkarta till beslut om Naturreservatet Lärjeåns dalgång. Tillhör Stadsbyggnadsnämndens beslut om naturreservat enligt 7 kap 4 § miljöbalken 2024-12-17 dnr SBF-2023-00596

© Göteborgs Stad

Göteborgs Stad

Lista med samrådskrets

Kommunala nämnder och bolag
Fastighetsnämnden
Idrotts- och föreningsnämnden
Kretslopp och Vattennämnden
Kulturnämnden
Miljö- och klimatnämnden
Park- och naturnämnden
Social resursnämnd
Stadsdelsnämnden i Angered
Stadsdelsnämnden i Östra Göteborg
Förskolenämnden
Grundskolenämnden
Trafiknämnden
Higab
Göteborg Energi

Statliga och regionala myndigheter m.fl.
Länsstyrelsen
Lantmäterimyndigheten
Trafikverket
Försvarsmakten
Statens geotekniska undersökningar
Havs- och vattenmyndigheten
Skogsstyrelsen
Jordbruksverket
Vattenfall Eldistribution
Västra Götalands regionen

Sakägare
Utsänd enligt fastighetsförteckning

Grannkommuner
Lerums kommun

Grannkommun
Lerums kommun
Partille kommun

Partille kommun

Övriga
Business region Göteborg
Göteborgs Ornitologiska Förening
Göteborgs Svampklubb
Handikappföreningarnas Samarbetsorgan
Naturskyddsföreningen
Naturskyddsföreningen regionkansli väst
Sportfiskarna Region Väst
Västsvenska Entomologklubben
Vägen ut! Kooperativen
Göteborgs naturhistoriska museum
Friluftsfrämjandet Region Väst
Bohusläns museum
Göteborgs hembygdsförbund
Birdlife Sverige
Lantbrukarnas riksförbud
Bergum - Gunnilse utveckling
Göteborgs scoutdistrikt
Göteborgs cykelförbund
Göteborgs stigcyklister
Storås ridklubb
Botaniska föreningen i Göteborg
Angereds bågskytteklubb
Angereds brukshusklubb
Lerdalens golfklubb
Mossornas vänner
Göteborgsseniorerna
Göteborgs Orienteringsförbund